
**NEOPRÁVNENÉ
NAKLADANIE S ODPADMI
- TRESTNOPRÁVNE ASPEKTY**

**NEOPRÁVNENÉ
NAKLADANIE S ODPADMI
– TRESTNOPRÁVNE ASPEKTY**

JUDr. Dominika Kučerová

leges

Vzor citace:

Kučerová, D. Neoprávnené nakladanie s odpadmi – trestnoprávne aspekty. Praha: Leges, 2019. 104 s. ISBN 978-80-7502-374-2.

Recenzenti:

doc. JUDr. Eva Szabová, PhD.

doc. JUDr. Ing. Adrián Jalč, PhD.

KATALOGIZACE V KNIZE – NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Kučerová, Dominika

Neoprávnené nakladanie s odpadmi – trestnoprávne aspekty / Dominika Kučerová. – Vydání první. – Praha : Leges, 2019. – 104 stran. – (Teoretik)

Obsahuje bibliografii, bibliografické odkazy a rejstřík

ISBN 978-80-7502-374-2 (brožováno)

* 351.777.61 * 502.17 * 343 * (437.6) * (048.8)

– odpadové hospodářství – Slovensko

– ochrana životního prostředí – Slovensko

– trestní právo – Slovensko

– monografie

343 – Trestní právo [16]

Vydalo Nakladatelství Leges, s. r. o., Lublaňská 4/61, Praha 2,
v roce 2019 jako svou 575. publikaci.

Edice Teoretik

Vydání první

Návrh obálky Michaela Vydrová

Redakce Mgr. Mária Pavláková

Sazba Gradis

Tisk PBtisk, a. s., Příbram

www.knihyleges.cz

© Dominika Kučerová, 2019

ISBN 978-80-7502-374-2

OBSAH

Zoznam použitých skratiek a značiek	6
Predhovor	7
Úvod	9
1 Ľudsko-právna ochrana životného prostredia	11
1.1 Ústava Slovenskej republiky	12
1.2 Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd	25
2 Ochrana životného prostredia prostriedkami trestného práva	30
2.1 Škoda pri trestných činoch proti životnému prostrediu	36
2.2 Prostriedky ochrany životného prostredia	39
2.3 Neoprávnené nakladanie s odpadmi z pohľadu trestného práva hmotného	42
2.3.1 <i>Hmotnoprávne návrhy de lege ferenda</i>	55
2.4 Neoprávnené nakladanie s odpadmi z pohľadu trestného práva procesného	57
2.4.1 <i>Nelegálna skládka v rámci rozhodovacej činnosti súdu</i>	60
2.4.1.1 <i>Skutkové a právne okolnosti prípadu</i>	62
2.4.1.2 <i>Právna analýza obžaloby</i>	65
2.4.1.3 <i>Právna analýza obhajoby</i>	67
2.4.1.4 <i>Resumé skutkových a právnych okolností</i>	70
2.4.2 <i>Procesnoprávne návrhy de lege ferenda</i>	73
3 Neoprávnené nakladanie s odpadmi z pohľadu kriminológie	75
3.1 Fenomenológia	77
3.2 Etiológia	81
3.3 Páchateľ a obeť	85
3.4 Prevencia	87
Záver	90
Zoznam použitej literatúry	95
O autorke	99
Prílohy	100
Register	104

ZOZNAM POUŽITÝCH SKRATIEK A ZNAČIEK

Dohovor	- Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd
ESLP	- Európsky súd pre ľudské práva
OČTK	- orgány činné v trestnom konaní
OOPZ	- obvodné oddelenie Policajného zboru
ORPZ	- okresné riaditeľstvo Policajného zboru
SR	- Slovenská republika
Únia	- Európska únia
Ústava SR	- Ústava Slovenskej republiky
Z. z.	- Zbierka zákonov

PREDHOVOR

„Skládka v bratislavskej Vrakuni obsahuje približne 120 000 kubických metrov toxického odpadu, ktorého sanácia bude stáť 34,1 milióna EUR.“¹ „Európska komisia hrozí Slovensku vysokými pokutami za výrub lesov.“² S mnohými podobnými správami tohto typu sme každodenne konfrontovaní. Neustále počujeme o potrebe chrániť životné prostredie pre budúce generácie. Existuje pomerne široký katalóg nástrojov ochrany prírody, pričom jedným z nich sú aj prostriedky trestného práva. Trestné činy proti životnému prostrediu boli prvýkrát prijaté do Trestného zákona v roku 1990 a odvtedy uplynulo takmer 30 rokov. Kam sa posunula ich trestnoprávna úprava? Poskytuje trestné právo životnému prostrediu dostatočnú ochranu?

Ťažiskom predkladanej publikácie je trestný čin neoprávneného nakladania s odpadmi podľa § 302 Trestného zákona. Tento konkrétny trestný čin sme si vybrali z viacerých dôvodov. Prvým je skutočnosť, že každý jeden človek sa s odpadom stretáva dennodenne. Právna úprava v tejto oblasti je veľmi komplikovaná. Keďže ide o blanketovú skutkovú podstatu, právna úprava je roztrúsená vo viacerých zákonoch, ktoré sa neustále menia a novelizujú. Ďalším dôvodom je, že právna teória sa týmito skutočnosťami príliš nezaoberá. Predmetná problematika je riešená najmä prostredníctvom správneho práva, kde je možné badať väčší počet publikácií tak vo forme monografií, ako i vo forme príspevkov z konferencií i v odborných časopisoch. Trestnoprávni teoretici sa však neoprávneným nakladaním s odpadmi nezaobierajú. Jedinou výnimkou je prof. JUDr. Jozef Záhora, PhD., ktorý má v tejto oblasti niekoľko publikácií. V porovnaní s inými trestnými činmi je však teoretické spracovanie trestnoprávnej odpadovej úpravy mizivé, a preto veríme, že predloženej publikácii sa podarí aspoň čiastočne vyplniť medzeru na trhu a bude motiváciou pre ďalších autorov.

¹ Denník Plus jeden deň z 25. 1. 2019.

² Správy RTVS odvysielané 6. 2. 2019.

ÚVOD

Podľa JUDr. L. Hannikera z Generálnej prokuratúry SR je problematika odpadového hospodárstva najzávažnejšia v rámci celej ochrany životného prostredia. A to z dôvodu, že jednak sa následky trestnej činnosti objavujú až po mnohých rokoch, jednak sú náklady na odstránenie skládok obrovské. Z operatívnych poznatkov je možné vyvodiť záver, že Slovensko sa stáva smetiskom Európy, pretože sa k nám dováža taký odpad, aký sa neukladá nikde inde v Európe, údajne sa zakopáva po nociach v Senci i Dunajskej Strede a na mnohých ďalších miestach. I tu je možné vidieť veľký a nenahraditeľný význam trestnoprávnej ochrany pred neoprávneným nakladaním s odpadmi.

Trestné činy proti životnému prostrediu boli prvýkrát prijaté do Trestného zákona v roku 1990 a odvtedy uplynulo takmer 30 rokov. Kam sa posunula ich trestnoprávna úprava? Poskytuje trestné právo životnému prostrediu dostatočnú ochranu?

Cieľom predkladanej publikácie je zmapovať trestný čin neoprávneného nakladania s odpadmi z teoretického i praktického hľadiska, vymedziť základné aplikačné problémy a koncipovať návrhy *de lege ferenda*. Východisková hypotéza publikácie znie takto:

Právna úprava trestného činu neoprávneného nakladania s odpadmi podľa § 302 Trestného zákona č. 300/2005 Z. z. účinného od 1. 1. 2019 predstavuje účinnú ochranu životného prostredia.

Súčasný stav skúmanej problematiky je nedostatočný. Existuje slovenská, európska i medzinárodná právna úprava v oblasti nakladania s odpadmi. Právna úprava je pomerne nekonzistentná, obsiahnutá v abnormálnom počte právnych predpisov rôznej právnej sily. Trestnoprávna teória sa skúmanou problematikou nezaobera takmer vôbec, resp. len okrajovo. V oblasti trestného práva hmotného je problematika obsiahnutá parciálne v dvoch komentároch k Trestnému zákonu, v učebniciach trestného práva a v niekoľkých odborných článkoch. V oblasti trestného práva procesného a kriminológie neexistuje jediná publikácia akéhokoľvek druhu tak u slovenských, ako ani u českých autorov.

Publikácia je systematicky rozdelená do troch hlavných kapitol, ktoré sa následne členia na viaceré podkapitoly. Na dosiahnutie nastolených cieľov bude publikácia skúmať v jednotlivých kapitolách tieto otázky. Obsahom

prvej kapitoly bude vymedzenie práva na priaznivé životné prostredie, a to jednak z hľadiska právnej úpravy obsiahnutej v Ústave Slovenskej republiky, najvyššom právnom predpise nášho štátu a jednak z hľadiska Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Predmetom spracovania druhej kapitoly bude trestnoprávna ochrana životného prostredia, pričom v jednotlivých podkapitolách budeme klásť dôraz najmä na hmotnoprávne a procesnoprávne aspekty trestného činu neoprávneného nakladania s odpadmi a tiež na výpočet škody v súvislosti so životným prostredím. V hmotnoprávnej podkapitole budeme analyzovať skutkovú podstatu trestného činu neoprávneného nakladania s odpadmi v historických súvislostiach a tiež s ohľadom na všeobecne záväzné právne predpisy v oblasti nakladania s odpadmi a v jej závere koncipujeme návrhy *de lege ferenda* v hmotnoprávnej oblasti. Ťažiskom procesnoprávnej podkapitoly bude analýza vybraného trestného prípadu a definovanie základných aplikačných problémov v súvislosti so skúmaným trestným činom a v jej závere opäť koncipujeme návrhy *de lege ferenda*, avšak v procesnoprávnej oblasti. Posledná kapitola sa bude venovať neoprávnenému nakladaniu s odpadmi z pohľadu kriminológie. Jej súčasťou bude fenomenológia, etiológia, profil páchatela i obeť a tiež prevencia pred neoprávneným nakladaním s odpadmi.

1 ĽUDSKO-PRÁVNÁ OCHRANA ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA

„Právo človeka na vhodné životné prostredie patrí k základným ľudským právam, i keď sa v medzinárodnom práve často zahŕňa do ‚práva na život‘, ktorého podstata ostáva environmentálna, i keď vzniklo na základe priameho ohrozenia života človeka človekom a nie jeho okolitým prostredím.“³

Právo na priaznivé životné prostredie patrí do tretej generácie ľudských práv, o realizácii ktorej sa začalo uvažovať v 2. polovici 20. storočia. Tretia generácia ľudských práv je ideálom riešenia globálnych problémov ľudstva. „Sú chápané ako programové ustanovenia, ktoré sa postupne presadzujú aj v pozitívnom práve.“⁴ Práve globálny rozmer je najväčším benefitom, no zároveň aj najväčším negatívom ochrany životného prostredia. Aby bolo možné chrániť práva tretej generácie, je nevyhnutná spolupráca naprieč štátmi, krajinami, alianciami, kontinentmi, naprieč celým svetom. Svet nie je v otázke týchto práv jednotný. Často sú to ekonomické dôvody, ktoré štátu „bránia“ zapojiť sa do riešenia. Takýto postoj môže byť rovnako spôsobený aj strachom o svoju suverenitu či prioritným riešením závažnejších problémov. Sú však aj krajiny, resp. ich čelní predstavitelia, ktorí ochranu životného prostredia podceňujú. Takýmto neslávnym prípadom je americký prezident Donald Trump, ktorého výroky o klimatických zmenách je lepšie nekomentovať, ale i iní. Z týchto dôvodov má väčšina medzinárodných dokumentov len nezáväznú podobu.⁵ V tejto súvislosti Maslen povedal: „Na druhej strane však sama právna veda priznáva, že ani štáty, ako subjekty medzinárodného práva nie sú zatiaľ ochotné vziať na seba záväzok absolútnej garancie práva na priaznivé životné prostredie, pretože samy zápasia s množstvom environmentálnych problémov.“⁶

³ ŠIRICOVÁ, I. 2011. *Medzinárodné právo životného prostredia*. Zborník príspevkov zo študentského sympózia konaného dňa 20. apríla 2011 na Právnickej fakulte UPJŠ v Košiciach. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2011, s. 152.

⁴ BRÖSTL, A. 2013. *Ústavné právo Slovenskej republiky*. II. upravené vydanie. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 164.

⁵ Napríklad tzv. Štokholmská deklarácia z roku 1972 (Deklarácia konferencie Organizácie spojených národov o životnom prostredí človeka) či Deklarácia z Ria de Janeiro o životnom prostredí a rozvoji z roku 1992.

⁶ MASLEN, M. 2016. *Verejná správa a právo na priaznivé životné prostredie*. Praha: Leges, 2016, s. 140.

V tejto kapitole sa budeme venovať dvom dokumentom, ktoré chránia právo na priaznivé životné prostredie. Prvým z nich bude Ústava Slovenskej republiky (ďalej len Ústava SR), ktorá je našim najvyšším právnym predpisom. Ústava SR obsahuje široký katalóg základných ľudských práv a slobôd, ktorých zakotvenie a dodržiavanie patrí k základným znakom demokratického a právne štátu. Druhým z nich bude Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd⁷ (ďalej len Dohovor). Predmetný Dohovor sme zvolili jednak z dôvodu najvyššieho počtu signatárov spomedzi záväzných medzinárodných dokumentov chrániacich základné ľudské práva a slobody a jednak z dôvodu jeho osobitného charakteru. „*Dohovor nielenže zaväzuje jednotlivé štáty, aby poskytovali ochranu práv a slobôd jednotlivcom, ale poskytuje jednotlivcom procesné nástroje na priame uplatnenie takto zaručených práv a slobôd voči štátu, prostredníctvom Európskeho súdu pre ľudské práva. Z tohto hľadiska poskytuje Dohovor v porovnaní s ostatnými medzinárodnými zmluvami na ochranu ľudských práv najefektívnejšiu právnu ochranu práv a slobôd jednotlivca.*“⁸

1.1 Ústava Slovenskej republiky

V podmienkach Slovenskej republiky je právo na priaznivé životné prostredie garantované v čl. 44 a 45 Ústavy SR, a teda ústavné právo na ochranu životného prostredia v sebe subsumuje právo na priaznivé životné prostredie a právo na informácie o životnom prostredí. Z hľadiska systematického zaradenia hodnotí Košičiarová toto právo takto: „*Nie je súčasťou základných ľudských práv a slobôd, ktoré sú tradične chápané ako práva tzv. prirodzeno-právneho charakteru. Nie je taktiež súčasťou hospodárskych, sociálnych a kultúrnych práv, čo možno hodnotiť pozitívne, nakoľko moderná ústavnoprávna úprava by mala – podľa nášho názoru – zabezpečiť ochranu životného prostredia ako osobitnej hodnoty pre každého a pre všetkých.*“⁹ S názorom Košičiarovej sa stotožňujeme, avšak s veľkým dôrazom na podmieňovací spôsob „mala by“.

⁷ Zákon č. 209/1992 Zb. Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

⁸ ŠIRICOVÁ, E. 2011. *Medzinárodné právo životného prostredia. Zborník príspevkov zo študentského sympózia konaného dňa 20. apríla 2011 na Právnickej fakulte UPJŠ v Košiciach*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2011, s. 153.

⁹ KOŠIČIAROVÁ, S. 2001. Ústavné právo na priaznivé životné prostredie – forma bez obsahu? In *Justičná revue*. 2001, roč. 53, č. 10, s. 1000. ISSN 1335-6461.

Pojem životné prostredie je vymedzený v § 2 zákona č. 17/1992 Zb. o životnom prostredí, pričom v zmysle tohto zákona: „*Životným prostredím je všetko, čo vytvára prirodzené podmienky existencie organizmov vrátane človeka a je predpokladom ich ďalšieho vývoja. Jeho zložkami sú najmä ovzdušie, voda, horniny, pôda, organizmy.*“¹⁰ Podľa Čiča je predmetná definícia životného prostredia *univerzálne aplikovateľná* na celý právny poriadok.

Článok 44 Ústavy Slovenskej republiky

(1) Každý má právo na priaznivé životné prostredie.

(2) Každý je povinný chrániť a zveľaďovať životné prostredie a kultúrne dedičstvo.

(3) Nikto nesmie nad mieru ustanovenú zákonom ohrozovať ani poškodzovať životné prostredie, prírodné zdroje a kultúrne pamiatky.

(4) Štát dbá o šetrné využívanie prírodných zdrojov, o ochranu poľnohospodárskej pôdy a lesnej pôdy, o ekologickú rovnováhu a o účinnú starostlivosť o životné prostredie a zabezpečuje ochranu určeným druhom voľne rastúcich rastlín a voľne žijúcich živočíchov.

(5) Poľnohospodárska pôda a lesná pôda ako neobnoviteľné prírodné zdroje požívajú osobitnú ochranu zo strany štátu a spoločnosti.

(6) Podrobnosti o právach a povinnostiach podľa odsekov 1 až 5 ustanoví zákon.

Úprava odsekov jeden až tri je špecifická a odlišná od ostatných práv zakotvených v druhej hlave Ústavy SR, pretože zakotvuje nielen práva, ale i povinnosti, pričom nositeľom práva je subjekt do istej miery totožný so subjektom povinnosti. Každý človek, bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, jazyk, vieru, náboženstvo, štátnu príslušnosť, príslušnosť k národnostnej či etnickej skupine, či iné postavenie má právo žiť v priaznivom životnom prostredí, no zároveň má i povinnosť toto životné prostredie chrániť a navyše i zveľaďovať. Toto subjektívne právo však patrí len fyzickej osobe – ľudskej bytosti,¹¹ no nositeľom povinnosti je rovnako tak fyzická, ako i právnická osoba. „*Ústavnoprávne priaznivé životné prostredie má z právneho hľadiska vyjadrovať súhrn požiadaviek na stav životného prostredia, resp.*

¹⁰ § 2 zákona č. 17/1992 Zb. o životnom prostredí v znení neskorších predpisov.

¹¹ III. ÚS 100/08-32 z 1. 4. 2008: Logickým výkladom, hlavne použitím jednej zo smerníc logického výkladu, podľa ktorej právne normy sú určené ľuďom, a to treba mať na pamäti (*omne ius hominum causa constitutum*), možno jednoznačne dospieť k záveru, že subjektom základného práva podľa čl. 44 ods. 1 Ústavy SR je každá fyzická osoba a zo zrejmých dôvodov sa ho nemôže domáhať právnická osoba, keďže stav a úroveň životného prostredia jednoznačne determinuje kvalitu ľudského života, teda kvalitu života človeka.

*jeho zložiek a prírodných zdrojov zabezpečujúcich cieľ právnej regulácie starostlivosti o životné prostredie. ... Obsah práva na priaznivé životné prostredie je z právneho hľadiska širší, než by ním bol ústavou zaručený obsah práva na zdravé životné prostredie.*¹²

Je potrebné poznamenať, že Ústava SR síce garantuje právo na priaznivé životné prostredie, avšak jeho obsah bližšie nešpecifikuje a toto ponecháva na všeobecne záväzný právny predpis, ktorým v danom prípade bude najmä zákon č. 17/1992 Zb. o životnom prostredí. Hneď v ustanovení § 1 tohto zákona je definovaný jeho účel, ktorým je – okrem iného – i vymedzenie základných zásad ochrany životného prostredia a stanovenie povinností fyzickým a právnickým osobám na ochranu a zlepšenie životného prostredia, pričom treba mať na zreteli východiskový princíp – princíp trvalo udržateľného rozvoja. Dosiahnutie trvalo udržateľného rozvoja¹³ je zároveň cieľom právnej úpravy týkajúcej sa ochrany životného prostredia. V našej právnej úprave absentuje definícia pojmu „priaznivé životné prostredie“.

Ako sme už spomenuli, definíciu samotného pojmu životné prostredie nám poskytuje zákon o životnom prostredí, ktorý hovorí: „*Životným prostredím je všetko, čo vytvára prirodzené podmienky existencie organizmov vrátane človeka a je predpokladom ich ďalšieho vývoja. Jeho zložkami sú najmä ovzdušie, voda, horniny, pôda, organizmy.*“¹⁴ Istú definíciu, resp. základný definičný rámec pojmu „priaznivé“ životné prostredie nám poskytuje právna teória. „*Ústavnoprávne adjektívum priaznivé životné prostredie má z právneho hľadiska vyjadrovať súhrn požiadaviek na stav životného prostredia, resp. jeho zložiek a prírodných zdrojov zabezpečujúcich cieľ právnej regulácie starostlivosti o životné prostredie. ... Obsah práva na priaznivé životné prostredie je tak z právneho hľadiska širší, než by ním bol ústavou zaručený obsah práva na zdravé životné prostredie.*“¹⁵

Maslen v súvislosti s právom na priaznivé životné prostredie uvažuje nad povahou samotného práva. „*Zo samotného obsahového vymedzenia práva na priaznivé životné prostredie nemusí byť najmä v procese jeho transpozí-*

¹² ČIČ, M. et al. 2012. *Komentár k Ústave Slovenskej republiky*. Bratislava: Eurokódex, 2012, s. 325.

¹³ § 6 zákona č. 17/1992 Zb. o životnom prostredí: Trvalo udržateľný rozvoj spoločnosti je taký rozvoj, ktorý súčasným i budúcim generáciám zachováva možnosť uspokojovať ich základné životné potreby, a pritom neznižuje rozmanitosť prírody a zachováva prirodzené funkcie ekosystémov.

¹⁴ § 2 zákona č. 17/1992 Zb. o životnom prostredí.

¹⁵ ČIČ, M. et al. 2012. *Komentár k Ústave Slovenskej republiky*. Bratislava: Eurokódex, 2012, s. 325.

cie do zákonov z oblasti správneho práva a práva životného prostredia jednoznačné, či chcel ústavodarca zakotviť hmotné právo na životné prostredie, alebo skôr všeobecnú záruku ustanovujúcu zodpovednosť pri ochrane životného prostredia, alebo len procesné environmentálne práva. Najmä preto právna veda a súdna judikatúra presadzuje názor, že toto právo treba interpretovať predovšetkým ako všeobecne chránenú ústavnú hodnotu.¹⁶

V ustanovení odseku 2 je vyjadrená generálna povinnosť vo vzťahu k životnému prostrediu, ktorou je chrániť a zveľaďovať životné prostredie. I pojem ochrana životného prostredia je vymedzený v zákone č. 17/1992 Zb.,¹⁷ pričom uvedená definícia v sebe subsumuje tak reparačné, ako i preventívne hľadisko ochrany. Základom ochrany je teda predchádzať znečisťovaniu, resp. poškodzovaniu životného prostredia. Tieto pojmy nie sú totožné, no navzájom sa výrazne ovplyvňujú. Znečistením sa rozumie vnášanie cudzorodých látok do prírody (životného prostredia), pričom tieto látky vznikli v dôsledku ľudskej činnosti. Avšak poškodzovaním je zhoršenie stavu životného prostredia znečistením alebo inou ľudskou činnosťou, ktorá zasahuje do životného prostredia nad mieru povolenú zákonom. Z uvedeného vyplýva, že nie každé znečistenie životného prostredia bude protiprávne, resp. v právnom zmysle slova bude životné prostredie poškodzovať len také znečisťovanie, ktoré presahuje tzv. prípustnú mieru. „Uvedené zákazy sú zároveň komplexným vyjadrením povinnosti chrániť a zveľaďovať životné prostredie, ktorá je ustanovená v čl. 44 ods. 2 ústavy.“¹⁸

Okrem povinnosti chrániť životné prostredie, zakotvil ústavodarca i povinnosť zveľaďovať životné prostredie, čo je potrebné vnímať ako ústavnoprávny príkaz vyjadrujúci nutnosť určitého spôsobu správania fyzických i právnických osôb. Opäť však ide len o akúsi „pro forma“ právnu úpravu, pretože neexistuje právny predpis, na základe ktorého by bolo možné takéto správanie povinného subjektu vynútiť. Je to teda iba určité „želanie“ ústavodarca, lebo predmetná norma obsahuje hypotézu i dispozíciu, no absentuje v nej sankcia, na základe ktorej by bolo možné predmetný záväzok vymáhať. „Rozdiel medzi ochranou a zveľaďovaním životného prostredia v právnom

¹⁶ MASLEN, M. 2016. *Verejná správa a právo na priaznivé životné prostredie*. Praha: Leges, 2016, s. 50.

¹⁷ § 9 zákona č. 17/1992 Zb. o životnom prostredí: Ochrana životného prostredia zahŕňa činnosti, ktorými sa predchádza znečisťovaniu alebo poškodzovaniu životného prostredia, alebo sa toto znečisťovanie alebo poškodzovanie obmedzuje a odstraňuje. Zahŕňa ochranu jeho jednotlivých zložiek alebo konkrétnych ekosystémov a ich vzájomných väzieb, ale aj ochranu životného prostredia ako celku.

¹⁸ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky PL. ÚS 22/06-81 z 1. 10. 2008.

*zmysle slova spočíva v tom, že kým ochrana smeruje k udržaniu priaznivého stavu životného prostredia, zvelaďovanie smeruje k funkčnej zmene, prípadne k ďalšiemu vylepšeniu priaznivého stavu životného prostredia.*¹⁹

Ďalšou netypickou konštrukciou je ustanovenie odseku 3, ktorý sa javí ako duplicita predchádzajúcich odsekov. Nie je to však tak. Povinnosť chrániť a zvelaďovať životné prostredie je absolútna, no ochrana v zmysle odseku 3 je relatívna, resp. je zakázané len také ohrozovanie a poškodzovanie životného prostredia, ktoré presahuje zákonnú mieru. P. Kresák v tejto súvislosti napríklad uviedol, že: „...nemá žiadny význam, keď ústava na jednej strane deklaruje právo každého na priaznivé životné prostredie, zatiaľ čo zároveň umožňuje ohrozovať a poškodzovať životné prostredie v miere ustanovenej bežným zákonom“.²⁰ Takáto formulácia nie je ani podľa nášho názoru najšťastnejšia. Ústava SR na jednej strane garantuje právo na priaznivé životné prostredie, ktorého obsah však nedefinuje, no na strane druhej „posväcuje“ ohrozovanie, resp. poškodzovanie životného prostredia, ktoré neprekročí zákonom stanovenú hranicu, resp. medznú hodnotu. Je potrebné si uvedomiť, že každé znečistenie, teda ohrozenie životného prostredia spôsobuje jeho kvalitatívne zhoršenie, no v zmysle platnej Ústavy SR je protiprávne až také znečistenie, ktoré prekročí zákonodarcom stanovené limity, o existencii ktorých však príroda nemá vedomosť.

„Ústavný súd SR sa zaoberal vzťahom čl. 44 ods. 3 a príbuzne formulovaného čl. 20 ods. 3 Ústavy SR. K tomu uviedol: Nikto nesmie nad mieru ustanovenú zákonom ohrozovať ani poškodzovať životné prostredie, prírodné zdroje a kultúrne pamiatky. Z hľadiska čl. 20 ods. 3 sa toto ustanovenie môže zdať nadbytočné, avšak ustanovenie čl. 44 ods. 3 má všeobecný význam. Nezakladá povinnosť iba vo vzťahu k výkonu vlastníckeho práva. Ustanovuje povinnosť neohrozovať a nepoškodzovať životné prostredie, prírodné zdroje a kultúrne pamiatky nad mieru ustanovenú zákonom pri výkone každého základného práva a slobody. Vo vzťahu k životnému prostrediu Ústava SR formuláciou čl. 44 ods. 3 rozširuje jeho ochranu aj do sféry prevencie tým, že zakazuje nielen poškodzovať životné prostredie, ale zakazuje životné prostredie aj ohrozovať. (PL. ÚS 22/06. Zbierka náleзов a uznesení Ústavného súdu Slovenskej republiky 2008, s. 253. Nález z 1. októbra 2008).“²¹

¹⁹ ČIČ, M. et al. 2012. *Komentár k Ústave Slovenskej republiky*. Bratislava: Eurokódex, 2012, s. 327.

²⁰ KOŠIČIAROVÁ, S. 2001. Ústavné právo na priaznivé životné prostredie – forma bez obsahu? In *Justičná revue*. 2001, roč. 53, č. 10, s. 1004. ISSN 1335-6461.

²¹ DRGONEC, J. 2012. *Ústava Slovenskej republiky. Komentár*. III. vydanie. Šamorín: Heuréka, 2012, s. 702.

Vyjadrením pozitívneho záväzku štátu v oblasti ochrany životného prostredia je ustanovenie odseku 4, v rámci ktorého ústava ukladá štátu v tejto oblasti taxatívne určené povinnosti. Týmito povinnosťami sú zabezpečenie šetrného využívania prírodných zdrojov, ekologickej rovnováhy a účinnej starostlivosti o životné prostredie. Obsah predmetných pojmov je nasledujúci. Šetrným využívaním prírodných zdrojov je také ich využívanie, ktoré pri čo najmenšom zásahu hospodárne vyťaží z prírody čo možno najväčšie množstvo zdrojov. Štát má teda dbať na to, aby subjekty napríklad ťažili drevo len v nevyhnutnej miere, a to v takých oblastiach, v ktorých je možná jeho obnova v pomerne krátkom čase.²² Vždy je potrebné zvážiť, či sledovaný cieľ nie je možné dosiahnuť inak, napríklad recykláciou či alternatívnymi zdrojmi, ktoré budú do prírody zasahovať v nižšej miere. Ekologická rovnováha je taký stav ekosystému, vďaka ktorému sa príroda dokáže sama regenerovať, teda štát má vykonávať také zásahy, ktoré nebudú narúšať samobytnosť ekosystému, ale naopak, budú podporovať jeho vnútornú dynamiku, vďaka ktorej je ekosystém (príroda) schopný dosiahnuť opätovnú rovnováhu. Obsah pojmu starostlivosť o životné prostredie je vymedzený v zákone č. 525/2003 Z. z. a rozumie sa ním tvorba a ochrana životného prostredia. Ďalšou povinnosťou štátu vymedzenou v predmetnom odseku je zabezpečenie ochrany určeným druhom voľne žijúcich rastlín a voľne žijúcich živočíchov. Ktorým konkrétnym živočíchom a rastlinám sa ochrana zabezpečuje, je vymedzené v zákone č. 543/2002 Z. z.²³ a v zákone č. 15/2005 Z. z.²⁴ Predmetnému ústavnému vymedzeniu ochrany Košičiarová vyčíta, že Ústava SR sa nezaobera ochranou nerastov a skamenelín, ktoré sú taktiež chránené.²⁵ Popísaných povinností sa štát nemôže za žiadnych okolností zbaviť. *„Plnenie úloh, ktoré má celospoločenský význam, trvalý a systematický charakter, predstavuje jednu z funkcií štátu. Ústavnoprávny príkaz vylučuje, aby subjekt po-*

²² Na tento účel vždy lesný hospodár, pre ten-ktorý lesný porast vymedzí, aký objem dreva je možné vyťažiť, a to bez ohľadu na počet vlastníkov. Môže nastať taká situácia, že jeden spoluvlastník sám vyťaží celý určený objem dreva a následne ostatní spoluvlastníci už nemôžu v danom roku vyťažiť nič, a to i napriek tomu, že v zmysle Občianskeho zákonníka by mali nárok na podiel, ktorý zodpovedá podielu ich spoluvlastníctva. Ak by chceli svoje právo uplatniť, porušili by predpisy ochrany životného prostredia.

²³ Zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov.

²⁴ Zákon č. 15/2005 z. z. o ochrane druhov voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín reguláciou obchodu s nimi a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

²⁵ KOŠIČIAROVÁ, S. 2001. Ústavné právo na priaznivé životné prostredie – forma bez obsahu? In *Justičná revue*. 2001, roč. 53, č. 10, s. 1003. ISSN 1335-6461.

*vinnosti rezignoval na plnenie činností v tejto oblasti, ktoré majú verejno-mocenský charakter.*²⁶

Napriek tomu, že Ústava SR explicitne označuje štát za subjekt povinnosti, Ústavný súd SR povedal, že nič nebráni tomu, aby štát tento svoj pozitívny záväzok delegoval aj na iné subjekty. „*Nie je vylúčené, aby úlohy v oblasti starostlivosti o životné prostredie zabezpečovali na základe realizácie pozitívneho záväzku štátu aj iné subjekty.*“²⁷ Uvedené reflektuje i zákonodarca, ktorý v zákone o štátnej správe starostlivosti o životné prostredie²⁸ vymedzil, ktoré ďalšie subjekty sú povinné plniť tento pozitívny záväzok štátu. Týmito subjektami sú Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky, okresné úrady v sídle kraja, okresné úrady, Slovenská inšpekcia životného prostredia a tiež obec, avšak tá len v rozsahu, ktorý ustanovuje zákon o odpadoch.

Ustanovenie odseku 6 určuje prameň práva, ktorý podrobne definuje práva a povinnosti implikované v predmetnom článku. „*Ústava prikazuje, aby zákonodarca upravil zákonom podrobnosti o právach a povinnostiach týkajúcich sa práva na ochranu životného prostredia. Obsahom zákonnej úpravy tak sú hmotnoprávne práva a povinnosti osôb, ktoré vychádzajú z obsahu ústavou garantovaných práv a povinností. Ak má byť zákonná úprava konformná s ústavným príkazom, nesmie zužovať ani meniť obsah alebo podstatu základných práv zaručených v čl. 44 ústavy.*“²⁹ Predmetný odsek hovorí o zákone, avšak ústavodarca má na mysli aj medzinárodné zmluvy, ku ktorým pristúpila Slovenská republika a ktoré majú prednosť pred zákonom³⁰ a taktiež právne záväzné akty Európskej únie.³¹ Predmetných prameňov práva je nespo-

²⁶ ČÍČ, M. et al. 2012. *Komentár k Ústave Slovenskej republiky*. Bratislava: Eurokódex, 2012, s. 327.

²⁷ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky PL. ÚS 3/03 z 28. 1. 2009.

²⁸ § 1 zákona č. 525/2003 Z. z. o štátnej správe starostlivosti o životné prostredie a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

²⁹ ČÍČ, M. et al. 2012. *Komentár k Ústave Slovenskej republiky*. Bratislava: Eurokódex, 2012, s. 328.

³⁰ V zmysle článku 7 ods. 5, resp. článku 154c ods. 1 Ústavy SR: „Medzinárodné zmluvy o ľudských právach a základných slobodách, medzinárodné zmluvy, na ktorých vykonanie nie je potrebný zákon, a medzinárodné zmluvy, ktoré priamo zakladajú práva alebo povinnosti fyzických osôb alebo právnických osôb a ktoré boli ratifikované a vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom, majú prednosť pred zákonmi.“

³¹ V zmysle článku 7 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky: „Slovenská republika môže medzinárodnou zmluvou, ktorá bola ratifikovaná a vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, alebo na základe takej zmluvy preniesť výkon časti svojich práv na Európske spoločenstvo a Európsku úniu. Právne záväzné akty Európskych spoločenstiev a Európskej únie majú prednosť pred zákonmi Slovenskej republiky. Prevzatie právne záväzných aktov, ktoré vyžadujú implementáciu, sa vykoná zákonom alebo nariadením vlády podľa čl. 120 ods. 2.“

četné množstvo, čo spôsobuje veľkú neprehľadnosť v danej oblasti. Medzi významné dohovory v oblasti ochrany životného prostredia môžeme zaradiť najmä Ženevský dohovor,³² Dohovor o posudzovaní vplyvov na životné prostredie,³³ Bazilejský dohovor³⁴ a dodatok k nemu,³⁵ Aarhuský dohovor,³⁶ UNFCCC³⁷ a mnohé iné. Ich najväčším nedostatkom je rámcovosť obsahu a istá všeobecnosť, ktorá spôsobuje, že v nich nie sú priamo formulované povinnosti, resp. práva jednotlivcov. Takýto „modus operandi“ pri vytváraní medzinárodných zmlúv je uplatňovaný preto, aby mohli jednotlivé štáty, ktoré pristúpia k danej zmluve, jej obsah implementovať do svojho právneho systému postupne.

Na základe uvedeného je možné konštatovať, že jeden z najväčších problémov, ktorý má odborná verejnosť s právnou úpravou ustanovení v článku 44 Ústavy SR, je jeho obsahová a výkladová nejednoznačnosť. Právni teoretici vidia problém pri výklade pojmu „právo na priaznivé životné prostredie“. Jednak ho neposkytuje priamo ústava a uvedené necháva na právne predpisy nižšej sily, no napriek tomu, že ich je na vnútroštátnej úrovni nespočetné množstvo, tieto výklad predmetného pojmu neobsahujú. Definícia uvedeného pojmu by sa mala odvíjať od účelu, ktorému dané právo zakotvené v ústave slúži. Košičiarová zastáva názor, že: *„Obsahom tohto práva by de constituti-one ferenda malo byť právo každého žiť v životnom prostredí, ktoré umožňuje uspokojovať základné životné potreby a využívať ho vo svoj prospech tak, aby sa neznižovala rozmanitosť prírody a zachovali sa prirodzené funkcie ekosystémov. Takéto chápanie obsahu práva na priaznivé životné prostredie by súčasne napomáhalo udomácnovaniu princípu trvalo udržateľného rozvoja spoločnosti, ktorý je zatiaľ právne reglementovaný len zákonnou, a nie ústavnoprávnou*

³² Dohovor o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov (Ženeva 13. 11. 1979, ČSR 1984, sukcesia SR 28. 5. 1993).

³³ Dohovor EHK OSN o posudzovaní vplyvov na životné prostredie presahujúcich hranice štátov (Espoo, ČSFR podpis 30. 8. 1991, sukcesia SR 26. 5. 1993, ratifikácia SR 19. 11. 1999).

³⁴ Dohovor o riadení pohybu nebezpečných odpadov cez hranice štátov a ich zneškodňovaní (Bazilej 22. 3. 1989, sukcesia SR 28. 5. 1993).

³⁵ Dodatok k Bazilejskému dohovoru o riadení pohybu nebezpečných odpadov cez hranice štátov a ich zneškodňovaní z 22. 9. 1995 (New York, listina o prijatí 11. 9. 1998).

³⁶ Dohovor o prístupe k informáciám, účasti verejnosti na rozhodovacom procese a prístupe k Spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia (Aarhus 25. 6. 1998, prístup SR 5. 12. 2005).

³⁷ Rámcový dohovor OSN o zmene klímy (New York 9. 5. 1992, ratifikácia SR 25. 8. 1994).

*formou, pričom by nevyučovalo tézu o právnej podstate životného prostredia človeka ako verejného statku.*³⁸

Článok 45 Ústavy Slovenskej republiky

Každý má právo na včasné a úplné informácie o stave životného prostredia a o príčinách a následkoch tohto stavu.

Subjektom tohto práva podobne ako v čl. 44 je každý. Avšak na rozdiel od čl. 44 sa myslí nielen štátny občan Slovenskej republiky, cudzinec a osoba bez štátnej príslušnosti, teda fyzická osoba ako taká, ale aj právnická osoba. Toto odlišné interpretačné pravidlo stanovil v roku 2001 Ústavný súd SR v rámci svojej rozhodovacej činnosti.³⁹

Predmetné právo na informácie úzko súvisí s právom na životné prostredie garantovaným v predchádzajúcom ustanovení. Je možné ho považovať za akýsi nepriamy nástroj uplatňovania práva na priaznivé životné prostredie. Ústava SR garantuje právo na informácie i v ustanovení čl. 26 ods. 1⁴⁰ a tiež povinnosť štátu tieto informácie poskytovať v čl. 26 ods. 5.⁴¹ Právo na informácie v zmysle článku 26 má všeobecný charakter a ústavodarca nekvalifikoval spôsob informovania. Naopak je to v článku 45, pretože informácie o životnom prostredí musia spĺňať aj kvalitatívny predpoklad určený ústavodarcom, a to včasnosť a úplnosť. Ide teda o špeciálne právo na informácie. *„Obsah práva na informácie o stave životného prostredia sa zhoduje so všeobecným právom na informácie priznaným v čl. 26 v tom, že oprávnenej osobe priznáva rovnaké formy uplatňovania tohto práva – vyhľadávať, prijímať a rozširovať informácie o stave životného prostredia. ... Na rozdiel od všeobecného práva na informácie, informácie o stave životného prostredia musia byť včasné a úplné. Ide o kumulatívnu podmienku.*⁴²

Je dôležité poznamenať, že čl. 45 je potrebné vykladať v intenciách čl. 51 ods. 1⁴³ Ústavy SR, a teda práva na informácie o životnom prostredí sa mož-

³⁸ KOŠIČIAROVÁ, S. 2001. Ústavné právo na priaznivé životné prostredie – forma bez obsahu? In *Justičná revue*. 2001, roč. 53, č. 10, s. 1001. ISSN 1335-6461.

³⁹ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky II. ÚS 58/01-69 z 31. 10. 2001.

⁴⁰ Čl. 26 ods. 1 Ústavy SR: „Sloboda prejavu a právo na informácie sú zaručené.“

⁴¹ Čl. 26 ods. 5 Ústavy SR: „Orgány verejnej moci majú povinnosť primeraným spôsobom poskytovať informácie o svojej činnosti v štátnom jazyku. Podmienky a spôsob vykonania ustanoví zákon.“

⁴² DRGONEC, J. 2012. *Ústava Slovenskej republiky. Komentár*. III. vydanie. Šamorín: Heuréka, 2012, s. 704.

⁴³ Čl. 51 ods. 1 Ústavy SR: „Domáhať sa práv uvedených v čl. 35, 36, 37 ods. 4, čl. 38 až 42 a čl. 44 až 46 tejto ústavy sa možno len v medziach zákonov, ktoré tieto ustanovia vykonávajú.“

no domáhať len v medziach zákona. Týmto zákonom je zákon č. 205/2004 Z. z. o zhromažďovaní, uchovávaní a šírení informácií o životnom prostredí a o zmene a doplnení niektorých zákonov a subsidiárne i zákon č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov. V tejto súvislosti je potrebné dať do pozornosti, že pokiaľ ústava hovorí o zákone, má i tu na mysli aj právne záväzné akty Európskych spoločenstiev a Európskej únie⁴⁴ a aj medzinárodné zmluvy, ktoré majú prednosť pred zákonom.⁴⁵ Nie vždy si uvedenú skutočnosť uvedomujú slovenské orgány a pri rozhodovaní často postupujú nesprávne. V tejto súvislosti sa v roku 2009 obrátilo Ministerstvo životného prostredia SR na Súdny dvor Európskej únie (v tom čase Súdny dvor Európskych spoločenstiev) a žiadalo v rámci rozhodnutia o prejudiciálnej otázke, aby Súdny dvor ES určil, aký má účinok Aarhuský dohovor. „Článok 9 ods. 3 Dohovoru o prístupe k informáciám, účasti verejnosti na rozhodovacom procese a v prístupe k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia schváleného v mene Európskeho spoločenstva rozhodnutím Rady 2005/370/ES zo 17. februára 2005 nemá priamy účinok v práve Únie. Prináleží však vnútroštátnemu súdu, aby poskytol taký výklad procesného práva týkajúceho sa podmienok, ktoré je potrebné splniť na podanie správneho opravného prostriedku alebo žaloby, ktorý bude v čo najväčšej možnej miere v súlade s cieľmi článku 9 ods. 3 tohto dohovoru, ako aj s cieľom účinnej súdnej ochrany práv poskytovaných právom Únie, aby mohla organizácia na ochranu životného prostredia, akou je Lesoochranské zoskupenie VLK, napadnúť na súde rozhodnutie prijaté v rámci správneho konania, ktoré by mohlo byť v rozpore s právom únie v oblasti životného prostredia.“⁴⁶

Obsahom informácie o životnom prostredí majú byť informácie o aktuálnom stave životného prostredia, o príčinách súčasného stavu životného prostredia a o následkoch tohto stavu na budúci vývoj životného prostredia.

⁴⁴ Čl. 7 ods. 2 Ústavy SR: „Slovenská republika môže medzinárodnou zmluvou, ktorá bola ratifikovaná a vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, alebo na základe takej zmluvy preniesť výkon časti svojich práv na Európske spoločenstvá a Európsku úniu. Právne záväzné akty Európskych spoločenstiev a Európskej únie majú prednosť pred zákonmi Slovenskej republiky. Prevzatie právne záväzných aktov, ktoré vyžadujú implementáciu, sa vykoná zákonom alebo nariadením vlády podľa čl. 120 ods. 2.“

⁴⁵ Čl. 7 ods. 5 Ústavy SR: „Medzinárodné zmluvy o ľudských právach a základných slobodách, medzinárodné zmluvy, na ktorých vykonanie nie je potrebný zákon, a medzinárodné zmluvy, ktoré priamo zakladajú práva alebo povinnosti fyzických osôb alebo právnických osôb a ktoré boli ratifikované a vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom, majú prednosť pred zákonmi.“

⁴⁶ Rozsudok Veľkej komory Súdneho dvora ES vo veci Lesoochranské zoskupenie VLK proti Ministerstvu životného prostredia z 8. 3. 2011 pod č. C-240/09.

Kvalitatívna požiadavka na tieto informácie je naplnená, ak je daná informácia poskytnutá včas a zároveň, ak je takto poskytnutá informácia úplná. Avšak, kedy je poskytnutá informácia podaná včas, žiaden zo spomenutých zákonov neustanovuje. Parciálne môžeme nájsť stanovenie lehoty, v rámci ktorej musia príslušné orgány odpovedať na tzv. „infožiadosti“ v zákone o slobode informácií⁴⁷ alebo napríklad v zákone o odpadoch,⁴⁸ kde sú stanovené lehoty, v akých majú orgány verejnej moci vypracovať a zverejniť programy predchádzania vzniku odpadu. Vo všeobecnosti je však možné konštatovať, že včasne podaná informácia bude taká, ktorej poznatky je možné využiť v prospech ochrany životného prostredia. Naplnenie požiadavky úplnosti poskytnutých informácií je ešte zložitejšie. Zistenie aktuálneho stavu určitej zložky životného prostredia a taktiež príčin, ktoré k takémuto stavu viedli, je pomerne náročné, avšak nie nemožné. Problematickým bude poskytnutie úplnej informácie o budúcom vývoji životného prostredia. Z dôvodu, že na toto vplýva nespočetné množstvo premenných, vždy bude takáto informácia iba odhadom a až v budúcnosti sa bude dať overiť, či bola poskytnutá správne. Podľa nášho názoru je teda takáto požiadavka na úplnú informáciu nespĺniteľná. Drgonec dokonca zašiel v tejto úvahe ešte ďalej a uvedené hodnotí ako: „Prísny a nerealistický režim práva na včasné a úplné informácie o stave životného prostredia a o príčinách a následkoch tohto stavu...“⁴⁹

Získavanie informácií je v zásade možné v dvoch režimoch, z ktorých má oprávnený subjekt možnosť si vybrať. Prvým z nich je tzv. šírenie informácií, ktoré znamená, že subjekt verejnej správy, ktorý má určitú informáciu k dispozícii, ju zverejní či už na svojom webovom sídle, alebo vo Vestníku Ministerstva životného prostredia SR, alebo na inom verejne dostupnom mieste. Druhým režimom je tzv. sprístupnenie informácie, keď sa konkrétna informácia, o ktorú subjekt (ktokoľvek) predpísaným spôsobom požiada, dostane do sféry pôsobenia výlučne tohto subjektu.⁵⁰

Prvé spomenuté – šírenie informácií je podrobne upravené v zákone č. 205/2004 Z. z. V ustanovení § 3 predmetného zákona sú taxatívne určené subjekty, ktoré sú povinné šíriť informácie o životnom prostredí. Týmito subjektmi sú ústredné orgány štátnej správy, samosprávne kraje, miestne or-

⁴⁷ Zákon č. 200/2011 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o slobode informácií).

⁴⁸ Zákon č. 79/2015 Z. z. o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

⁴⁹ DRGONEC, J. 2012. *Ústava Slovenskej republiky. Komentár*. III. vydanie. Šamorín: Heuréka, 2012, s. 704.

⁵⁰ ČIČ, M. et al. 2012. *Komentár k Ústave Slovenskej republiky*. Bratislava: Eurokódex, 2012, s. 303.

gány štátnej správy a obce, fyzické osoby alebo právnické osoby zriadené zákonom, právnické osoby založené alebo zriadené orgánom verejnej správy podľa zákona o rozpočtových pravidlách a iných osobitných predpisov, ktoré plnia úlohy verejnej správy vrátane odborných povinností, činností alebo služieb týkajúcich sa životného prostredia a taktiež fyzické osoby podnikateľa a právnické osoby, ktoré na základe zmluvy s predchádzajúcimi subjektmi plnia odborné úlohy a s tým spojené služby týkajúce sa životného prostredia, a to v rozsahu tejto zmluvy.⁵¹ Povinnosťou týchto subjektov v súvislosti so šírením informácií je vytvárať podmienky na to, aby sa čo možno najväčšia časť informácií šírila prostredníctvom internetu, pričom takéto šírenie informácií má byť aktívne a systematické. Zákon taxatívnym spôsobom uvádza, ktoré konkrétne informácie musia byť minimálne takýmto spôsobom šírené.⁵²

Ako sme už spomínali, všeobecné právo na informácie je garantované v čl. 26 Ústavy SR s tým, že zákonom, v medziach ktorého sa má vykonávať, je zákon o slobodnom prístupe k informáciám. Nadstavbou k tomuto právu je právo na informácie o životnom prostredí, ktoré majú byť poskytnuté v akomsi nadštandardnom režime. V súvislosti s druhým režimom získavania informácií – tzv. sprístupňovanie, v praxi tento nadštandard chýba, a to z dôvodu zákonnej úpravy. Aj keď existuje spomenutý osobitný zákon

⁵¹ § 3 zákona č. 205/2004 Z. z. o zhromažďovaní, uchovávaní a šírení informácií o životnom prostredí a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

⁵² § 7 ods. 2 druhá veta zákona č. 205/2004 Z. z.: „Informáciami šírenými v tejto forme musia byť a) texty medzinárodných zmlúv, dohovorov a dohôd, návrhy a texty všeobecne záväzných právnych predpisov o životnom prostredí alebo s ním súvisiacich; b) politiky, koncepcie, programy a plány týkajúce sa životného prostredia vrátane ich návrhov, prípadne aj významné analýzy a skutočnosti týkajúce sa ich prípravy, na všetkých úrovniach verejnej správy; c) správy o stave plnenia záväzkov a povinností a o aplikácii dokumentov uvedených v písmenách a) a b) a prípadne tiež informácie o výkone verejných funkcií alebo o poskytovaní verejných služieb týkajúcich sa životného prostredia; d) správa o stave životného prostredia v Slovenskej republike, ako aj ďalšie obdobné správy vydávané na regionálnej alebo miestnej úrovni; e) údaje a súhrny z dát odvodených zo sledovania činností, ktoré ovplyvňujú alebo by mohli ovplyvniť životné prostredie; f) povolenia s významným vplyvom na životné prostredie a dohody vo veciach alebo týkajúce sa životného prostredia, prípadne odkaz na miesto, kde možno žiadať alebo dostať informáciu postupom podľa § 10 ods. 1; g) štúdie o environmentálnych vplyvoch a o hodnotení rizika týkajúce sa zložiek životného prostredia uvedených v § 2 ods. 1 písm. a) prvom bode alebo odkaz na miesto, kde možno žiadať alebo dostať informáciu postupom podľa § 10 ods. 1; h) národný register znečisťovania a prípadne aj ďalšie registre a zoznamy vedené podľa tohto zákona.“

o informáciách o životnom prostredí,⁵³ tento v súvislosti so sprístupňovaním informácií o životnom prostredí na základe žiadosti v ustanovení § 10 odkazuje na všeobecný „infozákon“⁵⁴ a celý postup tzv. „infožiadosti“ je následne spravovaný touto všeobecnou úpravou.⁵⁵ Žiadosť je možné podať akýmkoľvek technicky vykonateľným spôsobom. Najčastejšie pôjde o list alebo internetovú sieť, pričom väčšina orgánov verejnej správy na svojom webovom sídle poskytuje priamo formulár, do ktorého stačí vpísať zákonom požadované náležitosti. Týmito náležitosťami sú identifikačné údaje žiadateľa (meno, priezvisko a adresa pobytu fyzickej osoby alebo názov, resp. obchodné meno a sídlo právnickej osoby), označenie subjektu, ktorý ma informáciu sprístupniť a spôsob, akým má byť žiadosť sprístupnená. Ak niektorá z týchto náležitostí v žiadosti absentuje, povinný subjekt žiadateľa vyzve na doplnenie žiadosti v lehote, ktorú mu určí, pričom táto lehota nesmie byť kratšia ako 7 dní a tiež ho poučí o spôsobe doplnenia žiadosti. Ak ani po takomto postupe žiadateľ žiadosť nedoplní, povinný subjekt ju odloží. V ostatných prípadoch musí požadovanú informáciu sprístupniť do 8 pracovných dní (v prípade nevidiacich žiadateľov do 15 pracovných dní). Túto lehotu je možné v taxatívne určených prípadoch⁵⁶ predĺžiť, a to o 8, resp. 15 pracovných dní, no žiadateľ o takomto predĺžení a jeho dôvodoch musí byť pred uplynutím predĺžovanej lehoty informovaný. Povinný subjekt môže o žiadosti, okrem odloženia neúplnej žiadosti, rozhodnúť tak, že ju sprístupní v plnom rozsahu alebo ju nesprístupní. Ak je informácia sprístupnená v plnom rozsahu, tak sa rozhodnutie iba vyznačí v spise, pričom opravný prostriedok voči nemu nie je možné podať. Ak sa informácia žiadateľovi nesprístupní čo i len v časti, povinný subjekt o tom vydá písomné rozhodnutie, ktoré sa doručuje žiadateľovi, ktorý je oprávnený podať voči nemu odvolanie do 15 dní od jeho prevzatia. O tomto odvolaní rozhoduje orgán nadriadený orgánu, ktorý žiadosti

⁵³ Zákon č. 205/2004 Z. z. o zhromažďovaní, uchovávaní a šírení informácií o životnom prostredí a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

⁵⁴ Zákon č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

⁵⁵ § 10 ods. 1 zákona č. 205/2004 Z. z. „Sprístupňovanie informácií o životnom prostredí na základe žiadosti upravuje osobitný predpis.“

⁵⁶ § 17 ods. 2 druhá veta zákona č. 211/2000 Z. z. „Závažnými dôvodmi sú: a) vyhľadávanie a zber požadovaných informácií na inom mieste, ako je sídlo povinnej osoby vybavujúcej žiadosť; b) vyhľadávanie a zber väčšieho počtu oddelených alebo odlišných informácií požadovaných na sprístupnenie v jednej žiadosti; c) preukázateľné technické problémy spojené s vyhľadávaním a sprístupňovaním informácie, o ktorých možno predpokladať, že ich možno odstrániť v rámci predĺženej lehoty.“

nevyhovel. Obdobný je postup aj v prípade, keď povinný subjekt o žiadosti nerozhodne žiadnym spôsobom, teda ostane nečinný. V takom prípade platí domnienka, že odmietol poskytnúť informáciu. V tomto prípade lehota na podanie odvolania začína plynúť tretím dňom od uplynutia lehoty na vybavenie žiadosti (8, resp. 15 pracovných dní).

Ústava na jednej strane poskytuje informáciám o životnom prostredí akýsi nadštandard ochrany oproti všeobecným informáciám, no zákonodarca na toto nereflektuje, resp. toto aplikuje spôsobom, ktorý *de facto* znamená, že informácie sú úplne rovnaké a žiadnu nadštandardnú ochranu v zákonnej rovine nemajú. Už z tohto je možné badať akúsi ľahostajnosť slovenského zákonodarcu k ochrane životného prostredia, ktorú sice *de iure* poskytuje, preferuje, hovorí, aká je dôležitá, no *de facto* prijíma zákony bez vyššej koncepcie, ako je to možné vidieť na spomenutom prípade.

1.2 Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd

Názov tejto podkapitoly sa môže javiť ako zavádzajúci, pretože Dohovor neobsahuje právo na priaznivé životné prostredie. Priamu ochranu životného prostredia Dohovor naozaj nepozná, no článkami 2 a 8 toto chráni nepriamo. Nepriamo je životné prostredie chránené tiež v čl. 1 Protokolu č. 1 Dohovoru.

Ustanoveniami čl. 2 Dohovoru je chránené právo na život.⁵⁷ V súvislosti s právom na život laická i odborná verejnosť uvažuje častejšie v intenciách usmrtení, vražd, ublížení na zdraví, eutanázie či interrupcií. Už menej časté (ak nie ojedinelé) je dávať právo na život do priamej súvislosti s právom na priaznivé životné prostredie. Európsky súd pre ľudské práva judikoval, že z článku 2 Dohovoru vyplýva pozitívna povinnosť štátu chrániť všetkými dostupnými prostriedkami život a zdravie ľudí nachádzajúcich sa v jeho právo-

⁵⁷ Čl. 2 zákona č. 209/1992 Zb. Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd: „1. Právo každého na život je chránené zákonom. Nikoho nemožno úmyselne zbaviť života okrem výkonu súdom uloženého trestu nasledujúceho po uznaní viny za spáchanie trestného činu, pre ktorý zákon ukladá tento trest. 2. Zbavenie života sa nebude považovať za spôsobené v rozpore s týmto článkom, ak bude vyplývať z použitia sily, ktoré nie je viac než úplne nevyhnutné, pri: a) obrane každej osoby proti nezákonnému násiliu; b) vykonávaní zákonného zatknutia alebo zabránení úteku osoby zákonne zadržanej; c) zákonne uskutočnenej akcii za účelom potlačenia nepokojov alebo vzbury.“

moci. V pomerne kontroverznom prípade Öneriyildiz proti Turecku⁵⁸ túto povinnosť štátu dal súd do kontextu s ochranou životného prostredia. „*Tento záväzok sa môže uplatňovať v kontexte nebezpečných činností, ako sú nukleárne testy, činnosť chemických tovární s toxickými emisiami alebo skládky odpadov, či už sú vykonávané samotnými verejnými orgánmi alebo súkromnými spoločnosťami.*“⁵⁹ V prejednávacom prípade išlo o usmrtenie 39 ľudí v dôsledku metárovej explózie na obecnom smetisku. Sťažovateľ bol príbuzný 9 zosnulých a domáhal sa ochrany ich práva na život a namietal, že kompetentné orgány mali vedomosť už dva roky pred samotným výbuchom, že k takému niečomu môže dôjsť, no napriek tomu nepodnikli žiadne kroky. Turecko sa – okrem iného – bránilo aj tým, že zomretí si okolo obecnej skládky vybudovali svoje obydlia nelegálne. Súd túto skutočnosť považoval za irelevantnú. Vzhľadom na to, že orgány mali vedomosť o existujúcom riziku, ktoré bezprostredne ohrozovalo život ľudí, mali v zmysle záväzku vyplývajúceho z čl. 2 Dohovoru prijať účinné opatrenia na ochranu týchto ľudí, bez ohľadu na to, či sa na danom mieste zdržiavali legálne alebo nie. Súd vytkol verejným orgánom aj nedostatočné informovanie ľudí, ktorí žili v okolí skládky, o nebezpečenstve, ktoré im hrozí. Súd bol toho názoru, že už toto informovanie mohlo ochrániť ich život. Na základe uvedeného súd rozhodol, že v danom prípade došlo k porušeniu čl. 2 Dohovoru nečinnosťou príslušných orgánov.

Článok 8 Dohovoru zakotvuje právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života.⁶⁰ Dohovor však neobsahuje definíciu pojmu súkromný život. Takúto definíciu neposkytol doteraz ani ESLP v rámci svojej rozhodovacej činnosti a ani právna teória sa nevie dohodnúť na jednotnej definícii. Na základe čiastkových definícií a kritérií pojmu, ktoré vymedzil ESLP vo svojich rozhodnutiach, možno určiť aspoň definičné kritériá pojmu „súkromný život“. „*Je ním existencia nejakej súkromnej zóny, do ktorej by nemal nikto vstupovať či zasahovať. Túto zónu možno chápať tak priestorovo (napr. ochrana psychickej a fyzickej integrity, súkromných priestorov – dom, byt), ako*

⁵⁸ Rozsudok veľkého senátu ESLP vo veci Öneriyildiz proti Turecku z 30. 11. 2004 pod č. 48939/99.

⁵⁹ Rozsudok veľkého senátu ESLP vo veci Öneriyildiz proti Turecku z 30. 11. 2004 pod č. 48939/99 ods. 71.

⁶⁰ Čl. 8 zákona č. 209/1992 Zb. Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd: „1. Každý má právo na rešpektovanie svojho súkromného a rodinného života, obydlia a korešpondencie. 2. Štátny orgán nemôže do výkonu tohto práva zasahovať okrem prípadov, keď je to v súlade so zákonom a nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, verejnej bezpečnosti, hospodárskeho blahobytu krajiny, predchádzania nepokojom a zločinosti, ochrany zdravia alebo morálky alebo ochrany práv a slobôd iných.“

aj čo sa týka rozhodovania o vlastnej identite (napr. rozhodovanie o svojom mene, pohlaví, resp. sexuálnej orientácii či rozhodovanie o šírení osobných informácií).⁶¹ Jedným z prvých prípadov, v rámci ktorého ESLP subsumoval ochranu životného prostredia pod pôsobnosť čl. 8 Dohovoru, bol López Ostra proti Španielsku. ESLP vyslovil, že: „*Javy negatívne pre životné prostredie ako odpad, hluk, emisie, či zápach ovplyvňujú zároveň zdravie a kvalitu života človeka, teda aj jeho domov a súkromný a rodinný život.*“⁶² Je dôležité poznamenať, že nie akékoľvek všeobecné poškodenie, resp. zásah do životného prostredia je možné subsumovať pod článok 8 Dohovoru. Musí ísť o taký zásah do životného prostredia, ktorý je spôsobilý privodiť zhoršenie súkromného a rodinného života. Dohovor primárne chráni práva ľudí a ochrana životného prostredia je skôr pridruženým vedľajším efektom. Kratochvíl analýzou množstva rozhodnutí ESLP zistil, že zásahom do životného prostredia, ktorý je spôsobilý zhoršiť súkromný a rodinný život jednotlivca, je najmä závažné znečistenie životného prostredia industriálnou činnosťou, toxickými emisiami, neodvážaním komunálneho odpadu, prachov zo stavby, hlukom a radiáciou z vysielача mobilného operátora. Vo všetkých prípadoch je však dôležité, aby obťažovanie jednotlivca bolo závažného charakteru, a teda nemôže ísť o „*bežné nebezpečenstvo pre životné prostredie*“.⁶³

Za pozornosť stojí fakt, že pre ESLP nie je pri rozhodovaní smerodajné, či došlo k reálnemu poškodeniu zdravia sťažovateľov, resp. či existuje kauzálny nexus medzi poškodením životného prostredia a poškodením zdravia sťažovateľov. Na to, aby došlo k porušeniu čl. 8 Dohovoru, stačí také poškodenie životného prostredia, ktoré je spôsobilé (hypoteticky) zhoršiť kvalitu života jednotlivcov a takéto poškodenie musí byť pričítateľné na zodpovednosť štátu. ESLP od roku 2003 podrobuje prípady týkajúce sa životného prostredia dvoj krokovému testu, výsledkom ktorého je zistenie, či je možné nerešpektovanie práva na súkromný a rodinný život nepriaznivým zásahom do životného prostredia pričítať štátu.⁶⁴ Prvým krokom testu je skúmanie dodržania procesného záväzku štátu. Procesný záväzok spočíva v povinnosti štátu prijať také zákony, resp. mechanizmy, ktoré v čo najvyššej miere umožnia ingerenciu jednotlivca do rozhodovacieho procesu o činnostiach, ktoré môžu zasiah-

⁶¹ Rozsudok ESLP vo veci Niemietz proti Nemecku zo 16. 12. 1992 pod č. 13710/88.

⁶² Rozsudok ESLP vo veci López Ostra proti Španielsku z 9. 12. 1994 pod č. 16798/90.

⁶³ Takýmto bežným nebezpečenstvom pre životné prostredie bude napríklad emisné znečistenie miest automobilmi či bežným hlukom veľkomesta (rozsudok ESLP Fadeyova proti Rusku z 9. 6. 2005 pod č. 55723/00).

⁶⁴ Prvýkrát bol tento test aplikovaný v prípade Hatton a ďalší proti Spojenému kráľovstvu (rozsudok ESLP Hatton a ďalší proti Spojenému kráľovstvu z 8. 7. 2003 pod č. 36022/97).

nuť do práva na súkromný život. „*Obyvatelia musia mať možnosť odvolania sa k súdu, ak sa domnievajú, že opatrenie štátu nedostatočne vzalo do úvahy ich záujmy, alebo ak ich pripomienkam nebola daná dostatočná váha v rozhodovacom procese.*“⁶⁵ Druhým krokom testu je podstata prieskumu z hľadiska toho, či štát svojím postupom dodržal zásadu proporcionality, a to medzi verejným záujmom a záujmami jednotlivca. Zjednodušene povedané procesný záväzok štátu je dodržaný, ak štát legislatívne vymedzí mechanizmy, ktoré zabezpečia účasť jednotlivca na rozhodovaní. Druhý krok prieskumu bude v poriadku, ak sú štátom prijaté mechanizmy dostatočné. V prvej otázke je ESLP voči štátom pomerne striktný, no čo sa týka už samotného obsahu prijatých predpisov či rozhodnutí, ponecháva ESLP štátom pomerne široký priestor na úvahu. Uvedené je možné deklarovať na viacerých prípadoch, napríklad vo veci Greenpeace a spol. proti Nemecku. V tomto prípade sťažovatelia navrhli vnútroštátnym orgánom, aby prijali nimi vypracované opatrenia na zníženie emisií z naftových motorov. Vnútroštátne orgány takéto opatrenia neprijali, čo vnímali sťažovatelia ako zásah do ich práva na súkromný a rodinný život. ESLP zistil, že Nemecko prijalo iné opatrenia, ktorých cieľom bolo znížiť uvedené emisie a konštatoval, že k porušeniu práv sťažovateľov nedošlo. „*Daný problém je možné riešiť aj inými spôsobmi, a teda neprijatím opatrení špecificky požadovanými sťažovateľmi, štát neprekročil priestor pre vlastné uváženie, ktorým v oblasti životného prostredia disponuje.*“⁶⁶ Jednou konkrétnou povinnosťou z pozitívnych záväzkov, ktorú ESLP striktno od štátov vyžaduje, je poskytovanie informácií o stave životného prostredia a o stave nebezpečenstva pre zdravie spôsobeného hrozbou závažného znečistenia, resp. závažným znečistením.

Pokiaľ sťažovateľ vznesie požiadavku, aby bol namietaný zásah do jeho práva posudzovaný s ohľadom na čl. 1 Protokolu č. 1, súd musí zobrať do úvahy i tento, no pre sťažovateľa sa často javí takýto postup menej výhodne. Ustanoveniami čl. 1 Protokolu č. 1 je chránený majetok, resp. vlastnícke právo. „*Každá fyzická alebo právnická osoba má právo pokojne užívať svoj majetok. Nikoho nemožno zbaviť jeho majetku s výnimkou verejného záujmu a za podmienok, ktoré ustanovuje zákon a všeobecné zásady medzinárodného práva.*“⁶⁷ Aplikácia tohto článku na namietané porušenia je nevýhodná z toho dôvodu, že pokiaľ štát pri zásahu do majetku sleduje legitímny cieľ a zásah do práv vykoná legálne, teda na zákonnom podklade, nedopustí sa porušenia

⁶⁵ Rozsudok ESEP vo veci Giacomeli proti Taliansku z 2. 11. 2006 pod č. 59909/00.

⁶⁶ Rozsudok ESEP vo veci Greenpeace a ďalší proti Nemecku z 12. 5. 2009 pod č. 18215/06.

⁶⁷ Čl. 1 Protokolu č. 1 – Dodatokový protokol k Dohovoru.

práva deklarovaného v predmetnom článku. ESLP túto skutočnosť potvrdil vo veľkom množstve svojich rozhodnutí, keď povedal, že ochrana životného prostredia je v súčasnosti verejným záujmom. Napríklad v prípade Kapsalis a Nina-Kapsali proti Grécku sa sťažovatelia domáhali ochrany svojho práva na pokojné užívanie svojho majetku, ktoré malo byť narušené rozhodnutím správnych orgánov, ktoré im zrušili stavebné povolenie. Odňatie stavebného povolenia orgány odôvodnili naliehavou potrebou ochrany krajiny v danom pásme. Súd zistil, že toto rozhodnutie bolo preskúmané aj národným súdnym orgánom, ktorý porušenie predpisov, resp. práv sťažovateľov nezistil. Súd rozhodol, že k porušeniu práva sťažovateľov nedošlo, a to z dôvodu, že rozhodnutie vnútroštátnych orgánov v oblasti životného prostredia, resp. územného plánovania má prednosť vždy, pokiaľ nie je v rozpore s právnymi predpismi štátu. V predmetnom prípade túto skutočnosť preveril už vnútroštátny súdny orgán, ktorý pochybenie nezistil. V danej súvislosti ESLP skonštatoval, že: „... rozhodnutie umožňujúce stavať v zóne, kde sa nachádzal pozemok sťažovateľov nebolo konečné, keď si pozemok kúpili; orgány nebolo možné obviňovať za nedbanlivosť sťažovateľov pri overovaní statusu pozemku, ktorý kúpovali“.⁶⁸ Na základe uvedeného je možné konštatovať, že ESLP si dôsledne osvojil tézu, že ochrana životného prostredia je verejným záujmom a na tento cieľ môžu štáty v rámci vnútroštátnej úpravy prijať takmer akékoľvek opatrenia, ak bude nimi sledovaný legitímny cieľ, opatrenia neprekročia mieru nevyhnutnosti a budú v rovnováhe medzi právami jednotlivca na pokojné užívanie majetku, resp. na nakladanie so svojím majetkom podľa vlastného uváženia a záujmami spoločnosti na ochrane a zachovaní priaznivého životného prostredia.

„Ochrana práva jednotlivca na pokojné užívanie majetku môže vyžadovať od verejných orgánov, aby zaistili určité štandardy životného prostredia. Efektívny výkon tohto práva nezávisí iba od povinnosti verejných orgánov nezasaňovať, ale môže od nich vyžadovať, aby prijali pozitívne opatrenia na ochranu tohto práva.“⁶⁹ Vo veci Taşkın a spol. proti Turecku⁷⁰ súd zašiel tak ďaleko, že konštatoval, že vplyvom činností, ktoré majú nepriaznivý vplyv na životné prostredie, môže hodnota majetku klesnúť tak nízko, že ho nie je možné predať a vlastníci sa dostávajú do postavenia akoby po vyvlastnení.

⁶⁸ Rozsudok ESLP vo veci Kapsalis a Nina-Kapsali proti Grécku z 23. 9. 2004 pod č. 59909/01.

⁶⁹ ŠIRICOVÁ, I. 2011. *Medzinárodné právo životného prostredia. Zborník príspevkov zo študentského sympózia konaného dňa 20. apríla 2011 na Právnickej fakulte UPJŠ v Košiciach*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2011, s. 158.

⁷⁰ Rozsudok ESLP Taşkın a ďalší proti Turecku z 29. 1. 2004 pod č. 46117/99.

2 OCHRANA ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA PROSTRIEDKAMI TRESTNÉHO PRÁVA

Už v 60. rokoch sa začali ozývať prvé hlasy, ktoré sa snažili poukázať na potrebu ochrany životného prostredia. Vo všetkých vyspelých krajinách na celom svete sa pomaly začínalo diskutovať na túto tému. Významným medzníkom v tejto oblasti bolo zvolanie prvej celosvetovej konferencie na tému ochrany životného prostredia, ktorá sa konala pod záštitou Organizácie spojených národov v dňoch 5. až 16. júna 1972 v Štokholme, neskôr známa ako Štokholmská konferencia. Konferencie sa zúčastnilo 113 štátov prostredníctvom svojich zástupcov a jej výsledkom bolo prijatie troch dokumentov, a to: Rezolúcia o inštitucionálnych a finančných dojednaniach, Akčný plán a Deklarácia Spojených národov o ľudskom životnom prostredí známej pod názvom Štokholmská deklarácia. Všetky tri dokumenty mali nezáväznú povahu, pričom posledný spomenutý obsahoval 26 princípov, z ktorých mali štáty vychádzať pri ochrane životného prostredia. Štokholmská deklarácia vo svojej preambule vyjadruje potrebu zistenia a zosumarizovania informácií o aktuálnom stave životného prostredia, ktoré jediné môžu byť podkladom pre ďalší pozitívny vývoj v tejto oblasti. „Štokholmská deklarácia tak odštartovala tzv. proces ekologizácie práva založený na dôslednej ochrane životného prostredia, avšak primárne nie pre jeho samotnú hodnotu, ale z dôvodu zachovania kvality života na Zemi.“⁷¹ Na konferencii prvýkrát odzneli myšlienky zodpovednosti človeka za jeho správanie k životnému prostrediu, previazanosti ľudského života s kvalitou životného prostredia, resp. ich závislosti, a to naprieč celým svetom. Závazok chrániť a zachovávať životné prostredie prítomní „uložili“ jednotlivým štátom, ktoré tak môžu a aj majú konať prostredníctvom svojich orgánov, organizácií a v neposlednom rade i občanov.

Štokholmská konferencia odštartovala na medzinárodnej úrovni „zlatý vek životného prostredia“, v rámci ktorého bolo prijatých viacero medzinárodných dokumentov týkajúcich sa ochrany životného prostredia.⁷²

⁷¹ MASLEN, M. 2016. *Verejná správa a právo na priaznivé životné prostredie*. Praha: Leges, 2016, s. 22.

⁷² Napríklad: Rezolúcia Valného zhromaždenia OSN č. 45/1994 (1990) o nutnosti zaistiť zdravé životné prostredie pre blaho jednotlivca; Deklarácia z Rio de Janeiro o životnom prostredí a rozvoji z roku 1992; Rámcový dohovor Organizácie Spojených národov o zmene klímy z roku 1994; rozšírenie Dohovoru o zmene klímy Kjótskym protokolom z roku 1997 a iné.

Aj keď svet začína pomaly chápať význam ochrany životného prostredia, socialisticky zmýšľajúci štát v Československu riešil iné problémy a o životné prostredie sa nezaujímal. Nielen štát, ale ani právna veda nejavila o dané záujem, čo je možné vidieť na absencii publikačnej činnosti týkajúcej sa, čo i len okrajovo, ochrany životného prostredia v odborných časopisoch *Právnik* a *Právny obzor* v rokoch 1942 až 1989.⁷³

Až do roku 1989 náš (československý) právny poriadok neobsahoval samostatnú skutkovú podstatu akéhokoľvek trestného činu, ktorého primárnym objektom by bola ochrana životného prostredia.⁷⁴ Istá miera trestnoprávnej zodpovednosti za environmentálnu kriminalitu bola postihnutelná prostredníctvom trestných činov poškodzovania majetku v socialistickom vlastníctve, zneužívania právomoci verejného činiteľa, všeobecného ohrozenia a poškodzovania cudzej veci.

Avšak až prijatím zákona č. 159/1989 Zb., ktorý novelizoval vtedy platný Trestný zákon, sa s účinnosťou od 1. 2. 1990 zaviedol do nášho právneho poriadku trestný čin ohrozenie životného prostredia.⁷⁵

⁷³ Výnimku tvoril len časopis *Životné prostredie*, ktorý bol vydávaný od roku 1967 pod záštitou SAV.

⁷⁴ Existovali však parciálne zákony, ktoré postihovali napr. trestný čin pytlactva, avšak cieľom vtedajšej úpravy nebola ochrana životného prostredia, ale ochrana majetku (zákon č. 57/1936 Sb. o trestnosti pytlactva v zemi Slovenskej a Podkarpatoruskej, Trestný zákon č. 86/1950 Sb., resp. zákon č. 150/1969 Zb. o prečinoch).

⁷⁵ § 181a, § 181b zákona č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení účinnom do 11. 8. 1994: „Kto vážne ohrozí životné prostredie tým, že poruší osobitné predpisy o tvorbe a ochrane životného prostredia týkajúce sa ovzdušia, vôd, pôdy, ochrany živočíchov alebo rastlín alebo zaobchádzania s jadrovými alebo rádioaktívnymi, toxickými alebo nebezpečnými biologickými materiálmi (ohrozenie životného prostredia).“

O štyri roky neskôr bol Trestný zákon v súvislosti s ochranou životného prostredia novelizovaný opäť, a to zákonom č. 177/1993 Z. z., ktorý od 12. 8. 1994 zakotvil trestné činy ochrany rastlín a živočíchov⁷⁶ a pytliactvo.⁷⁷

Z dôvodu prístupia Slovenskej republiky k medzinárodným záväzkom v oblasti tranzitu odpadu bol v roku 1994 Trestný zákon opäť novelizovaný zákonom č. 248/1994 Z. z., ktorým sa s účinnosťou od 1. 10. 1994 zaviedol trestný čin nedovoleného dovozu, vývozu a prepravy odpadov.⁷⁸

Až do roku 2001 zákonodarca do predmetných ustanovení nezasahoval, ani ich nerozširoval o ďalšie skutkové podstaty. K zmene došlo až prijatím zákona č. 253/2001 Z. z., ktorý s účinnosťou od 1. 8. 2001 novelizoval Trestný zákon – okrem iného – i zavedením trestného činu neoprávneného nakladania s odpadmi⁷⁹ a porušovania ochrany vôd.⁸⁰ Veľkou zmenou prešlo taktiež ustanovenie chrániace rastliny a živočíchy, ktoré sa premenovalo na porušenie ochrany rastlín a živočíchov a zmenil sa i jeho obsah.⁸¹ Uvedená, pomer-

⁷⁶ § 181c zákona č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení účinnom do 31. 7. 2001: „Kto v rozpore s predpismi na ochranu prírody a) získa pre seba alebo iného chránený druh živočicha alebo rastliny alebo ich vývinové štádiá; b) poškodí alebo usmrtí chránený druh živočicha alebo jeho vývinové štádium; c) poškodí alebo zničí chránený druh rastliny alebo jej vývinové štádium; d) bez povolenia prechováva, transportuje alebo obchoduje s chránenými druhmi živočíchov a rastlín alebo s ich vývinovými štádiami; e) zámerne odníma alebo inak používa identifikačné označenia chránených živočíchov v rozpore s určenými podmienkami výnimky na chov; f) poškodí stromy rastúce mimo lesa alebo ich vyrúbe bez povolenia, a spôsobí tým škodu nie nepatrnú alebo ohrozí chránený živočíšny alebo rastlinný druh, potresce sa odňatím slobody až na dva roky alebo peňažným trestom alebo prepadnutím vecí.“

⁷⁷ § 181d zákona č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení účinnom do 31. 7. 2001: „Kto neoprávnené zasiahne do výkonu práva poľovníctva alebo do výkonu rybárskeho práva tým, že bez povolenia loví zver alebo ryby, alebo kto ukryje alebo na seba alebo iného prevedie zver alebo ryby takto ulovené, potresce sa odňatím slobody až na dva roky alebo peňažným trestom, alebo prepadnutím vecí.“

⁷⁸ § 181e zákona č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení účinnom do 31. 12. 2005: „Kto v rozpore s predpismi o odpadoch dováža, vyváža alebo prepravuje odpad, potresce sa odňatím slobody až na dva roky alebo zákazom činnosti.“

⁷⁹ § 181f zákona č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení účinnom do 31. 12. 2005: „Kto v rozpore s predpismi o odpadoch nakladá s odpadmi a poškodí vodu, pôdu alebo ovzdušie tak, že spôsobí škodu v značnom rozsahu alebo odstránenie následku takéhoto poškodenia nie je možné, potresce sa odňatím slobody na dva roky až osem rokov alebo zákazom činnosti.“

⁸⁰ § 181g zákona č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení účinnom do 31. 12. 2005: „Kto koná v rozpore s predpismi na ochranu vôd a spôsobí mimoriadne havarijné zhoršenie kvality povrchových vôd alebo podzemných vôd tak, že spôsobí škodu v značnom rozsahu alebo odstránenie následku takéhoto zhoršenia kvality nie je možné, potresce sa odňatím slobody na dva roky až osem rokov alebo zákazom činnosti.“

⁸¹ § 181c zákona č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení účinnom do 31. 12. 2005: „(1) Kto v rozpore s predpismi na ochranu prírody a krajiny a) poškodí, zničí, vytrhne, vykope ale-

ne nekonzistentná právna úprava, ktorej právna teória, ale i prax vyčítali viaceré nedostatky,⁸² platila až do veľkej rekonštrukcie trestného práva, teda do prijatia zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon.

Od 1. 1. 2006 sa podoba trestného práva na Slovensku diametrálne zmenila. Táto zmena sa dotkla i trestných činov proti životnému prostrediu, ktoré prešli značnými systematickými zmenami, ktoré je možné hodnotiť veľmi pozitívne. Environmentálne trestné činy boli systematicky zaradené do samostatnej hlavy, a to konkrétne do šiestej hlavy osobitnej časti Trestného zákona, ktorá nesie názov Trestné činy všeobecne nebezpečné a proti životnému prostrediu, pričom ich úprava je predmetom druhého dielu s názvom Trestné činy proti životnému prostrediu. Už zmena systematiky Trestného zákona, v ktorej má environmentálna kriminalita svoje vlastné miesto, naznačuje, že zákonodarca si uvedomuje potrebu chrániť aj iné hodnoty, ako je majetok, život a zdravie ľudí. V súčasnosti pozná naša právna úprava 10 trestných činov, ktorých primárnym objektom je ochrana životného prostredia. Sú nimi ohrozenie a poškodenie životného prostredia (§ 300 – § 301), neoprávnené nakladanie s odpadmi (§ 302), neoprávnené vypúšťanie znečisťujúcich látok (§ 302a), porušovanie ochrany vôd a ovzdušia (§ 303 – § 304), neoprávnená výroba a nakladanie s látkami poškodzujúcimi ozónovú vrstvu (§ 304a), porušovanie ochrany rastlín a živočíchov (§ 305), porušovanie ochrany stromov a krov (§ 306), šírenie nákazlivej choroby zvierat a rastlín (§ 307 – § 308), únik organizmov (§ 309) a pytliactvo (§ 310). Niektorí autori zaraďujú medzi environmentálne trestné činy v širšom zmysle aj týranie zvierat (§ 378) a zanedbanie starostlivosti o zvieratá (§ 378a), ktoré sú systematicky zaradené do deviatej hlavy medzi Trestné činy proti iným

bo naberá chránenú rastlinu alebo poškodí alebo zničí jej biotop; b) usmrtí, zraní, chytlí alebo premiestni chráneného živočícha alebo poškodí alebo zničí jeho biotop a obydlie alebo c) poškodí alebo zničí dreviny alebo ich vyrúbe bez súhlasu a spôsobí tým ujmu nie malú, alebo ohrozí chránený živočíšny alebo rastlinný druh, potresce sa odňatím slobody až na tri roky alebo peňažným trestom, alebo zákazom činnosti, alebo prepadnutím vecí. (2) Rovnako ako v odseku 1 sa potresce, kto v rozpore s predpismi na ochranu prírody a krajiny a) v rozsahu nie malom získa pre seba alebo pre iného chráneného živočícha alebo chránenú rastlinu; b) v rozsahu nie malom bez súhlasu drží, pestuje, chová, spracúva, dováža alebo vyváža chránené rastliny alebo chránené živočíchov alebo exempláre alebo s nimi obchoduje alebo c) zámerne odníma, falšuje, pozmení alebo inak neoprávnené použije nezameniteľné označenie chránených živočíchov.“

⁸² Napríklad, že používala pojmy, ktoré následne nedefinovala (ujma na životnom prostredí, vážne ohrozenie životného prostredia), čo spôsobovali aplikačnú nejednotnosť. Vyčítaná bola tiež problematickosť dokazovania príčinnej súvislosti konania páchatela s možným následkom na životnom prostredí, v súvislosti s ohrozovacím charakterom trestných činov a mnohé ďalšie.

právam a slobodám. S takýmto záverom sa nestotožňujeme. Predmetné dve skutkové podstaty majú odlišný objekt a ich podstatou nie je chrániť životné prostredie, resp. niektorú z jeho zložiek (zvieratá) pre budúce generácie, ale skôr ochrana akejsi morálky. Život zvierat a postoj spoločnosti k nim sa posúva od akéhosi brania úžitkov, k stavaniu života spoločenského zvierata na rovnakú úroveň ako ľudský život. Tieto tendencie sú podľa nášho názoru nesprávne, avšak podstatou zostáva, že ich ochrana nemá reálny prienik s právom životného prostredia.

„Pri posudzovaní škodlivosti či závažnosti následkov konania pri ekologických trestných činoch, na rozdiel od iných, vstupuje do popredia základná odlišnosť. Posúdenie nielen skutočnej, reálne vzniknutej škody v poňatí materiálnej hodnoty, ale tiež možného rizika poškodenia životného prostredia ako celku, vrátane negatívnych dopadov na spoločnosť. Omnoho širšie priestorové aj časové dimenzie škody spôsobenej trestným činom proti životnému prostrediu je „vlastnosť“, ktorá tento druh protiprávneho konania odlišuje od iných trestných činov.“⁸³

Väčšina environmentálnych trestných činov má ohrozujúci charakter. Teda už samo ohrozenie chráneného záujmu stačí na naplnenie trestnej zodpovednosti.⁸⁴ Taktiež platí, že porušenie chráneného záujmu je spravidla súčasťou kvalifikovanej skutkovej podstaty. Ako už bolo naznačené, druhovým objektom trestných činov druhého dielu, šiestej hlavy, osobitnej časti Trestného zákona je kvalita životného prostredia. Pričom pod kvalitou životného prostredia je potrebné rozumieť kvalitu všetkých jeho zložiek, teda tak neživej zložky, ktorú tvorí ovzdušie, pôda a voda, ako i živej zložky, ktorú tvoria, rastliny a živočíchy. Teda je chránená tak čistota neživých zložiek, ako i ekologická rovnováha v prírode, a to formou zachovania všetkých druhou rastlín a živočíchov. Z hľadiska zavinenia stačí pri väčšine trestných činov neďbanlivosť, resp. sú možné obe formy zavinenia. Výlučne úmyselné zavinenie sa vyžaduje pri trestných činoch porušovania ochrany stromov a krov, úniku organizmov a pyliactva. Pri všetkých trestných činoch v tomto diele môže byť páchatelom ktokoľvek bez ohľadu na jeho postavenie, zamestnanie, funkciu, pohlavie atď. Výnimkou tvorí len trestný čin neoprávneného vypúšťania znečisťujúcich látok podľa § 302a, ktorý bol do Trestného zákona inkorpo-

⁸³ VOOKOVÁ, T. 2013. Škoda a poškodený subjekt pri ekologickej trestnej činnosti. In *Justičná revue*. 2013, roč. 65, č. 5, s. 722.

⁸⁴ Výnimkou, a teda poruchovými trestnými činmi sú: Neoprávnené vypúšťanie znečisťujúcich látok podľa § 302a, Porušovanie ochrany vôd a ovzdušia podľa § 303 a § 304, Porušovanie ochrany rastlín a živočíchov podľa § 305 a Porušovanie ochrany stromov a krov podľa § 306.

rovaný na základe smernice Európskej únie,⁸⁵ v rámci druhej aliney môže byť páchatelom len osoba, ktorej povinnosť vyplýva z jej zamestnania, povolania, postavenia alebo funkcie, teda pôjde o špeciálny subjekt. Rovnako je to tak v kvalifikovanej skutkovej podstate trestného činu pytliactva. V otázke subjektu týchto trestných činov nastala významná zmena prijatím zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb,⁸⁶ podľa § 3 predmetného zákona môže byť takmer pri všetkých environmentálnych trestných činoch páchatelom i právnická osoba. Výnimku tvoria len tri trestné činy a to šírenie nákazlivej choroby zvierat a rastlín (§ 307 a § 308), únik organizmov (§ 309) a pytliactvo (§ 310). V súčasnosti však nemáme žiadnu vedomosť o tom, že by bol čo i len jeden odsudzujúci alebo oslobodzujúci rozsudok voči právnickej osobe, za ktorýkoľvek trestný čin proti životnému prostrediu. V súčasnosti je však na Okresnej prokuratúre Trenčín vznesené vôbec prvé „enviro“ obvinenie voči právnickej osobe pre trestný čin porušovania ochrany stromov a krov.

Z nášho pohľadu najväčším problémom je blanketový charakter väčšiny spomínaných trestných činov. Na jednej strane je toto odôvodnené neustálymi zmenami administratívnoprávnych predpisov v oblasti ochrany životného prostredia, ktorých ustanovenia, ak by boli súčasťou Trestného zákona, dochádzalo by k abnormálnemu množstvu jeho noviel, takže z tohto pohľadu bol úmysel zákonodarcu logickým a správnym riešením. Na strane druhej však samotné všeobecne záväzné právne predpisy, na ktoré odkazujú jednotlivé skutkové podstaty, sa menia tak často a tak nekonzistentne, že je veľmi náročné sledovať predmetné zmeny. Taktiež problematika toho-ktorého chráneného záujmu je upravená vo viacerých zákonoch, medzinárodných a európskych predpisoch, vykonávacích vyhláškach a podobne. Napríklad nakladanie s odpadmi je upravené vo viac ako pätnástich právnych predpisoch. To podľa nášho názoru spôsobuje veľký problém aj orgánom činným v trestnom konaní, ktoré nie sú špecializované na vybranú problematiku, ktorá je veľmi komplikovaná a z toho dôvodu je sťažené ako odhaľovanie, tak vyšetrovanie i stíhanie predmetných skutkov.

⁸⁵ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2009/123/ES z 21. októbra 2009, ktorou sa mení a dopĺňa smernica 2005/35/ES o znečisťovaní mora z lodí a zavedení sankcie za porušenie.

⁸⁶ Zákon č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

2.1 Škoda pri trestných činoch proti životnému prostrediu

Korene problematiky vyčíslovania škody v súvislosti so životným prostredím siahajú až do obdobia účinnosti zákona č. 140/1961 Zb., resp. do roku 1990, keď boli v Trestnom zákone upravené prvé environmentálne trestné činy. V tomto období bolo určenie výšky škody v Trestnom zákone upravené v § 89 ods. 14 takto: „*Pri určení výšky škody sa vychádza z ceny, za ktorú sa vec, ktorá bola predmetom útoku, v čase a v mieste činu obvykle predáva. Ak takto výšku škody nemožno zistiť, vychádza sa z účelne vynaložených nákladov na obstaranie rovnakej alebo obdobnej veci alebo uvedenie veci do predošlého stavu.*“⁸⁷ Uvedená definícia spôsobovala aplikačné problémy, orgány činné v trestnom konaní nepostupovali jednotne. Treba poznamenať, že ani právna teória v tejto oblasti nebola jednotná. Napríklad pri usmrtení určitého chráneného druhu živočícha niektorí vyčíslovali škodu podľa toho, za akú sumu sa predávalo mäso či kožušina. Iní zase postupovali podľa toho, za akú sumu sa dal daný druh živočícha obstaráť. Ako je potrebné vykladať pojem „škoda“ v súvislosti s ochranou životného prostredia prvýkrát podrobne určil Najvyšší súd Slovenskej republiky v rozsudku 8Tz 29/95. „*Aby sa mohol vyvodit' záver, že na životnom prostredí bola spôsobená ujma veľkého rozsahu, zároveň sa vyžaduje, aby bola súčasne spôsobená majetková škoda a ekologická ujma. Škodou je nielen škoda pozostávajúca z množstva úhynu živočíchov, ale aj toho, aké vysoké náklady sa vyžiadali na uvedenie do predošlého stavu.*“⁸⁸ Podobných rozhodnutí zaoberajúcich sa touto problematikou bolo ešte niekoľko,⁸⁹ až na daný problém reflektoval i zákonodarca a novelou Trestného zákona č. 253/2001 Z. z. zakotvil, že: „*Pri určení výšky škody sa vychádza z ceny, za ktorú sa vec, ktorá bola predmetom útoku, v čase a v mieste činu obvykle predáva. Ak takto výšku škody nemožno zistiť, vychádza sa z účelne vynaložených nákladov na obstaranie rovnakej alebo obdobnej veci alebo uvedenie veci do predošlého stavu. Ak ide o trestné činy uvedené v § 181a, 181b a 181c, ujmou sa rozumie spoločenské ohodnotenie chránených rastlín, chránených živočíchov a drevín, ktoré vyjadruje ich biologickú, ekologickú a kultúrnu hodnotu s prihliadnutím na ich vzácnosť a stupeň ohrozenia*

⁸⁷ § 89 ods. 14 zákona č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení účinnom do 31. 7. 2001.

⁸⁸ Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 8 Tz 29/95.

⁸⁹ Pozri napríklad rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky 3 Tz 16/98, 6 Tz 11/2001 a iné.

vyčíslené osobitným predpisom.⁹⁰ Z dôvodovej správy k predmetnému zákonu vyplýva, že zákonodarca si uvedomil nedostatky dovtedy platnej právnej úpravy. Vysvetľuje, že pojmy „ujma“ a „spoločenská hodnota“ pri jednotlivých skutkových podstatách nie je možné stotožňovať s pojmom „škoda“, ktorý sa aplikuje najmä pri majetkovej trestnej činnosti. Už v samotnej dôvodovej správe odkazuje na všeobecne platné predpisy, ktoré bližšie definujú pojmy „ekologická ujma“ a „spoločenská škoda“. To, že určitý pojem, ktorý používa Trestný zákon, nie je v ňom definovaný, sa javí ako problematické, čo v konečnom dôsledku bolo v danom období zákonodarcovi vytýkané. *„Skutočnosť, že doterajšie znenie Trestného zákona nezohľadňovalo špecifikum poškodenia životného prostredia, viedla prakticky k nemožnosti uplatňovania trestno-právnej zodpovednosti. Predložený návrh tento nedostatok odstraňuje a v prípade trestných činov podľa § 181a, § 181b, 181c Tr. zák. sa pri určovaní výšky ujmy bude vychádzať zo spomínanej vyhlášky Ministerstva životného prostredia SR č. 93/1999 Z. z.“*⁹¹

Od účinnosti nového kodifikovaného Trestného zákona, teda od 1. 1. 2006, je pojem „škoda“ v súvislosti s trestnými činnosťami proti životnému prostrediu definovaný osobitne, a to v prvom diele piatej hlavy všeobecnej časti Trestného zákona v § 124 až § 126. Výpočet škody pri ekologických trestných činoch je odlišný od všeobecného výpočtu škody. Škodou spôsobenou trestnými činnosťami proti životnému prostrediu sa rozumie súhrn majetkovej škody a ekologickej ujmy. Majetková škoda na tieto účely v sebe subsumuje aj náklady na uvedenie životného prostredia do predošlého stavu. Ďalej je stanovené, že pri ujme na životnom prostredí, na chránených druhoch živočíchov a rastlín, exemplároch alebo drevinách, teda pri ujme na životnom prostredí a všetkých jeho zložkách, bude smerodajnou hodnotou na určenie výšky škody, resp. rozsahu ujmy ich hodnota stanovená zákonom alebo všeobecne záväzným právnym predpisom⁹² vydaným na základe zákona. Ekologická ujma je i naďalej definovaná mimo Trestného zákona ako strata alebo oslabenie

⁹⁰ § 89 ods. 14 zákona č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení zákona č. 253/2001 Z. z.

⁹¹ Dôvodová správa k zákonu č. 253/2001 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

⁹² Napr. vyhláška č. 24/2003 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon č. 543/2002 o ochrane prírody a krajiny a v ktorej je stanovená spoločenská hodnota jednotlivých chránených rastlín a živočíchov alebo zákon č. 329/2018 Z. z. o poplatkoch za uloženie odpadov a o zmene a doplnení zákona č. 587/2004 Z. z. o Environmentálnom fonde a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

prirodzených funkcií ekosystémov vznikajúca poškodením ich zložiek alebo narušením vnútorných väzieb a procesov v dôsledku ľudskej činnosti.⁹³

Popri osobitnej úprave škody pri životnom prostredí je zvlášť upravený výpočet pre trestný čin neoprávneného nakladania s odpadmi podľa § 302. V danom prípade nehovoríme o škode ani ekologickej ujme, ale zákonodarca hovorí o tzv. rozsahu činu. Pričom rozsahom činu neoprávneného nakladania s odpadmi sa rozumie súčet ceny, za ktorú sa odpad v čase a mieste zistenia činu (teda nie v čase rozhodovania o skutku) obvykle zbiera, prepravuje, vyváža, dováža, zhodnocuje, zneškodňuje alebo ukladá a cena za odstránenie odpadu z miesta, na ktorom sa neoprávnené nachádza.⁹⁴ Aj pri týchto trestných činoch platí, že ak nemožno zistiť rozsah škody, resp. ujmy zákonom popísaným spôsobom, túto určí znalec, resp. právnická osoba, ktorá v rámci predmetu svojej činnosti je schopná objektívne určiť ujmu. V praxi pôjde najmä o odborné vyjadrenie alebo znalecký posudok zhotovený znalcom z odboru ochrany životného prostredia.⁹⁵

Napriek tomu, že zákonodarca si dal záležať a podrobne popísal, akým spôsobom sa má určiť škoda, resp. rozsah ujmy pri trestných činoch proti životnému prostrediu, ktorý postup zohľadňuje ich špecifickosť, v aplikačnej praxi majú však s takýmto postupom orgány činné v trestnom konaní problém. Je však spravodlivé povedať, že rovnako nesprávne túto problematiku chápajú aj obhajcovia, resp. zmocnenci poškodených, a to najmä v súvislosti s trestným činom neoprávneného nakladania s odpadmi. V danom prípade poskytol vysvetlenie opäť Najvyšší súd Slovenskej republiky v rozhodnutí 3 Tdo 18/2017, kde sa stotožnil s argumentáciou prokurátora, že škoda na životnom prostredí nemusí byť spôsobená, znalec sa s touto škodou v odbornom vyjadrení nezaobera, znalec len ustáli rozsah nakladania s odpadmi, čo predstavuje len znak skutkovej podstaty trestného činu.⁹⁶

⁹³ § 10 zákona č. 17/1992 Zb. o životnom prostredí.

⁹⁴ § 124 ods. 3 druhá veta zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon.

⁹⁵ Rozsah škody, resp. rozsah činu podľa § 302 ostáva rovnaký ako pri klasickej škode. Teda malou škodou je škoda prevyšujúca sumu 266 EUR, desťnásobok tejto sumy sa považuje za škodu väčšiu, stonásobok tejto sumy sa považuje za škodu značnú a päťstónásobok predmetnej sumy sa považuje za škodu veľkého rozsahu (§ 125 ods. 1).

⁹⁶ Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky 3 Tdo 18/2017.

2.2 Prostriedky ochrany životného prostredia

„Primárnym štátom chráneným záujmom je ochrana životného prostredia a jeho jednotlivých zložiek. Trestná zodpovednosť za nezákonné a škodlivé zásahy do životného prostredia nastupuje vtedy, keď zlyhajú alebo sú nedostačujúce iné druhy právnych zodpovedností, teda zodpovednosť administratívno-právna a občianskoprávna.“⁹⁷

Uvedené je vyjadrením zásady *ultima ratio*, v rámci ktorej má trestnoprávny postih prísť až v momente, keď sa ostatné nástroje ukazujú ako neúčinné. Teda trestné právo má byť posledným a krajným riešením spoločenských problémov, keď všetky ostatné možnosti zlyhávajú. Žiaľ, sme svedkom toho, že predmetná zásada nie je dodržiavaná. Jednak zákonodarca ako dôsledok tlaku spoločnosti stále viac rozširuje jednotlivé skutkové podstaty trestných činov, napriek tomu, že dané konanie je možné subsumovať pod už existujúce trestné činy,⁹⁸ a teda má snahu problémy riešiť prostredníctvom trestného práva, pretože takýto postup je v očiach verejnosti žiadaný. Navyše výsledok je viditeľný hneď a problém je alibisticky vyriešený aspoň v očiach spomínanej verejnosti. Opak je však pravdou. S ohľadom na problematiku ochrany životného prostredia, resp. ochrany priaznivého životného prostredia i pre budúce generácie trestať jeho poškodenia nestačí. Niektoré protiprávne zásahy do životného prostredia sú nenapraviteľné, resp. navrátenie prírody do pôvodného stavu môže trvať celé desaťročia. Napríklad vyrúbanie lesa v chránenej oblasti môže trvať týždeň, avšak kultivácia pôdy, výsadba a rast stromov do pôvodnej veľkosti môže trvať 50 rokov, čo sa však ani pri výpočte ujmy na životnom prostredí nedá zohľadniť do takej miery, aby to bolo reálne. Podobne ako nemajetková ujma pri usmrtení človeka bude vždy len zlomok, ktorý má zmierniť stratu príbuzných, nie je však spôsobilý navrátiť ľudský život.

Existujú však ďalšie možnosti riešenia environmentálnej problematiky, ktoré sú síce zdĺhavé, finančne náročné a ich výsledok je viditeľný až o niekoľko rokov, no zachovanie priaznivého životného prostredia pre budúce generácie je lepšie, pretože zohľadňujú skutočné príčiny environmentálnej kriminality. Tieto presne vystihla Mašľanyová. „Všeobecným problémom spo-

⁹⁷ MAŠĽANYOVÁ, D. et al. 2016. *Trestné právo hmotné. Osobitná a všeobecná časť*. II. vydanie. Plzeň: Vydavateľství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016, s. 397.

⁹⁸ Takýmto príkladom môžu byť napríklad trestné činy korupcie, kde je okrem prijímania úplatku, podplácania a nepriamej korupcie navyše upravená aj volebná korupcia a športová korupcia, ktoré skutkové podstaty je možné subsumovať aj pod niektorý z prvých troch činov. Podobne sú na tom aj trestné činy podvodov.

jeným s páchaním environmentálnej kriminality je, že páchatelia si neuvedomujú závažnosť svojho konania a uprednostňujú krátkodobý finančný zisk, ktorý je neúmerný k hodnote ujmy spôsobenej na životnom prostredí.⁹⁹ Preto najdôležitejším nástrojom je prevencia, resp. osвета, ktorá bude viesť ľudí k prirodzenej ochrane životného prostredia, keď si budú sami uvedomovať potrebu jeho ochrany bez ohľadu na sankcie, ktoré im hrozia. Takýto proces je však zdĺhavý a kým sa podarí vychovať na Slovensku uvedomelú generáciu, akou je napríklad vo Švajčiarsku, je potrebné preklenúť toto obdobie finančnými nástrojmi, keď bude štát „odmeňovať“ tých, ktorí životné prostredie chránia. Podrobne sa tejto problematike budeme venovať v podkapitole prevencie.

I Európska únia, ktorej sme súčasťou, má vlastné inštitúty, resp. postupy, ktoré považuje za účinné nástroje ochrany životného prostredia. V prvom rade je dôležité poznamenať, že ochrana životného prostredia patrí medzi základné ciele, ktoré si Únia predsavzala, čo deklaruje aj v preambule¹⁰⁰ a viacerých článkoch Zmluvy o Európskej únii,¹⁰¹ ako i vo viacerých článkoch Zmluvy o fungovaní Európskej únie.¹⁰² Spôsob, ktorý si Únia zvolila, je harmonizácia trestného práva v oblasti ochrany životného prostredia, a to konkrétne smernicou Európskeho parlamentu a Rady č. 2008/99/ES z 19. 11. 2008 o ochrane životného prostredia prostredníctvom trestného práva, pričom štáty boli povinné prijať potrebné opatrenia zohľadňujúce túto smernicu do 26. 12. 2010. „Z viacerých štúdií vyplýva, že sankcie, ktoré sa v súčasnosti uplatňujú v členských štátoch, nie sú vždy dostatočné na účinnú implementá-

⁹⁹ MAŠLANYOVÁ, D. et al. 2016. *Trestné právo hmotné. Osobitná a všeobecná časť*. II. vydanie. Plzeň: Vydavateľstvá a nakladateľstvá Aleš Čeněk, 2016, s. 398.

¹⁰⁰ „ROZHODNUTÍ podporovať hospodársky a sociálny pokrok svojich národov so zreteľom na zásady trvalo udržateľného rozvoja a v rámci fungovania vnútorného trhu a posilnenia súdržnosti a ochrany životného prostredia a uskutočňovať politiku tak, aby bol rozvoj hospodárskej integrácie sprevádzaný súčasným pokrokom v iných oblastiach.“ Preambula Zmluvy o Európskej únii, Úradný vestník Európskej únie C 83/16 z 30. 2. 2010.

¹⁰¹ Napríklad článok 3 Zmluvy o Európskej únii: „Únia vytvára vnútorný trh. Usiluje sa o trvalo udržateľný rozvoj Európy založený na vyváženom hospodárskom raste a cenovej stabilite, o sociálne trhové hospodárstvo s vysokou konkurencieschopnosťou zamerané na dosiahnutie plnej zamestnanosti a sociálneho pokroku, ako aj o vysokú úroveň ochrany životného prostredia a zlepšenie jeho kvality.“ Úradný vestník Európskej únie C 83/16 z 30. 2. 2010.

¹⁰² Napríklad článok 11 Zmluvy o fungovaní Európskej únie: „Požiadavky ochrany životného prostredia musia byť začlenené do vymedzenia a uskutočňovania politik Únie a činností, a to predovšetkým s ohľadom na podporu trvalo udržateľného rozvoja.“ Úradný vestník Európskej únie C 83/16 z 30. 2. 2010.

ciu politiky Spoločenstva v oblasti životného prostredia. Nie vo všetkých členských štátoch sa na všetky trestné činy proti životnému prostrediu uplatňujú trestnoprávne sankcie, hoci len trestnoprávne sankcie môžu mať dostatočne odradzujúci účinok.¹⁰³

Prijatiu tejto smernice predchádzal pomerne dlhý proces, keď obdobné ustanovenie obsahovalo pôvodné Rámcové rozhodnutie¹⁰⁴ Rady Európskej únie, ktoré však bolo napadnuté na Súdnom dvore Európskej únie, ktorý vyhlásil predmetné rámcové rozhodnutie za neplatné, a to z dôvodu, že zasahovalo do výlučnej právomoci členských štátov, pretože trestné právo ani hmotné, ani procesné nepatrí do pôsobnosti Európskej únie (v tom čase Spoločenstva). „Toto posledné konštatovanie však nebráni zákonodarcovi Spoločenstva prijať opatrenia súvisiace s trestným právom členských štátov, ktoré považuje za nevyhnutné na zabezpečenie plnej účinnosti právnych noriem prijatých v oblasti ochrany životného prostredia, ak uplatnenie príslušnými vnútroštátnymi orgánmi účinných, primeraných a odradzujúcich trestných sankcií je nevyhnutným opatrením na boj proti závažným zásahom do životného prostredia.“¹⁰⁵ V rámci tejto smernice bola zakotvená zodpovednosť tak fyzických, ako i právnických osôb a boli zakotvené sankcie, no vzhľadom na rozhodovaciu činnosť Súdneho dvora len rámcovo, a to ako účinné, primerané a odradzujúce. Smernica taxatívne vypočítava prípady,¹⁰⁶ ktoré sú trestné, avšak ich spoločným menovateľom je, že musia byť spáchané minimálne z hrubej nebanlivosti, pričom takéto konanie musí byť protiprávne.¹⁰⁷ Osobitne je upravená trestnoprávna ochrana znečisťovania morí, a to smernicou 2005/35/ES o znečisťovaní mora z lodí a o zavedení sankcií za porušenie, ktorá bola zmenená a doplnená smernicou Európskeho parlamentu a Rady 2009/123/ES prijatou 21.10. 2009. Táto smernica bola reakciou na početné havárie lodí, v dôsledku ktorých bolo do morí vypustené obrovské množstvo

¹⁰³ ZÁHORA, J. 2009. Európska únia a trestnoprávna ochrana životného prostredia. In *Justičná revue*. 2009, roč. 61, č. 6 – 7, s. 871.

¹⁰⁴ Rámcové rozhodnutie Rady Európskej únie 2003/80/JI o ochrane životného prostredia prostredníctvom trestného práva z 27. 1. 2003.

¹⁰⁵ Rozsudok veľkej komory Súdneho dvora vo veci C-176/03 z 13. 9. 2005.

¹⁰⁶ Napríklad protiprávne nakladanie s odpadmi vrátane zneškodňovania a skladovania, prepravy, vývozu a dovozu, a to aj v prípade nebezpečného odpadu, ktorý spôsobuje alebo môže spôsobiť smrť alebo vážnu ujmu na zdraví, alebo značnú škodu z hľadiska kvality ovzdušia, pôdy a vody a ochrany živočíchov alebo rastlín.

¹⁰⁷ Smernica definuje protiprávnosť ako porušenie predpisov prijatých podľa Zmluvy o Európskom spoločenstve, Zmluvy o Euratomu a prijatých členskými štátmi a ich orgánmi (súdy), pričom prvé dve skupiny predpisov sú určené v prílohách smernice.

najmä ropných látok, ale i iných nebezpečných chemických látok.¹⁰⁸ Súhlasíme, že sú oblasti životného prostredia, pri postihoch ktorých je potrebný spoločný postup všetkých členských štátov (napríklad predmetné znečisťovanie morí či ovzdušia), avšak toto má skôr význam v prevencii, nie však pri trestaní. Podľa nášho názoru nie je problémom ani to, že niektoré členské štáty mali isté protienvironmentálne konania hodnotené len ako priestupok, iné zase ako trestný čin, prípadne, že jednotlivé sankcie sa líšili. Potrebný je spoločný postup ochrany, nie však nevyhnutné trestania, pretože mentalita ľudí a postoj spoločnosti v jednotlivých členských štátoch je odlišný a odstrašujúci účinok je v každej krajine možné dosiahnuť inak.

2.3 Neoprávnené nakladanie s odpadmi z pohľadu trestného práva hmotného

S akoukoľvek ľudskou činnosťou je spojená produkcia odpadu. Tak ako rýchlo rastie počet ľudí na planéte, tak rýchlo narastá aj množstvo odpadu na Zemi a vo vesmíre. Spoločnosť sa od nepamäti snažila nejakým spôsobom odpadu zbaviť. Ako išiel čas, otázka zneškodňovania odpadu sa začínala stávať vážnym ekonomickým problémom, ktorý pretrváva dodnes, avšak dnes si už svet uvedomuje aj jeho ekologický rozmer. Keďže v minulosti sa kládol dôraz najmä na ekonomickú stránku zbavenia sa odpadu, štáty nenapadlo nič lepšie, ako sa tohto zbavovať vývozom do krajín tretieho sveta, resp. najmä do krajín východnej Európy a Afriky. Uvedomejšia časť spoločnosti na toto reagovala na medzinárodnej úrovni prijatím tzv. Bazilejského dohovoru,¹⁰⁹ ktorý je možné považovať za prvý záväzný medzinárodný dokument v oblasti odpadovej politiky sveta. Dohovor definoval základné pojmy, ako je odpad, jeho nakladanie, pohyb cez hranice štátov, ohniskový bod, štát do-

¹⁰⁸ Napríklad ropný tanker Erika – v roku 1999 – dvadsať tisíc ton ropných látok, ropný tanker Prestige – v roku 2002 – sedemdesiatšesť tisíc ton ropných látok, chemický tanker Ena 2 – v roku 2004 – šesť ton kyseliny sírovej a mnohé ďalšie.

¹⁰⁹ „Ministerstvo zahraničných vecí Slovenskej republiky oznamuje, že 22. marca 1989 bol v Bazileji podpísaný Bazilejský dohovor o riadení pohybov nebezpečných odpadov cez hranice štátov a ich zneškodňovaní. Listina o pristúpení Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky k dohovoru bola uložená u generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov 24. júla 1991. Dohovor nadobudol platnosť pre Českú a Slovenskú Federatívnu Republiku 5. mája 1992 na základe článku 25 ods. 1. Notifikácia sukcesie Slovenskej republiky do dohovoru sa uskutočnila 28. mája 1993 s platnosťou od 1. januára 1993.“ Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 60/1995 Z. z.

vozu, vývozu, tranzitu a dotknutý štát, nezákonná preprava a ďalšie. Taktiež zakotvil povinnosti štátov, ktoré sú zmluvnými stranami dohovoru, pri cezhraničnej manipulácii s odpadom. Prvotná zásada vyplývajúca z tohto dohovoru je, že odpad má byť zneškodnený tam, kde vznikol a v súlade s touto ideou je následne koncipovaný celý dokument. Medzi všeobecné povinnosti a práva štátov patrí právo štátu zakázať dovoz odpadov na jeho územie a aj v prípade, že štát takýto dovoz nezakázal, iný štát môže na jeho suverénne územie vyviezť odpad len na základe vopred daného písomného súhlasu. Zaujímavé je aj ustanovenie čl. 4 ods. 5: „Zmluvná strana nedovolí, aby sa nebezpečné odpady a iné odpady vyvážali na územie nezmluvnej strany alebo dovážali z územia nezmluvnej strany.“¹¹⁰ Teda dohovorom sú chránené i krajiny, ktoré nie sú jeho zmluvnou stranou. Rámčovo sa určilo, za akých okolností je možné prepravu odpadu cez hranice povoliť. Takýmito okolnosťami sú tri skupiny dôvodov, keď strana môže uvedené písomne povoliť. Prvú skupinu tvoria technické možnosti krajiny vývozu, keď táto nemá buď kapacitu, alebo zariadenia, ktoré by boli spôsobilé za primeraných nákladov zničiť, resp. zneškodniť odpad v súlade s požiadavkou ochrany životného prostredia. Do druhej skupiny patria situácie, keď sa vyvážaný odpad má účelne v krajine dovozu použiť či už na recykláciu, alebo iným prospešným spôsobom. V rámci poslednej skupiny si štáty na národnej úrovni môžu určiť akékoľvek kritériá, ktoré však musia byť v súlade s podstatou dohovoru. Štát, ktorý odpad vyprodukoval, resp. ktorý ho vyváža, musí vždy zohľadňovať ochranu životného prostredia a zodpovednosti za plnenie tejto povinnosti sa za žiadnych okolností nemôže zbaviť a ani ju preniesť na iné štáty. Tiež dohovor priamo hovorí o tom, že ide o základný rámec práv a povinností, pričom zmluvné strany si podmienky prepravy tovaru cez hranice štátov, resp. jeho vývozu a dovozu môžu upraviť aj prísnejšie, ako je to v dohovore. Z pohľadu trestného práva majú najväčší význam odsek 3 a 4 čl. 4, kde je stanovené, že vyvážanie odpadu v rozpore s predpismi je považované za trestný čin. „Každá zmluvná strana prijme vhodné zákonné, administratívne či iné opatrenia na uplatňovanie a vykonávanie ustanovení tohto dohovoru vrátane opatrení na zabránenie a potrestanie konania, ktoré je v rozpore s týmto dohovorom.“¹¹¹ Pričom za nezákonnú prepravu odpadu sa v zmysle dohovoru považuje jeho tranzit, ktorý nebol vykonaný na základe žiadosti alebo taký, ktorý nebol

¹¹⁰ Článok 5 ods. 5 Bazilejského dohovoru o riadení pohybov nebezpečných odpadov cez hranice štátov a ich zneškodňovaní z 22. 3. 1989.

¹¹¹ Článok 4 ods. 4 Bazilejského dohovoru o riadení pohybov nebezpečných odpadov cez hranice štátov a ich zneškodňovaní z 22. 3. 1989.

povolený všetkými dotknutými štátmi, alebo taký, ktorý síce povolený bol, avšak súhlas štátov bol vydaný na základe podvodného konania, alebo ak odpad nekorešponduje so sprievodnými dokladmi, alebo ak je síce preprava v poriadku, ale odpad je na záver zneškodnený v rozpore s dohovorom. Ide o alternatívne dôvody, a preto stačí, aby bol čo i len jeden naplnený a pôjde o nezákonnú prepravu odpadu.

Keďže Česká a Slovenská federatívna republika pristúpila k predmetnému dohovoru a následne tento záväzok v roku 1993 prevzala Slovenská republika, bolo potrebné do nášho Trestného zákona inkorporovať trestný čin deklarovaný v dohovore. Tak sa aj stalo zákonom č. 248/1994 Z. z., ktorý novelizoval Trestný zákon č. 140/1961 Zb., a ktorým bol ustanovený § 181e Trestného zákona s týmto znením: „*Kto v rozpore s predpismi o odpadoch dováža, vyváža alebo prepravuje odpad, potresce sa odňatím slobody až na dva roky alebo zákazom činnosti.*“¹¹² S účinnosťou od 1. 10. 1994 začal byť i na Slovensku trestnoprávne postihovaný nezákonný transport tovaru, čím sme si splnili záväzok vyplývajúci z Bazilejského dohovoru. Až do roku 2001 nebolo viac zasahované do trestnoprávnej ochrany životného prostredia. V súvislosti s manipuláciou s odpadmi bola zákonom č. 253/2001 Z. z. zavedená nová skutková podstata, a to konkrétne zavedením § 181f do zákona č. 140/1961 Zb. s účinnosťou od 1. 8. 2001, ktorý znel: „*Kto v rozpore s predpismi o odpadoch nakladá s odpadmi a poškodí vodu, pôdu alebo ovzdušie tak, že spôsobí škodu v značnom rozsahu alebo odstránenie následku takéhoto poškodenia nie je možné, potresce sa odňatím slobody na dva roky až osem rokov alebo zákazom činnosti.*“¹¹³ V dnešnom trestnoprávnom ponímaní by išlo o kvalifikovanejšiu skutkovú podstatu, keď by závažnejší následok bol postihnutý prísnejšie. V dôvodovej správe novely zákona k predmetnému ustanoveniu je uvedený: „*Problematika nakladania s odpadmi je upravená v zákone o odpadoch, trestnoprávna úprava a postih osôb, ktoré porušujú predpisy o odpadoch natolko, že svojím konaním poškodzujú vo veľkom rozsahu vodu, pôdu, alebo ovzdušie, však zatiaľ nie je upravená. Keďže ich ochrana je z hľadiska ochrany prírody a krajiny osobitne akútnou, navrhuje sa ustanoviť trestnosť takého nakladania s odpadmi, ktoré je v rozpore s predpismi o odpadoch a spôsobí poškodenie vody, pôdy a ovzdušia v takom rozsahu, že je spôsobená škoda aspoň v sume*

¹¹² § 181e zákona č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení účinnom do 31. 12. 2005.

¹¹³ § 181f zákona č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení účinnom do 31. 12. 2005.

stonásobku minimálnej mesačnej mzdy (značný rozsah – 440 tis. Sk), alebo odstránenie následku takéhoto znehodnotenia nie je vôbec možné.¹¹⁴

Trestná úprava odpadov ostala až do veľkej kodifikácie trestného práva nezmenenou a až od 1. 1. 2006, keď vstúpil do účinnosti nový zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon, bol zavedený samostatný trestný čin neoprávneného nakladania s odpadmi, pod ktorý bolo možné zaradiť oba spomenuté trestné činy. Znenie ustanovenia § 302 účinné od roku 2006 poznalo len úmyselnú formu činu. Taktiež toto ustanovenie nepredpokladalo ako následok konania páchatela existenciu ohrozenia životného prostredia, resp. nebezpečenstvo ohrozenia človeka ťažkou ujmom na zdraví alebo smrťou. Teda v tom čase konanie páchatela spočívalo iba v úmyselnom nakladaní s odpadom v rozpore so všeobecne záväznými predpismi.¹¹⁵ Potrestanie páchatela bolo odstupňované rovnako, ako je to teraz, teda trestná sadzba bola pri najzávažnejšej forme činu ustálená na treste odňatia slobody s hornou hranicou osem rokov. Závažnosť činu a s tým súvisiace zvyšovanie trestnej sadzby záviselo od rozsahu činu, ktorý bol odstupňovaný ako malý rozsah, väčší rozsah, značný rozsah a veľký rozsah. Súčasná podoba ustanovení § 302 bola zakotvená zákonom č. 174/2015 Z. z., ktorým sa novelizoval zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon s účinnosťou od 1. 9. 2015.

§ 302

Neoprávnené nakladanie s odpadmi

(1) Kto, čo aj z nedbanlivosti, nakladá s odpadmi v malom rozsahu v rozpore so všeobecne záväznými právnymi predpismi, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.

(2) Odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky sa páchatel potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

a) a vydá životné prostredie do nebezpečenstva vzniku väčšej škody, alebo

b) a vydá takýmto činom iného do nebezpečenstva ťažkej ujmy na zdraví alebo smrti.

¹¹⁴ Dôvodová správa k zákonu č. 253/2001 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon.

¹¹⁵ „(1) Kto nakladá s odpadmi v malom rozsahu v rozpore so všeobecne záväznými právnymi predpismi, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky. (2) Odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky sa páchatel potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 vo väčšom rozsahu. (3) Odňatím slobody na jeden rok až päť rokov sa páchatel potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 v značnom rozsahu. (4) Odňatím slobody na tri roky až osem rokov sa páchatel potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 vo veľkom rozsahu.“ Znenie ustanovenia § 302 zákona č. 300/2005 Z. z. účinné do 31. 8. 2015.

(3) *Odňatím slobody na jeden rok až päť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 v značnom rozsahu.*

(4) *Odňatím slobody na tri roky až osem rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1*

a) a spôsobí ním ťažkú ujmu na zdraví alebo smrť, alebo

b) vo veľkom rozsahu.

Napriek tomu, že základná skutková podstata tohto trestného činu je strohá a jednoduchá, jej aplikácia je v praxi veľmi zložitá a komplikovaná, čo v konečnom dôsledku spôsobuje nedostatočné napĺňanie základných funkcií trestného práva. Najmä preventívnu a represívnu funkciu trestného práva sa nedarí naplniť vôbec alebo len s veľkými ťažkosťami.

Podľa vyjadrenia v zákone ide o trestný čin s typickou blanketovou skutkovou podstatou. Keďže Trestný zákon nešpecifikuje, na ktoré všeobecne záväzné právne predpisy odkazuje a úmysel zákonodarcu nie je možné zistiť ani z dôvodovej správy, pôjde o akýkoľvek všeobecne záväzný právny predpis, ktorý obsahuje ustanovenia týkajúce sa nakladania s odpadmi. Týchto predpisov je však také množstvo, s takou frekvenciou zmien, že nie je možné, aby sa s nimi orgány činné v trestnom konaní vedeli oboznámiť, no najmä, aby ich vedeli správne aplikovať.¹¹⁶ Najčastejšie používaným je zákon o odpadoch,¹¹⁷ tiež Vyhláška Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky, ktorou sa ustanovuje Katalóg odpadov¹¹⁸ a zákon o poplatkoch za uloženie odpadov.¹¹⁹ Okrem toho nakladanie s odpadmi rôzneho druhu upravujú i ďalšie zákony. Látky znečisťujúce ovzdušie sú predmetom zákona č. 137/2010 Z. z. o ovzduší, manipulácia s oxidom uhličitým je predmetom zákona č. 258/2011 Z. z. o trvalom ukladaní oxidu uhličitého do geologického prostredia a o zmene a doplnení niektorých zákonov, odpad z drahých kovov upravuje zákon č. 94/2013 Z. z. o puncovníctve a skúšaní drahých ko-

¹¹⁶ Keďže na Slovensku nemáme špecializovaných vyšetrovateľov a ani sudy, ktoré by sa zaoberali konkrétnymi skutkovými podstatami alebo konkrétnymi hlavami Trestného zákona, dostávame sa do situácie, že v menších obvodoch, kde je len niekoľko vyšetrovateľov, resp. len niekoľko prokurátorov, nie je možné dostatočne sa venovať ochrane životného prostredia, pretože ide o veľmi komplikovanú oblasť, ktorá si vyžaduje množstvo času, štúdiá a istej erudovanosti v danej oblasti, čo technicky nie je možné zabezpečiť.

¹¹⁷ Zákon č. 79/2015 Z. z. o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

¹¹⁸ 365/2015 Z. z. Vyhláška Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky, ktorou sa ustanovuje Katalóg odpadov.

¹¹⁹ Zákon č. 329/2018 Z. z. o poplatkoch za uloženie odpadov a o zmene a doplnení zákona č. 587/2004 Z. z. o Environmentálnom fonde a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

vov (puncový zákon) a o zmene niektorých zákonov, manipulácia s rádioaktívnym odpadom je osobitne upravená v zákone č. 541/2004 Z. z. o mierovom využívaní jadrovej energie (atómový zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov a odpadová politika v súvislosti s výbušninami je upravená v zákone č. 58/2014 Z. z. o výbušninách, výbušných predmetoch a munícii a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Manipulácia so stavebným odpadom, výkopovou zeminou, ťažobným odpadom, s vedľajšími živočíšnymi produktami a s odpadovými vodami je upravená tak v zákone o odpadoch, ako aj v osobitných zákonoch.¹²⁰ Ak by sme k tomuto výpočtu pridali ešte predpisy prijaté Európskou úniou, zoznam by nemal konca. Ako je možné vidieť, skutočne ide o abnormálne množstvo všeobecne záväzných právnych predpisov, ktoré by mali orgány činné v trestnom konaní ovládať. Na druhej strane je pravdou, že s použitím niektorých sa nestretávajú až tak často, a preto i my budeme v ďalšom texte pracovať najmä so zákonom o odpadoch a vyhláškou, ktorá ustanovuje Katalóg odpadov.

Objekt ako obligatórny znak skutkovej podstaty trestného činu vyjadruje určité záujmy, resp. hodnoty, ktoré sú Trestným zákonom chránené. Keďže trestný čin neoprávneného nakladania s odpadmi patrí do dielu s názvom Trestné činy proti životnému prostrediu, druhovým objektom bude ochrana životného prostredia, resp. jeho zložiek. Druhový objekt by mal byť podľa právnej teórie vyjadrený spoločnými druhovými rysmi individuálnych objektov jednotlivých trestných činov.¹²¹ Tak, ako je to napríklad pri trestných činoch proti životu a zdraviu. Každá jedna skutková podstata tu poskytuje ochranu životu a zdraviu človeka. Teda i v našom prípade by malo byť skutkovou podstatou chránené sekundárne i životné prostredie. Niektorí autori¹²² uvádzajú, že individuálnym objektom je ochrana životného prostredia pred neoprávneným nakladaním s odpadom. Túto potrebu ochrany auto-

¹²⁰ Stavebný odpad a výkopová zemina sú upravené aj v zákone č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov; ťažobný odpad je upravený tiež v zákone č. 44/1988 Zb. o ochrane a využití nerastného bohatstva (banský zákon) v znení neskorších predpisov; nakladanie s vedľajšími živočíšnymi produktmi je upravené v nariadení (ES) č. 1069/2009 v platnom znení a tiež v zákone č. 39/2007 Z. z. o veterinárnej starostlivosti v znení neskorších predpisov a manipulácia s odpadovými vodami je tiež predmetom úpravy zákona č. 364/2004 Z. z. o vodách a o zmene a doplnení zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (vodný zákon).

¹²¹ MAŠLANYOVÁ, D. et al. 2016. *Trestné právo hmotné. Osobitná a všeobecná časť*. II. vydanie. Plzeň: Vydavateľství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016, s. 65.

¹²² Napríklad IVOR, J., POLÁK, P., ZÁHORA, J. 2017. *Trestné právo hmotné II. Osobitná časť*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2016.

ri odôvodňujú skutočnosťou, že pri nesprávnom nakladaní s nebezpečnými odpadmi vzniká nebezpečenstvo poškodenia ľudského zdravia a životného prostredia.¹²³ Ďalší autor hovorí, že objektom je ochrana pred neoprávneným nakladaním s odpadmi, pričom táto súvisí so skutočnosťou, že takýmto konaním je takmer vždy minimálne ohrozená niektorá zo zložiek životného prostredia.¹²⁴ V ďalšom komentári môžeme nájsť definíciu, že: „Objektom tohto trestného činu je ochrana životného prostredia pred neoprávneným nakladaním s odpadmi. Pri nesprávnom nakladaní s niektorými nebezpečnými odpadmi vzniká nebezpečenstvo poškodzovania ľudského zdravia a životného prostredia. Skutková podstata trestného činu neoprávneného nakladania s odpadmi umožňuje trestne postihovať závažné porušenie predpisov o hospodárení s odpadmi.“¹²⁵ So všetkými týmito autormi, resp. ich definíciami je možné do istej miery súhlasiť, no zároveň sa všetci čiastočne mýlia. Vzhľadom na spôsob, akým je tento trestný čin definovaný, jeho objektom je len ochrana pred nakladaním s odpadmi v rozpore so všeobecne záväznými predpismi. Takéto konanie nemusí byť spôsobilé poškodiť alebo čo i len nepriamo ohroziť životné prostredie. Táto skutočnosť vyplýva priamo zo všeobecne záväzných právnych predpisov o nakladaní s odpadom. Napríklad v Katalógu odpadov je za odpad považovaná aj ekologicky nezávadná, nekontaminovaná výkopová zemina či ekologicky nezávadný stavebný odpad, ktorý je aj predmetom nami analyzovaného prípadu. Podľa nášho názoru je toto jednou z najväčších slabín predmetnej skutkovej podstaty. Akú hodnotu chráni Trestný zákon, keď konanie páchatela nie je spôsobilé poškodiť a ani ohroziť životné prostredie ako také, resp. niektorú z jeho zložiek? Spomenutí autori správne predpokladajú, že by mal byť daný skutok trestným činom len v prípade, ak ide o nakladanie s odpadmi v rozpore so všeobecne záväznými predpismi, ktoré konanie je spôsobilé minimálne ohroziť životné prostredie. V opačnom prípade dochádza ku kriminalizácii skutkov, ktoré sú v obdobných prípadoch len priestupkami, resp. administratívnymi deliktami, čo popiera postavenie trestného práva ako prostriedku *ultima ratio*. Podľa skúseností vyšetrovateľov, s ktorými sme sa rozprávali, takmer každá nelegálna skládka je spôsobilá vzhľadom na výpočet rozsahu skutku presiahnuť sumu 266 EUR, a teda byť trestným činom.

¹²³ IVOR, J., POLÁK, P., ZÁHORA, J. 2017. *Trestné právo hmotné II. Osobitná časť*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2016, s. 298.

¹²⁴ ČENTĚŠ, J. et al. 2013. *Trestný zákon. Veľký komentár*. II. vydanie. Bratislava: Eurokódex, 2013, s. 587.

¹²⁵ BURDA, E. et al. 2010. *Trestný zákon. Všeobecná časť. Komentár*. I. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 993.

Z hľadiska objektívnej stránky základnej skutkovej podstaty stačí nakladanie s odpadmi v rozpore so všeobecne záväznými predpismi v malom rozsahu. Pojem *nakladanie s odpadmi* je definovaný v piatej hlave všeobecnej časti Trestného zákona, v rámci výkladu pojmov. V zmysle § 131 ods. 2 Trestného zákona: „*Za nakladanie s odpadmi sa na účely tohto zákona považuje zber, preprava, vývoz, dovoz, zhodnocovanie, zneškodňovanie a ukladanie odpadov.*“¹²⁶ Aj zákon o odpadoch poskytuje výklad pojmu „nakladanie s odpadom“, ktorý je však odlišný od výkladu v Trestnom zákone. „*Nakladanie s odpadom je zber, preprava, zhodnocovanie a zneškodňovanie odpadu vrátane dohľadu nad týmito činnosťami a nasledujúcej starostlivosti o miesta zneškodňovania a zahŕňa aj konanie obchodníka alebo sprostredkovateľa.*“¹²⁷ Už tu je možné vidieť dvojité právnú úpravu. Trestný zákon na jednej strane definuje pojem nakladanie s odpadom, avšak na strane druhej ten istý zákon odkazuje v skutkovej podstate na právny predpis rovnakej právnej sily, v ktorom sa nachádza definícia toho istého pojmu, avšak odlišná. Tu je možné vidieť nedôslednosť zákonodarcu. Ak nie je schopný zabezpečiť rovnaký výklad jedného pojmu, bolo by vhodnejšie ho v Trestnom zákone neuvádzať a ponechať definíciu na všeobecne záväzné predpisy, na ktoré blanketovou skutkovou podstatou odkazuje. Pod obsah pojmu „preprava“ je možné zahrnúť aj vývoz a dovoz, avšak takáto definícia je evidentne prebratá z Bazilejského dohovoru. Rovnako pojem „ukladanie odpadov“ je zahrnuté v činnosti zneškodňovania odpadu. Zákon o odpadoch tiež definuje jednotlivé čiastkové konania, ktoré patria pod „nakladanie s odpadom“. *Zber odpadu* je zhromažďovanie odpadu od inej osoby vrátane jeho predbežného triedenia a dočasného uloženia odpadu na účely prepravy do zariadenia na spracovanie odpadov.¹²⁸ *Zhodnocovanie odpadu* je činnosť, ktorej hlavným výsledkom je prospešné využitie odpadu s cieľom nahradiť iné materiály vo výrobnej činnosti alebo v širšom hospodárstve, alebo zabezpečiť pripravenosť odpadu na plnenie tejto funkcie.¹²⁹ *Zneškodňovaním odpadu* je činnosť, ktorá nie je zhodnocovaním, a to aj vtedy, ak je druhotným výsledkom činnosti spätné získanie látok alebo energie.¹³⁰ Tiež je v prílohách zákona presne určené,

¹²⁶ § 131 ods. 2 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon.

¹²⁷ § 3 ods. 2 zákona č. 79/2015 Z. z. o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

¹²⁸ § 3 ods. 5 zákona č. 79/2015 Z. z. o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

¹²⁹ § 3 ods. 13 zákona č. 79/2015 Z. z. o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

¹³⁰ § 3 ods. 15 zákona č. 79/2015 Z. z. o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

ktoré činnosti je možné považovať za zneškodňovanie¹³¹ a ktoré za zhodnocovanie¹³² odpadu.

Odpadom je v podstate akákoľvek hnutelná vec alebo látka, ktorej sa jej držiteľ zbavuje alebo sa jej chce zbaviť, alebo je povinný, v zmysle všeobecne záväzných predpisov, tejto sa zbaviť. Zákon taxatívnym spôsobom vypočítava, ktoré z vecí spĺňajúcich kritérium odpadu nebude možné za odpad považovať.¹³³

V zákone sú vymedzené jednak povinnosti držiteľa odpadu,¹³⁴ ako i každého bez ohľadu na vzťah k odpadu, pri porušení ktorých môžeme uvažovať o naplnení skutkovej podstaty trestného činu a rovnako sú taxatívnym spôsobom vymedzené činnosti, ktoré je zakázané (v súvislosti s odpadom) uskutočňovať.

Držiteľ odpadu, ktorý je podnikateľom, je povinný správne kategorizovať odpad v zmysle Katalógu odpadov. Ďalej je povinný odpad zhromažďovať druhovo vytriedený, pričom nebezpečný odpad musí byť oddelený, a zabezpečiť ho pred odcudzením alebo iným nežiaducim únikom. Odpad musí spracovávať v zmysle hierarchie odpadového hospodárstva. Odpad je povinný zneškodniť, resp. znehodnotiť sám a ak toto nie je schopný zabezpečiť, je povinný odovzdať odpady len osobe oprávnenej s nimi nakladať. Bez ohľadu na to, či nakladá s odpadmi sám, alebo nie, je povinný viesť a uchovávať evidenciu o odpadoch, najmä o ich druhu a množstve, a tieto údaje musí ohlasovať príslušnému orgánu štátnej správy. Odpad môže uchovávať maximálne

¹³¹ Príloha č. 2 k zákonu č. 79/2015 Z. z. o zneškodňovaní odpadov, kde je napríklad uvedené: „D1 Uloženie do zeme alebo na povrchu zeme (napr. skládka odpadov). D2 Úprava pôdnymi procesmi (napr. biodegradácia kvapalných alebo kalových odpadov v pôde). D3 Hĺbková injektáž (napr. injektáž čerpatelných odpadov do vrtov, solných baní alebo prirodzených úložísk atď.). D4 Ukladanie do povrchových nádrží (napr. umiestnenie kvapalných alebo kalových odpadov do jám, odkalísk atď.).“

¹³² Príloha č. 1 k zákonu č. 79/2015 Z. z., kde je napríklad uvedené: „R1 Využitie najmä ako palivo alebo na získavanie energie iným spôsobom. R2 Spätne získavanie alebo regenerácia rozpúšťadiel. R3 Recyklácia alebo spätne získavanie organických látok, ktoré sa nepoužívajú ako rozpúšťadlá (vrátane kompostovania a iných biologických transformačných procesov).“

¹³³ § 2 ods. 2 zákona č. 79/2015 Z. z.: „Odpadom nie je a) látka alebo hnutelná vec, ktorá je vedľajším produktom; b) špecifický odpad, ktorý dosiahol stav konca odpadu; c) odpad, ktorý prešiel procesom prípravy na opätovné použitie a spĺňa požiadavky na výrobok uvádzaný na trh ustanovené osobitným predpisom alebo d) odpad odovzdaný na použitie do domácnosti.“

¹³⁴ Držiteľom odpadu je v zmysle § 4 zákona o odpadoch jednak pôvodca odpadu, jednak osoba, ktorá má odpad v držbe. Pôvodcom odpadu je následne osoba, ktorej činnosťou odpad vzniká, resp. osoba, ktorá svojou činnosťou mení zloženie alebo povahu odpadu.

jeden rok pred zneškodnením, resp. tri roky pred jeho zhodnotením. Taktiež je povinný poskytnúť maximálnu súčinnosť orgánom štátneho dozoru v odpadovom hospodárstve a vykonať opatrenia na nápravu uložené týmto orgánom.¹³⁵ Navyše každý držiteľ odpadu bez ohľadu na to, či je podnikateľom, je v ustanovených oblastiach povinný zabezpečiť odpad tak, aby k nemu nemali prístup medvede.

Každý bez ohľadu na to, aký má vzťah k odpadu, je povinný nakladať s týmto v súlade so zákonom, resp. ak mu bolo vydané rozhodnutie, tak v súlade s podmienkami stanovenými v tomto rozhodnutí. Navyše je každý povinný nakladať s odpadom takým spôsobom, ktorý neohrozuje zdravie ľudí a nepoškodzuje životné prostredie, pričom takýmto nakladaním s odpadom nesmie dochádzať k riziku znečistenia vody, ovzdušia, pôdy, horninového prostredia a ohrozenia rastlín a živočíchov, obťažovaniu okolia hlukom alebo zápachom a nepriaznivému vplyvu na krajinu alebo miesta osobitného významu.¹³⁶

V súvislosti s odpadom nikto nesmie uložiť alebo ponechať odpad inde ako na legálnej skládke. Tiež je zakázané zneškodniť, resp. zhodnotiť odpad iným spôsobom, ako to predpokladá zákon o odpadoch v prílohe č. 1 a 2, pričom je zakázané zneškodniť odpad ukladaním do povrchových nádrží alebo vypúšťaním do morí a oceánov, vrátane morského dna, alebo spaľovaním na mori. Posledné menované je zakázané právnymi predpismi Európskej únie a medzinárodnými dohovormi. Nikto nesmie vykonávať s odpadom činnosti, na ktoré je potrebný súhlas,¹³⁷ bez tohto súhlasu alebo v rozpore s ním. Taktiež je taxatívne určené, ktoré druhy odpadov¹³⁸ nie je možné zneškod-

¹³⁵ Bližšie pozri § 14 zákona č. 79/2015 Z. z. o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

¹³⁶ Bližšie pozri § 12 zákona č. 79/2015 Z. z. o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

¹³⁷ Na ktoré činnosti je potrebný súhlas, je taxatívne upravené v § 97 zákona o odpadoch. Napríklad je potrebný súhlas na prevádzkovanie zariadenia, ktoré je spôsobilé zneškodňovať alebo zhodnocovať odpad, na prevádzkovanie zariadenia na zber odpadu, na nakladanie s nebezpečným odpadom, na dekontamináciu, ktorá sa v súčasnosti vykonáva napríklad v hlavnom meste, na uzavretie skládky a jej rekultiváciu, na využívanie odpadov na povrchovú úpravu terénu, vytvorenie skládky a iné.

¹³⁸ Pôjde o kvapalnú odpady; odpady, ktoré sú v podmienkach skládky výbušné, korozívne, oksydujúce, vysoko horľavé alebo horľavé; odpad zo zdravotnej starostlivosti a veterinárnej starostlivosti, ktorého katalógové číslo pred jeho spracovaním je uvedené v prílohe č. 8; spracovanie takéhoto odpadu a každá následná zmena jeho katalógového čísla nemá vplyv na zákaz jeho skládkovania; odpadové pneumatiky okrem pneumatík, ktoré sú použité ako konštrukčný materiál pri budovaní skládky, pneumatík z bicyklov a pneumatík s väčším vonkajším priemerom ako 1400 mm; odpady, ktorých obsah škodlivých látok presahuje

ňovať skládkovaním. Nikto tiež nesmie spaľovať komunálny odpad na voľnom priestranstve ani vo vykurovacích zariadeniach v domácnostiach.¹³⁹ Pri jednotlivých špecifických druhoch odpadov sú povinnosti a zákazy upravené osobitne pre tieto skupiny odpadu. Pôjde o elektrozariadenia a elektroodpad, batérie a akumulátory, obaly a odpady z obalov, vozidlá a pneumatiky a neobalové výrobky a odpad z nich. Osobitne je tiež upravené nakladanie s komunálnym a drobným stavebným odpadom. V zmysle Bazilejského dohovoru je v zákone venovaná samostatná časť upravujúca cezhraničný pohyb odpadov.

Subjekt neoprávneného nakladania s odpadmi je všeobecný, teda páchatelom môže byť ktorákoľvek trestne zodpovedná fyzická osoba. Teda páchatel v okamihu spáchania skutku dosiahol minimálne 14. rok veku a bol schopný v danom okamihu rozpoznať následky svojho konania a toto ovládať, čiže bol pričetný. Navyše od 1. 7. 2016, keď vstúpil do účinnosti zákon o trestnej zodpovednosti právnických osôb,¹⁴⁰ môže byť páchatelom i právnická osoba. Pričom od tohto dátumu ide o pravú, resp. priamu trestnú zodpovednosť právnickej osoby. V oblasti ochrany životného prostredia je toto veľmi vítanou zmenou, ktorá by v praxi mala OČTK podstatne uľahčiť dokazovanie. Najmä pri väčších spoločnostiach, ktoré sa dopúšťajú ohrozovania životného prostredia, napríklad vypúšťaním znečisťujúcich látok, neoprávneným nakladaním s ekologicky závadným odpadom, ktorého legálne zneškodnenie je ekonomicky náročné, bolo problematické pripísať protiprávne konanie konkrétnej fyzickej osobe. Niekoľko rokov dozadu bol na Slovensku prípad, keď chemická firma produkovala na základe chemického zloženia veľmi špecifický odpad, tento sa objavil v okolitých vodách tejto firmy, no z trestnoprávneho hľadiska nebolo možné pričítať konanie konkrétnej fyzickej osobe, a tak nebol páchatel potrestaný a firma dostala len nepatrnú pokutu. Ak by sa takáto situácia zopakovala dnes, bolo by možné dané konanie pričítať na zodpovednosť firme, pretože v zmysle § 6 ods. 1 zákona č. 91/2016 Z. z.: *„Páchatelom trestného činu je právnická osoba, ktorej sa pričíta porušenie ale-*

hraničné hodnoty koncentrácie škodlivých látok podľa prílohy č. 5, 6; vytriedený biologicky rozložiteľný kuchynský a reštauračný odpad; vytriedené zložky komunálneho odpadu, na ktoré sa vzťahuje rozšírená zodpovednosť výrobcov, okrem nezhodnotiteľných odpadov po dotriedení; biologicky rozložiteľný odpad zo záhrad a parkov vrátane biologicky rozložiteľného odpadu z cintorínov, okrem nezhodnotiteľných odpadov po dotriedení.

¹³⁹ Bližšie pozri § 13 zákona č. 79/2015 Z. z. o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

¹⁴⁰ Zákon č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

bo ohrozenie záujmu chráneného Trestným zákonom spôsobom ustanoveným týmto zákonom.“ Napriek tejto pozitívnej zmene nebola do dnešného dňa žiadna právnická osoba uznaná vinnou za neoprávnené nakladanie s odpadmi a ani za iný environmentálny trestný čin.

Z hľadiska subjektívnej stránky skutkovej podstaty trestného činu sú možné obe formy zavinenia, čo zákonodarca deklaruje slovným spojením „čo aj z nedbanlivosti“. Ako je všeobecne známe, zavinenie, resp. jeho stupne sú vždy závislé od rozumovej a vôľovej zložky u páchatela, čím je prezentovaný aj vnútorný vzťah páchatela k danému konaniu, resp. opomenutiu konania páchatela. „Zavinenie je vybudované na existencii, resp. neexistencii vôľovej a vedomostnej zložky. Úmyselné zavinenie predpokladá obidve zložky. V jednotlivých formách úmyselného zavinenia je rozdiel len v kvalite vôle. Nedbanlivostné konanie vylučuje vôľu a jeho definícia sa opiera o vedomosť, nevedomosť a možnosť vedomosti.“¹⁴¹ Pri úmyselnom zavinení je vždy potrebné páchatelovi dokázať, že svojím konaním chcel ohroziť alebo porušiť záujem chránený v skutkovej podstate (priamy úmysel) alebo alternatívne, že vedel, aké následky môže mať jeho konanie a ak by takýto následok nastal, bol s tým uzrozumený (nepriamy úmysel). Na to, aby páchatelovi mohol byť pričítaný úmyselný trestný čin, orgány činné v trestnom konaní museli páchatelovi preukázať, že bol s možnými následkami svojho konania minimálne uzrozumený. A práve táto skutočnosť bola problematickou pri znení § 302 účinnom do konca augusta 2015. Napriek tomu, že: „Právny omyl spočívajúci v neznanosti príslušných všeobecne záväzných právnych predpisov nevylučuje páchatelovu trestnú zodpovednosť,“¹⁴² v rámci trestného konania sa veľmi ťažko podarilo preukázať hodnoverným spôsobom páchatelovi jeho úmysel. V tejto súvislosti je teda zavedenie oboch foriem zavinenia do základnej skutkovej podstaty prínosom, tak z teoretického, ako i praktického hľadiska. Praktický prínos sme vymedzili predtým. Prínos z teoretického hľadiska vidíme najmä v tej skutočnosti, že ak zákonodarca postihuje nižšiu mieru zavinenia (nedbanlivosť) za daný skutok rovnako ako jeho vyššiu formu (úmysel), deklaruje tým dôležitosť ochrany objektu skutkovej podstaty. Ak je teda možný postih aj za nedbanlivostné neoprávnené nakladanie s odpadom, zákonodarca si je vedomý závažnosti následkov takéhoto konania na životnom prostredí.

¹⁴¹ MAŠLANYOVÁ, D. et al. 2016. *Trestné právo hmotné. Osobitná a všeobecná časť*. II. vydanie. Plzeň: Vydavateľstvá a nakladateľstvá Aleš Čeněk, 2016, s. 81.

¹⁴² BURDA, E. et al. 2010. *Trestný zákon. Všeobecná časť. Komentár*. I. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 993.

Jedným z hmotnoprávných problémov neoprávneného nakladania s odpadmi je pluralita postihu za rovnaké konanie. Teda objektívna stránka skutkovej podstaty trestného činu je totožná s vymedzením pri administratívnej zodpovednosti. To isté konanie je možné postihnúť ako priestupok,¹⁴³ tiež správny delikt¹⁴⁴ a, samozrejme, aj ako trestný čin.¹⁴⁵ Takáto úprava vedie k dvom extrémom. Prvým je, že všetky kompetentné orgány budú mať záujem na postihu páchatela a druhým extrémom je, že ani jeden zo subjektov nebude mať záujem daný skutok riešiť s odôvodnením, že nespadá do jeho kompetencie. Žiaľ, slovenskou realitou je práve druhý spomínaný postup. Napriek tomu, že takáto pluralita je negatívnym javom, je potrebné dať do pozornosti, že nejde o ojedinelý jav, a preto právna teória i rozhodovacia prax našli riešenie. Toto je možné vidieť v ochrannej funkcii trestného práva. Trestné právo má byť akýmsi posledným stupňom ochrany spoločnosti a jednotlivca, ktorých ochranu nie je možné zabezpečiť prostriedkami iných právnych odvetví. „*Trestné právo (najkrajnejší právny prostriedok) sa uplatňuje ako prostriedok poslednej inštancie ultima ratio, ktorý má štát k dispozícii na ochranu vymedzených záujmov.*“¹⁴⁶ Ak je teda možné danú ochranu zabezpečiť dostatočne účinne aj inými prostriedkami, z iných odvetví, treba uprednostniť tieto inštitúty a až keď by tento postup zlyhal, je možné pristúpiť k trestnoprávnej represii. „*Za účelom korigovania trestnosti akéhokoľvek konania v rozpore so všeobecne záväznými právnymi predpismi a eliminovania kriminalizácie spoločnosti orgány činné v trestnom konaní a súd musia citlivo hodnotiť závažnosť skutku, ako aj ostatné elementy, ktoré sú rozhodné pre posúdenie konania ako trestného činu.*“¹⁴⁷

Keďže v prvých troch odsekoch je daný skutok prečinom, do úvahy prichádza aj použitie tzv. materiálneho korektívu, resp. súd je povinný na podmienky ustanovené v § 10 ods. 2 Trestného zákona prihliadať pri posudzovaní každého jedného skutku, ktorý napĺňa všetky formálne stránky skutkovej podstaty prečinu. Kodifikáciou trestného práva sa zaviedla kategorizácia trestných činov na prečiny a zločiny, čo má odrážať rozdielnú závažnosť trestných činov. Napriek tomu, že zákonodarca proklamoval formalistické chápanie trestného činu, práve spomínaným materiálnym korektívom pre-

¹⁴³ § 115 – § 116 zákona č. 79/2015 Z. z. o odpadoch.

¹⁴⁴ § 117 zákona č. 79/2015 Z. z. o odpadoch.

¹⁴⁵ § 302 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon.

¹⁴⁶ MAŠLANYOVÁ, D. et al. 2016. *Trestné právo hmotné. Osobitná a všeobecná časť*. II. vydanie. Plzeň: Vydavateľství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016, s. 18.

¹⁴⁷ VOOKOVÁ, T. 2014. *Environmentálna kriminalita – teoretická štúdia a právna prax z hľadiska trestného práva*. Dizertačná práca. Trnava, 2014, s. 79.

činov od tohto upustil. Postihnutie páchatela má byť nielen zákonné, ale aj spravodlivé, a preto je pri prečinoch potrebné skúmať závažnosť činu. „*Nejde o prečin, ak vzhľadom na spôsob vykonania činu a jeho následky, okolnosti, za ktorých bol čin spáchaný, mieru zavinenia a pohnútku páchatela je jeho závažnosť nepatrná.*“¹⁴⁸ Tieto okolnosti spáchania skutku musí súd skúmať z vlastnej iniciatívy, pričom nie vždy musia byť rovnomerne zastúpené. Spáchaný čin nebude nepatrný, ak bol vykonaný závažnejším spôsobom konania v intencióch ustanovenia § 138, avšak môže ísť aj o iné spôsoby, ktoré súd bude považovať za tak negatívne, že nebude môcť konštatovať nepatrnú závažnosť činu. Následkami činu, ktoré majú význam pri posudzovaní prečinu, je napríklad vznik škody, možnosti uvedenia do pôvodného stavu a podobne. Okolnosti, za ktorých bol čin spáchaný a ktoré sú spôsobilé ovplyvniť jeho závažnosť, zákonodarca priamo vymenoval v § 36 a § 37 ako poľahčujúce a priťažujúce okolnosti. Skúmanie miery účasti páchatela na spáchanom čine má najväčší význam pri spolupáchateľstve. Pohnútkou páchatela bude vždy jeho vnútorný postoj ku skutku, jeho motív, resp. cieľ, pre ktorý daný skutok spáchal. Ako však budeme deklarovať v analyzovanom prípade, napriek tomu, že súd musí obligatórne skúmať závažnosť prečinu, a ak dosahuje, vzhľadom na všetky spomínané okolnosti, stupeň nepatrnosti, resp. u mladistvých páchateloch je závažnosť skutku malá, je povinný dané konanie neposudzovať ako trestný čin a obžalovaného spod obžaloby oslobodiť, no v praxi to tak nie je.

2.3.1 Hmotnoprávne návrhy de lege ferenda

Aby jediným prínosom hmotnoprávnej časti našej publikácie nebolo len ukazovanie na nedostatky právnej úpravy, dovoľme si predostrieť niekoľko návrhov pre zákonodarcu, ktorých zapracovaním do Trestného zákona by sa dosiahlo zlepšenie. Bola by dosiahnutá lepšia úroveň ochrany životného prostredia v súvislosti s nakladaním s odpadmi a dôsledne by bolo naplnené postavenie trestného práva ako prostriedku *ultima ratio* a následne by bolo možné hovoriť, že z hmotnoprávneho hľadiska boli naplnené všetky funkcie trestného práva.

Jedným z problémov, ktoré sme už naznačili, je nejednotnosť pojmu nakladanie s odpadmi v Trestnom zákone a v zákone o odpadoch. Vzhľadom na to, že zákon o odpadoch sa pravidelne novelizuje, bolo by vhodné, keby len tento definoval pojem nakladanie s odpadmi a z § 131 Trestného zákona

¹⁴⁸ § 10 ods. 2 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon.

by bol odstránený odsek 2 a odseky 3 a 4 by sa následne premenovali na odseky 2 a 3. Podľa nášho názoru nie je potrebné, aby Trestný zákon definoval určitý pojem nachádzajúci sa v skutkovej podstate trestného činu, ktorý odkazuje na osobitné predpisy, v rámci ktorých je pojem definovaný. Druhou možnosťou je, že sa daný pojem zjednotí v oboch predpisoch, avšak vzhľadom na to, že sa najmä osobitný predpis môže meniť, a aj sa mení pomerne často, vyžadovalo by si to súbežnú novelizáciu Trestného zákona, čo sa javí ako zbytočné a omnoho lepšie je prvé riešenie.

Druhý naznačený problém vidíme v objekte. Ako sme už podrobne popísali, všetky trestné činy v tomto diele by mali poskytovať ochranu životnému prostrediu ako celku, resp. jednotlivým jeho zložkám. Ak konkrétne konanie páchatela nie je spôsobilé ohroziť životné prostredie, nemalo by sa v tomto diele podľa nás nachádzať. Preto by sme navrhovali pridať do skutkovej podstaty trestného činu neoprávneného nakladania s odpadmi podľa § 302 následok ako obligatórny znak skutkovej podstaty, ktorým by bolo ohrozenie životného prostredia. Základná skutková podstata by znela: *Kto, čo aj z neobanlivosti, nakladá s odpadom v malom rozsahu v rozpore so všeobecne záväznými právnymi predpismi, ktoré konanie môže ohroziť životné prostredie, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.*

Z nepochopiteľných príčin sa inštitút všeobecnej účinnej ľútosti v zmysle § 85 Trestného zákona spomedzi všetkých trestných činov proti životnému prostrediu týka len trestného činu ohrozenia a poškodenia životného prostredia podľa § 300 a § 301. Podľa nášho názoru nič nebráni tomu, aby bolo možné účinnú ľútosť aplikovať aj na ostatné trestné činy proti životnému prostrediu, neoprávnené nakladanie s odpadmi v zmysle § 302 nevynímajúc. Nielenže tomu nič nebráni, ale javí sa to ako žiaduce, pretože práve daný inštitút by vedel ciele ochrany zabezpečiť najlepšie. Teda páchatel by bol odmenený zánikom trestnosti svojho činu v prípade, ak by dobrovoľne zamedzil alebo napravil škodlivý následok svojho konania. A práve nepoškodzovanie životného prostredia, prípadne uvedenie životného prostredia do pôvodného stavu, je legitímny cieľ, ktorý zákon v osobitnej časti sleduje.

Taktiež by sme navrhovali prísnejšie postihovanie podnikateľov. Podnikatelia, ktorých sprievodným znakom činnosti je vytváranie odpadov, sa týchto nelegálne zbavujú najmä z dôvodu ekonomického prospechu. Teda trest, ktorý môžu dostať, je pre nich málo odstrašujúci, resp. stále sa im z ekonomického hľadiska viac oplatí byť potenciálne potrestaný, ako vynaložiť množstvo finančných prostriedkov na legálne zneškodnenie odpadu. Zjednodušene povedané za trestný čin musia zaplatiť ešte viac, ako za legálne odstránenie

odpadu. V tejto časti si však nedovolíme formulovať konkrétny návrh, pretože tento by znamenal úpravu viacerých častí Trestného zákona. Odhliadnuc od konsekvencií Trestného zákona by kvalifikovaná skutková podstata so špeciálnym subjektom mohla znieť: *Kto ako podnikateľ, čo aj z nedbanlivosti, nakladá s odpadom v rozpore so všeobecne záväznými právnymi predpismi, potrestá sa uložením peňažného trestu, ktorý bude minimálne vo výške trojnásobku rozsahu činu.* Takto formulovaná skutková podstata, vzhľadom na ustanovenia všeobecnej časti Trestného zákona, nie je návrhom *de lege ferenda*, ale podnetom pre diskusiu, ktorá by do budúcnosti mohla podnietiť zmenu trestného práva na Slovensku. Keďže v súčasnosti je až príliš častým motívom páchatelov finančný zisk, mali by sa podľa nás trestať zásahom do sféry, ktorá je pre nich najdôležitejšia.

2.4 Neoprávnené nakladanie s odpadmi z pohľadu trestného práva procesného

Vzťah trestného práva hmotného s trestným právom procesným je nezapustiteľný. *„Ochrana akéhokoľvek hmotného práva sa uskutočňuje na základe procesného práva. Procesné právo je prostriedok presadenia a uplatnenia hmotného práva a jeho cieľom je dosiahnuť v konkrétnom prípade spravodlivosť.“*¹⁴⁹ Nech by právny poriadok obsahoval akokoľvek dobrú hmotnoprávnú úpravu, bez existencie procesných foriem by išlo o bezzubý nástroj, ktorý by nebolo možné aplikovať, teda vedeli by sme, ktoré konanie je zákonom zakázané, ktoré je trestnoprávne postihnutelné, vedeli by sme, aký trest nám za takéto konanie hrozí, avšak nemal by nás kto a ani ako potrestať.

Často sa stretávame s názormi, že hmotné právo je podstatou problému, a teda to má významnejšie postavenie. Sú aj právnicki, najmä z oblasti advokácie, ktorí zase považujú za „gro“ trestnej úpravy proces, v rámci ktorého sa dá nájsť množstvo chýb, ktoré neskôr môžu a aj používajú vo svoj prospech. My nesúhlasíme ani s jedným z týchto názorov. Obe tieto odvetvia sú vzájomne prepojené a na seba odkázané. Preto je potrebné, aby všetci kompetentní postupovali tak, aby proces nedegradoval hmotu a naopak, aby hmotu nesťažovala procesu jeho prácu. *„Zákonodarca sa musí usilovať o vnútorný súlad medzi trestným právom hmotným a trestným právom procesným. V prípade, že by tak neurobil, orgány činné v trestnom konaní by sa mohli dostávať*

¹⁴⁹ IVOR, J., POLÁK, P., ZÁHORA, J. 2016. *Trestné právo hmotné I. Všeobecná časť.* Bratislava: Wolters Kluwer, 2016, s. 21.

*do dôkazného vákua, prípadne do iných problémov. Nie je správne oddelovať hmotnoprávnu úpravu od procesnoprávnej v odvetví trestného práva, pretože by mohli vzniknúť aplikačné problémy.*¹⁵⁰

V tejto časti sa budeme zaoberať dvomi okruhmi. Jednak budeme analyzovať aktuálny trestný prípad týkajúci sa neoprávneného nakladania s odpadmi, pri ktorom sme boli prítomní počas celého trestného konania, jednak sa budeme venovať aplikačným problémom trestného konania v súvislosti s trestnými činmi proti životnému prostrediu. Keďže sme už predtým naznačili, že jedným z problémov neoprávneného nakladania s odpadmi je, že to isté konanie napĺňa znaky tak trestnoprávnej, ako aj administratívnej zodpovednosti, je potrebné si na úvod vysvetliť, ako v danej situácii postupujú kompetentné orgány.

Existenciu nezákonne umiestneného odpadu má právo oznámiť ktokoľvek, avšak vlastník nehnuteľnosti, jej správca alebo nájomca sú povinní oznámiť, že na ich nehnuteľnosti sa nachádza takýto odpad. Oznamovaciu povinnosť si plnia voči obci, v územnom obvode ktorej sa nachádza nehnuteľnosť, alebo príslušnému orgánu štátnej správy odpadového hospodárstva,¹⁵¹ a to do 3 pracovných dní od zistenia týchto skutočností.¹⁵² Po prijatí oznámenia sa okresný úrad spolu so zástupcom obce na samom mieste presvedčí, či rozsah nezákonne umiestneného odpadu nasvedčuje tomu, že bol spáchaný trestný čin a o tejto skutočnosti vypracuje odborné vyjadrenie, na podklade ktorého podá v zmysle § 3 ods. 2 Trestného poriadku oznámenie orgánom činným v trestnom konaní.¹⁵³ Orgány činné v trestnom konaní postupujú následne klasickým postupom v zmysle Trestného poriadku. Odlišnosť tu bude v zisťovaní kriminalisticky relevantných informácií.

Aj v prípade, že okresný úrad nezistí skutočnosti, ktoré by predpokladali, že ide o trestný čin, vypracuje odborné vyjadrenie, avšak zároveň začne aj

¹⁵⁰ MAŠLANYOVÁ, D. et al. 2016. *Trestné právo hmotné. Osobitná a všeobecná časť*. II. vydanie. Plzeň: Vydavateľství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016, s. 17.

¹⁵¹ Pôjde najmä o okresný úrad odbor životného prostredia, ale v niektorých prípadoch môže byť týmto orgánom aj okresný úrad v sídle kraja.

¹⁵² Obec a orgán štátnej správy odpadového hospodárstva majú voči sebe vzájomnú informačnú povinnosť, a to v lehote 7 pracovných dní informovať sa o existencii nelegálneho uloženia odpadu. Navyše, ak je obsahom oznámenia informácia, že sa odpad nachádza vo vodnom toku, na pobrežných pozemkoch alebo v inundačných územiach, sú orgány povinné bezodkladne informovať aj orgán štátnej vodnej správy.

¹⁵³ § 3 ods. 2 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok: „Štátne orgány, vyššie územné celky, obce a iné právnické osoby sú povinné bez meškania oznamovať orgánom činným v trestnom konaní skutočnosti nasvedčujúce tomu, že bol spáchaný trestný čin a včas vybavovať dožiadania orgánov činných v trestnom konaní a súdov.“

konanie o určenie zodpovednej osoby za nezákonné umiestnenie odpadu. Toto konanie má nasledujúci priebeh. Okresný úrad sa v prvom rade snaží zistiť osobu zodpovednú za nezákonné umiestnenie odpadu. Na ten účel môže požiadať o spoluprácu aj príslušný orgán Policajného zboru. Ak sa mu túto zodpovednú osobu podarí vypátrať, určí ju za osobu povinnú zabezpečiť nakladanie s nezákonne umiestneným odpadom a zároveň určí primeranú lehotu na jeho odstránenie. Ak sa mu nepodarí takúto osobu zistiť, zisťuje, či vlastník, správca alebo nájomca nehnuteľnosti, na ktorej došlo k nezákonnému umiestneniu odpadu, zanedbal povinnosť urobiť opatrenia na ochranu svojej nehnuteľnosti, alebo či mal z tohto umiestnenia odpadu nejaký prospech. Ak sa čokoľvek z uvedeného potvrdí, okresný úrad určí vlastníka, správcu alebo nájomcu nehnuteľnosti, na ktorej došlo k nezákonnému umiestneniu odpadu, za osobu povinnú zabezpečiť nakladanie s nezákonne umiestneným odpadom a zároveň určí primeranú lehotu na jeho odstránenie. Osoba, ktorá bude takto určená ako zodpovedná za nakladanie s nezákonne umiestneným odpadom, je povinná zabezpečiť zhodnotenie alebo zneškodnenie tohto odpadu v súlade so zákonom, a to na vlastné náklady.¹⁵⁴ Ak sa však okresnému úradu nepodarí takýmto postupom zistiť zodpovednú osobu, a to ani za pomoci príslušného útvaru Policajného zboru, konanie ukončí rozhodnutím, v ktorom túto skutočnosť uvedie. V zmysle ochrany životného prostredia v prípade, ak sa nepodarilo zistiť zodpovednú osobu, ktorá by odpad odstránila na svoje náklady, tento musí odstrániť obec, resp. príslušný orgán štátnej správy odpadového hospodárstva. Tento subjekt je určený v rozhodnutí, ktorým sa popísané konanie skončilo, pričom platí, že obec odstraňuje na svoje náklady komunálny odpad a drobný stavebný odpad a ostatné odpady odstraňuje okresný úrad na náklady štátu. V rozhodnutí tiež určí lehotu a spôsob, ako má byť s odpadom naložené, pričom musí byť zabezpečená ochrana života a zdravia ľudí a tiež ochrana životného prostredia, a to tak, aby nedošlo k ich ohrozeniu alebo poškodeniu. Ak v danom procese vystupuje policajný orgán, tento musí okresný úrad informovať, či už je možné odpad odstrániť, alebo či ho ešte potrebujú uchovať na ďalšie zisťovanie. Či už obec, alebo okresný úrad, môžu si následne požadovať súdnou cestou náhradu nákladov, ktoré vynaložili v súvislosti s odstránením odpadu, a to od osoby, ktorá je zodpovedná za nelegálne umiestnenie odpadu, ak sa jej totožnosť preukáže dodatočne. Okrem tohto postupu je v súvislosti

¹⁵⁴ Ak ide o komunálne odpady alebo drobné stavebné odpady, môže odpad zneškodniť, resp. zhodnotiť len prostredníctvom osoby, ktorá má na túto činnosť uzatvorenú zmluvu s obcou, resp. prostredníctvom obce, ak túto činnosť obec zabezpečuje sama.

s komunálnym odpadom a drobným stavebným odpadom obec oprávnená tento odstrániť bezodkladne potom, čo zistí jeho existenciu, pričom je povinná o takomto postupe informovať príslušný okresný úrad do troch pracovných dní od jeho uskutočnenia.¹⁵⁵ Práve z dôvodu popísaného postupu a následkov nezistenia páchatela je obec málokedy oznamovateľom nelegálnej skládky odpadu, lebo vo väčšine prípadov musí túto následne zneškodniť na vlastné náklady, a preto sa spolieha na „samočistiacu“ schopnosť prírody. Paradoxnú situáciu zažili kompetentní v okrese Považská Bystrica, kde sa vykonávajú práce na vybudovaní novej železničnej trate, kde projektantom nebola poskytnutá informácia, že na mieste, kadiaľ má trať prechádzať, bola v minulosti skládka odpadu, ktorej ukončenie však nie je zdokumentované. Bolo podané aj trestné oznámenie, ale OČTK z archívnych prameňov zistili, že skládka bola na danom mieste pred mnohými rokmi legálne vytvorená, len „sa na ňu zabudlo“, a teda nešlo o trestný čin a príslušný policajt vec uznesením odmietol.¹⁵⁶ Tento prípad (ako mnoho iných) sa značne dezinterpretovaný objavil aj v médiách.

2.4.1 Nelegálna skládka v rámci rozhodovacej činnosti súdu

Naším pôvodným zámerom bolo zistiť informácie zo všetkých prípadov neoprávneného nakladania s odpadmi, ktoré sa nachádzajú na slovenských súdoch. Avšak potom, čo sme oslovili súdy, tieto nás informovali, že takýto postup by bol vytváraním databázy, čo nespadá pod zákon o slobode informácií,¹⁵⁷ a teda takéto informácie nám nemôžu poskytnúť.¹⁵⁸

Zistili sme však, že Generálna prokuratúra SR zadala jednotlivým prokurátorom krajských a okresných prokuratúr úlohu, zhodnotiť stav zákonnosti v postupoch a rozhodnutiach OČTK, orgánov štátnej správy a samosprávy pri uplatňovaní zákona o odpadoch. Daným postupom bolo preverených 696 spisov okresných prokuratúr a príslušných policajných súčastí.

V súvislosti s postupom pred začatím trestného stíhania boli zistené nedostatky najmä na strane dozorujúcich prokurátorov. Títo nevydávali dosta-

¹⁵⁵ Primerane pozri ustanovenia § 15 zákona č. 79/2015 Z. z. o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

¹⁵⁶ Zhotoviteľ musel na vlastné náklady upraviť podložie skládky tak, aby mohol na ňom budovať železnicu.

¹⁵⁷ Zákon č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o slobode informácií).

¹⁵⁸ V zmysle ustálenej rozhodovacej činnosti Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, súdy pokiaľ nemajú vytvorenú nejakú databázu, túto nevytvárajú, a to ani na vedecké účely.

točne kvalifikované pokyny povereným príslušníkom Policajného zboru, ako majú postupovať pri posudzovaní oznámených skutkov. Poverení príslušníci následne postupovali podľa svojich možností a schopností, ktorých činnosť však bola vyhodnotená ako nedostatočná.

Veľkú skupinu problémov tvoria tzv. kvalitatívne nedostatky v konaní zo strany orgánov činných v trestnom konaní. Previerkami bolo zistené, že až 78 % policajtov v uzneseniach o začatí trestného stíhania neuvádza konkrétne ustanovenia zákona o odpadoch, ktoré boli porušené. Je potrebné dať do pozornosti, že akonáhle absentuje v uznesení odkaz na konkrétne ustanovenie zákona o odpadoch alebo uznesenie odkazuje na nesprávne ustanovenia, je takýto skutok nepreskúmateľný, čo má za následok vážny nedostatok konania. Praktický následok takéhoto nesprávneho postupu možno vidieť i v tom, že ak si OČTK nesprávne vymedzia, čo mal páchatel porušiť, nevedia čo majú dokazovať a často dokazujú iné skutočnosti ako tie, ktoré vyžaduje predmetné ustanovenie zákona o odpadoch.

Ďalším kvalitatívnym nedostatkom v predsúdnom konaní je nerešpektovanie podstatnej náležitosti skutkovej podstaty prečinu neoprávneného nakladania s odpadmi, ktorou je pojem „rozsah činu“. Tento nedostatok bol viditeľný aj v práci v analyzovanom prípade. Policajti, ale aj vyšetrovatelia vo väčšine prípadov pojem rozsah nepoužívajú vôbec, alebo ho nahrádzajú pojmom „škoda“, ktoré si stotožňujú. Opäť týmto nedostatkom dochádza k nepreskúmateľnosti a z nej prameniacej nezákonnosti daného rozhodnutia.

V spomínaných pochybeniach poverených príslušníkov Policajného zboru, resp. vyšetrovateľov by sa mala pozitívne prejavíť dozorová činnosť prokuratúry, v rámci ktorej prokurátor zistí pochybenia a v intenciách zákonných opatrení tieto naprávi. Bolo však zistené, že prokurátori na pochybenia policajtov nereflektujú, tieto akceptujú, čo má za následok, že takmer 78 % preskúmaných rozhodnutí bolo nepreskúmateľných, a teda dozor prokurátorov nad zákonnosťou bol nedostatočný.

Previerkami bolo tiež zistené, že postih za trestné činy proti životnému prostrediu nie je prioritou Policajného zboru, v danej veci nie sú dostatočné školenia ani vedomostná vybavenosť príslušníkov, čo má za následok neodbornosť postupov. Je však spravodlivé povedať, že povinnosti vyplývajúce zo zákona o odpadoch si neplnia ani orgány ochrany prírody, ktorých by to mal byť prioritný záujem.

Všetky popísané aplikačné problémy, resp. nedostatky v činnosti kompetentných orgánov spôsobujú nízku objasnenosť neoprávneného nakladania

s odpadmi, čo spolu s vysokou latentnosťou danej oblasti predstavuje závažný celospoločenský problém, ktorého následky na prirodzenú biodiverzitu prírody a zdravie ľudí budú stále horšie.

V rámci publikácie sme si zvolili jeden aktuálne prebiehajúci prípad, v rámci ktorého sme boli prítomní celého konania na súde a v rámci ktorého nám boli sprístupnené informácie z konania na súde aj informácie z prípravného konania. Prípad sme si vybrali aj z toho dôvodu, že jeho skutkové okolnosti sú odlišné od klasického ponímania neoprávneného nakladania s odpadmi v intenciách ustanovení § 302 Trestného zákona.

2.4.1.1 Skutkové a právne okolnosti prípadu

Viacerí občania obce Lednické Rovne (okres Ilava) mali koncom apríla 2016 telefonovať predsedníčke pozemkového spoločenstva, že na parcely, ktoré sú v správe tohto spoločenstva, ich spoluobčan Š. (dôchodca 75 rokov) vyváža na tatrovkách odpad. Na podklade množstva telefonátov si predsedníčka išla overiť dané skutočnosti na mieste, kde sa presvedčila, že oznámenia sú pravdivé, a tak podala podnet na Obecný úrad v obci Lednické Rovne, na Okresný úrad Púchov i Považská Bystrica, odbor starostlivosti o životné prostredie a tiež na Slovenskú inšpekciu životného prostredia. Zamestnankyňa z odboru starostlivosti o životné prostredie za prítomnosti zamestnanca Obecného úradu Lednické Rovne preverila oznámené skutočnosti a následne na mieste zistila, že na predmetných parcelách sa nachádza odpad v zmysle Katalógu odpadov vedený ako 17 01 07 ostatný odpad, pričom rozsah nezákonne umiestneného odpadu určila v odbornom vyjadrení na 5 539,40 EUR. Na tomto základe ustálila, že okolnosti nasvedčujú tomu, že bol spáchaný trestný čin, o ktorej skutočnosti urobila oznámenie orgánom činným v trestnom konaní.

OČTK začali vec prešetrovať, konkrétne v júni 2016 vydaním uznesenia o začatí trestného stíhania pre prečin neoprávneného nakladania s odpadmi podľa § 302 ods. 1 Trestného zákona na tom skutkovom základe, že páchatel v období od 20. 4. 2016 do 25. 4. 2016 v rozpore s § 13 písm. a), b) zákona č. 79/2015 Z. z. o odpadoch v znení neskorších predpisov bez súhlasu vlastníkov dal navoziť na pozemok v extraviláne obce vedený ako trvalý trávnatý porast, ktorý bol v spoluvlastníctve pozemkového spoločenstva, najmenej 100 t stavebného odpadu. Najskôr sa vecou zaoberalo OO PZ odbor poriadkovej polície. Tí dali pokyn znalcovi na vypracovanie odborného vyjadrenia, ktorý skonštatoval, že na mieste spáchania činu sa nachádza 984,8 t odpadu, pričom rozsah činu stanovil na 48 609,05 EUR. Vec bola postúpená OR PZ

odboru kriminálnej polície, ktorý vo veci vykonal všetky nasledujúce procesné úkony. Boli vypočutí svedkovia, poškodená a taktiež podozrivý v procesnom postavení svedka. Následne bolo uznesením z apríla 2018 vznesené obvinenie voči konkrétnej osobe podľa § 206 ods. 1 Trestného poriadku s tým, že v uznesení boli uvedené skutočnosti zhodne s už popísaným stavom, avšak vyšetrovateľ určil, že konaním páchatela bola spôsobená škoda vo výške 48 609,05 EUR. Nato dozorový prokurátor uznesením zrušil uznesenie vyšetrovateľa OR PZ o vznesení obvinenia, z dôvodu jeho nezákonnosti. Nezákonnosť konšatoval v nerešpektovaní podstatnej náležitosti skutkovej podstaty daného prečinu, ktorou je pojem „rozsah“ a jeho svojvoľnom nahradení pojmom „škoda“. Vzhľadom na to, že v uznesení o vznesení obvinenia skutok obsahoval pojem, ktorý nie je súčasťou skutkovej podstaty prečinu v Trestnom zákone, táto okolnosť založila nepreskúmateľnosť uznesenia ako celku a z toho vyplývajúcu nezákonnosť.

Vyšetrovateľ vydal v júni 2018 nové uznesenie o vznesení obvinenia, ktoré už bolo obsahovo, a teda procesne v poriadku. Následne boli opätovne vypočutí svedkovia, i obvinený, ktorý žiadal v zmysle § 232 Trestného poriadku vykonať konanie o dohode o vine a treste. Tejto žiadosti prokurátor nevyhovel a dohodovacie konanie sa neuskutočnilo. Vyšetrovateľ podal prokurátorovi návrh na podanie obžaloby na tom istom skutkovom a právnom základe, ako to bolo v uznesení o vznesení obvinenia.

Prokurátor skutočne v auguste 2018 podal na okresný súd obžalobu (v tejto kvalifikoval iné porušenia zákona o odpadoch ako vyšetrovateľ, pozn. autora). 20. 8. 2018 súd v konaní 1T 91/2018 vydal trestný rozkaz, ktorým uznal obžalovaného Š. vinného z prečinu neoprávneného nakladania s odpadmi podľa § 302 ods. 1, ods. 3 Trestného zákona a uložil mu trest odňatia slobody v trvaní 12 mesiacov spolu s podmieneným odkladom trestu na dobu 18 mesiacov a zároveň ho zaviazal uhradiť škodu vo výške 48 609,05 EUR. Voči trestnému rozkazu podal v zákonnej lehote obžalovaný odpor, súd trestný rozkaz zrušil a nariadil hlavné pojednávanie. Uskutočnili sa celkovo tri hlavné pojednávania, a to v mesiaci október 2018, december 2018 a január 2019. Na prvom hlavnom pojednávaní boli vypočutí všetci svedkovia, okrem majiteľa predmetného odpadu a obžalovaný. Všetci spomenutí vypovedali rovnako ako v prípravnom konaní. Svedkyňa a zároveň poškodená – predsedníčka pozemkového spoločenstva Ch. vypovedala, že si uplatňuje náhradu škody, ktorá bola spoločenstvu spôsobená v plnej výške. Tiež uviedla, že obžalovaný je spoluvlastníkom predmetnej parcely a aj členom pozemkového spoločenstva. Svedok Ch., ktorý vozil odpad na miesto činu vypovedal, že

toto robil jeden až dva dni, pričom spochybnil množstvo odpadu, ktoré tam mal naviezť. Uviedol, že na jeho tatrovku sa zmestí asi 9 m³ nákladu, čo je asi 10 t. Viac nemohol ani nakladať kvôli mäkkému povrchu, autá by mali v teréne problém. Taktiež uviedol, že za deň sa mohol na danú parcelu otočiť asi 8 – 10-krát, pričom si to presne nepamätá, lebo to už bolo dávno a má veľa zákaziek. Keďže tu sa vyskytli rozpory vo výpovediach svedkov týkajúce sa množstva odpadu s odborným vyjadrením znalca, súd hlavné pojednávanie odročil s cieľom vypočítať znalca a svedka – pôvodného majiteľa odpadu. Na ďalšom hlavnom pojednávaní bol vypočítaný znalec, ktorý na úvod uviedol, že v odbornom vyjadrení použil neplatné právne predpisy, avšak ide len o písársku chybu, jeho obsah je v poriadku. Vysvetlil, akým spôsobom postupoval pri meraní rozsahu činu a tiež odkiaľ mal konkrétne výšky súm. Uviedol však, že v zmysle metodiky existuje ešte iný spôsob výpočtu množstva odpadu, resp. rozsahu skutku, ktorý by bol pre páchatela priaznivejší a ak mu dá súd pokyn, vypracuje opravu, resp. doplnenie odborného vyjadrenia. Súd opäť hlavné pojednávanie odročil. Od druhého hlavného pojednávania sa o prípad začali intenzívne zaujímať i médiá. Tieto v správach týždň po uskutočnení druhého hlavného pojednávania informovali, že na predmetnú parcelu rôzni ľudia naďalej vyvážajú odpad. Na treťom hlavnom pojednávaní súd oboznámil prítomných s výsledkami doplneného odborného vyjadrenia, v rámci ktorého znalec poskytol 4 rôzne spôsoby výpočtu rozsahu činu. Podľa postupu určenia č. 1 je do výpočtu zahrnutý všetok odpad o hmotnosti 885,3 t a vychádza sa z cenníkovej ponuky CENEKON s platnosťou pre celú SR, pričom rozsah skutku je 45 303,10 EUR. Postup č. 2 zahŕňa len stavebný odpad o váhe 544,8 t a s výkopovou zeminou sa nezaobera, no vychádza z toho istého cenníka. V tomto prípade je rozsah činu vyčíslený na sumu 38 871,21 EUR. Postup určenia č. 3 a 4 vychádza z cenníka regionálnej skládky odpadu, ktorej ceny sú nižšie, resp. boli nižšie v čase zistenia skutku. Tretí variant počíta opäť s odpadom ako celkom o objeme 885,3 t a takto určený rozsah skutku je 39 949,23 EUR. Posledný variant výpočtu predpokladá len stavebný odpad o objeme 544,8 t, výkopovú zeminu neráta a rozsah činu je 31 075,39 EUR. Po oboznámení sa s takto doplneným odborným vyjadrením znalca, prokurátor upustil od výsluchu svedka P. – pôvodného majiteľa odpadu. Súd uznesením vyhlásil dokazovanie za skončené a po záverečných rečiach jednotlivých subjektov¹⁵⁹ vydal rozsudok, ktorým uznal

¹⁵⁹ Prokurátor v záverečnej reči zmenil čas spáchania skutku z pôvodných piatich dní (20. 4. 2016 až 25. 4. 2016) na presne neurčený čas od začiatku roku 2016 do 25. 4. 2016 a rozsah činu z pôvodných 48 609,05 EUR na 39 949,23 EUR.

obžalovaného za vinného z prečinu neoprávneného nakladania s odpadmi podľa § 302 ods. 1, ods. 3 Trestného zákona, ktorého sa dopustil tým, že v presne nezistenom období od začiatku roka 2016 do 25. 4. 2016 dal pokyn na prepravu a uloženie stavebného odpadu v objeme 681 m³, čo predstavovalo 544,8 t netriedeného stavebného odpadu a 340,5 t výkopovej zeminy v celkovom rozsahu 39 949,23 EUR na miesto, ktoré na tento účel nebolo určené, a to v rozpore s § 12 ods. 1, § 13 písm. a), b), § 14 ods. 1 písm. a), b), d) bod 4 a písm. e) zákona č. 79/2015 Z. z. o odpadoch v znení neskorších predpisov, za čo sa mu ukladá trest odňatia slobody vo výmere 12 mesiacov s podmienčným odkladom na skúšobnú domu 18 mesiacov. Poškodeného s jeho nárokom odkázal na civilný proces. Priamo po vyhlásení rozsudku sa prokurátor vzdal práva podať odvolanie, splnomocnenec poškodeného si ponechal lehotu na rozhodnutie a obžalovaný zahlásil odvolanie voči výroku o treste i o vine. Rozhodnutie krajského súdu ešte nebolo vydané.

2.4.1.2 Právna analýza obžaloby

Obžaloba kládla obžalovanému Š. za vinu, že od 20. 4. 2016 do 25. 4. 2016 dal ústne pokyny svedkovi Ch. na prevoz a uloženie 681 m³ odpadu, z toho 615 t tvoril netriedený stavebný odpad a 369,8 t výkopová zeminy v rozsahu 48 609,05 EUR na miesto, ktoré na to nebolo určené, a to na parcelu v extraviláne obce v spoluvlastníctve členov pozemkového spoločenstva, čím sa mal dopustiť prečinu neoprávneného nakladania s odpadmi podľa § 302 ods. 1, ods. 3 Trestného zákona, pričom takéto nakladanie s odpadmi malo byť v rozpore s § 12 ods. 1,¹⁶⁰ § 13 písm. a), b),¹⁶¹ § 14 ods. 1 písm. a), b),¹⁶² d)

¹⁶⁰ Každý je povinný nakladať s odpadmi alebo inak s nimi zaobchádzať v súlade s týmto zákonom; ten, komu vyplývajú z rozhodnutia vydaného na základe tohto zákona povinnosti, je povinný nakladať s odpadmi alebo inak s nimi zaobchádzať aj v súlade s týmto rozhodnutím.

¹⁶¹ Zakazuje sa a) uložiť alebo ponechať odpad na inom mieste ako na mieste na to určenom v súlade s týmto zákonom; b) zneškodniť odpad alebo zhodnotiť odpad inak ako v súlade s týmto zákonom.

¹⁶² Držiteľ odpadu je povinný a) správne zaradiť odpad alebo zabezpečiť správnosť zaradenia odpadu podľa Katalógu odpadov; b) zhromažďovať odpady vytriedené podľa druhov odpadov a zabezpečiť ich pred znehodnotením, odcudzením alebo iným nežiaducim únikom.

bod 4¹⁶³ a písm. e)¹⁶⁴ zákona č. 79/2015 Z. z. o odpadoch v znení neskorších predpisov.

Prokurátor argumentoval, že obžalovaný sa tak v prípravnom konaní, ako aj v rámci výsluchu na hlavnom pojednávaní priznal, že odpad, ktorý sa nachádza na predmetnej parcele, tam bol vyvezený na jeho pokyn. Poukázal na to, že z výpovede obžalovaného, ako i z výpovede svedka Ch., ktorý vozil odpad podľa pokynov obžalovaného, vyvstala pochybnosť, či skutočne išlo o množstvo odpadu ustanovené znalcom na 681 m³ stavebného odpadu. Podľa obžaloby bola však hodnovernosť výpovede svedka Ch. spochybnená, a to dvomi skutočnosťami. Jednak tým, že svedok vypovedal opakovane, že si presné množstvo nepamätá a množstvo, ktoré uvádzal bolo vždy len „zhruba a približne“ a o daných jazdách, ani odpade nevedol žiadnu evidenciu. Druhým dôvodom mala byť skutočnosť, že si zjavne uvedomoval, že sa zúčastňoval na trestnej činnosti, a preto je potrebné vziať do úvahy možnosť, že sa snaží svojou výpoveďou vyvinúť, a tak pomôcť obžalovanému.

Za smerodajný a kľúčový dôkaz považoval prokurátor výpoveď poškodennej svedkyne Ch. – predsedníčky pozemkového spoločenstva, ktorá vypovedala, že na predmetnej parcele bola osobne začiatkom roku 2016 a odpad sa tam nenachádzal. Zrejme z dôvodu tejto výpovede prokurátor upravil čas spáchania skutku na presne nezistené obdobie od začiatku roku 2016 do 25. 4. 2016, pričom deklaroval, že aj napriek zmene času spáchania skutku je totožnosť skutku zachovaná, pretože podľa ustálenej judikatúry je totožnosť skutku zachovaná, ak je zachovaná jeho podstata. Podstata skutku podľa rozhodovacej činnosti Najvyššieho súdu SR pritom spočíva v konaní páchatela a v následku, ktorý konaním spôsobil. Podstata skutku nie je porušená, ak sa menia okolnosti miesta alebo času spáchania činu, rozsah následkov, spôsob jeho vykonania. Následkom konania páchatela bolo podľa obžaloby porušenie spoločenského záujmu na ochrane životného prostredia protiprávnym nakladaním s odpadom.

Prokurátor sa vyjadril aj k rozsahu skutku, resp. k rozporu medzi rozsahom určeným znalcom v odbornom vyjadrení a rozsahom určeným svedkyňou Ing. K. v jej odbornom vyjadrení. Poukázal na výpoveď tejto svedkyne, ktorá uviedla, že pri výpočte vychádzala z ústnej informácie od zamestnanca

¹⁶³ Držiteľ odpadu je povinný zabezpečiť spracovanie odpadu v zmysle hierarchie odpadového hospodárstva, a to jeho zneškodnením, ak nie je možné alebo účelné zabezpečiť jeho recykláciu alebo iné zhodnotenie.

¹⁶⁴ Držiteľ odpadu je povinný odovzdať odpady len osobe oprávnenej nakladať s odpadmi podľa tohto zákona, ak nie je v § 38 ods. 5, § 38 ods. 1 písm. a) a d), § 49 písm. a) a b) a § 72 ustanovené inak a ak nezabezpečuje ich zhodnotenie alebo zneškodnenie sám.

Obecného úradu Lednické Rovne o počte tatroviiek, ktoré mali odpad voziť. Odpad na mieste samom nemerala, a preto takto určený rozsah činu v sume 5 539,40 EUR nie je možné brať ako základ pre určenie rozsahu činu. Prokurátor v záverečnej reči navrhol uznať obžalovaného za vinného za skutok s rovnakou právnou kvalifikáciou ako v obžalobe, a to i na tom istom skutkovom základe. Ako sme už uviedli, zmenil však čas spáchania skutku a rozsah činu z dôvodu doplnenia a opravy odborného vyjadrenia znalca, čím sa však nezmenila právna kvalifikácia skutku. Poškodeného navrhla obžaloba odkázať s nárokom na náhradu škody na civilné konanie. A to z dôvodu, že skutková podstata trestného činu neobsahuje pojem „škoda“, ale „rozsah činu“, a to z dôvodu, že rozsah činu nemusí byť totožný s výškou škody. Preukázanie okolností v otázke škody a jej rozsahu sú tak závažné právne otázky, ktoré je potrebné zodpovedať a bez ktorých nie je možné priznať nárok na náhradu škody ani jeho výšku. Takéto dokazovanie by však značne presiahlo rámec dokazovania trestného konania, ktorého cieľom je rozhodnúť o vine a uložiť primeraný trest.

2.4.1.3 Právna analýza obhajoby

Obhajoba sa bránila viacerými tvrdeniami, no je potrebné poznamenať, že obžalovaný v žiadnom procesnom postavení ani ako svedok, ani ako obvinený, ani následne ako obžalovaný nepoprel, že by dal pokyn na vyvážanie stavebného odpadu na miesto činu. Od začiatku trestného konania sa bránil, že vyvážal ekologicky nezávadný, stavebný odpad na parcelu, o ktorej bol podľa mapy presvedčený, že je v jeho vlastníctve. A to s úmyslom spevniť svah, zasypať 14 metrov hlbokú jamu, a tým si upraviť svoj pozemok. To, že malo ísť o jeho pozemok, nebolo určené na jeho ľubovôli, ale vychádzal z dokladov, ktoré má k danej parcele ešte v maďarčine – jednak zo zmluvy a jednak z mapy. Navezený stavebný odpad bol prekrytý hlinou, upravený a zatrávnený, teda bol presvedčený, že nekoná nič nezákonné, učinil tak z dôvodu, že si pamätal, že ako malý chlapec tam sadil s rodičmi zemiaky, ale došlo k odplaveniu a zosuvu daného pozemku a on to chcel dať na poriadok a práve z toho dôvodu používal stavebný odpad, lebo tento je ťažší ako hlina a nedošlo by k jeho opätovnému odplaveniu návalovými dažďami.

Podľa vyjadrení obhajoby na hlavnom pojednávaní sa skutok, ktorý sa kládol obžalovanému za vinu, nepodarilo obžalobe preukázať v otázke rozsahu činu. Obhajkyňa poukazovala na značné rozpory vo výpovediach svedkov, ako i v odbornom vyjadrení znalca. Svedok Ch., ktorý na pokyn obžalovaného odpad vyvážal, vypovedal na hlavnom pojednávaní o množstve a dru-

hu odpadu. Na otázku prokurátorky odpovedal, že vozil len hlinu a stavebné materiály (toto zhodne konštatoval aj znalec). Tiež vypovedal, že predmetný odpad vozil na tatre so ŠPZ 272. Išlo o model Tatra 138, ktorého maximálna nosnosť je 12 t. Svedok vypovedal, že na predmetné vozidlo sa zmestilo podľa jeho názoru okolo 9 m³ nákladu, čo predstavuje 10,8 t (podľa orientačnej výpočtovej tabuľky z portálu Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky, ktorú používal i znalec). Svedok Ch. bol živnostníkom, ktorého predmetom živnosti bol výkon zemných a búracích prác rôzneho druhu. Ďalej vypovedal, že odpad vozilo len jedno vozidlo a na otázku súdu odpovedal, že na predmetnú parcelu prišli cca 8-krát za deň, avšak niektoré dni to bolo aj menej, pretože predmetom búrania budovy družstva, z ktorého odpad pochádza, bolo aj šramovanie, triedenie odpadu, odstraňovanie kovových roxorov a podobné práce. Tiež vypovedal, že toto vozidlo bolo aj zastavené privolanou policajnou hliadkou na mieste skutku. Na otázku súdu, koľkokrát vozil odpad na miesto činu, vypovedal, že len jedenkrát a trvalo to jeden až dva dni, že si presne nepamätá. V prípravnom konaní vypovedal, že spolu tam navozil asi 15 až 20 tatroviiek, presne si to nepamätal a trvalo to cca 2 dni.

Obhajoba poukázala na už popísanú výpoveď svedka pri výpočte množstva odpadového materiálu na predmetnej parcele. Poukázali na to, že ak by nákladné auto išlo počas piatich dní, ktoré boli kladené obžalovanému za vinu vždy osemkrát a vždy viezlo 10,8 t stavebného odpadu (čo však je maximálny počet odvozov, v skutočnosti to bolo niektoré dni i menej), tak by dokázali doviesť na predmetné parcely 432 t odpadu. Technicky teda nebolo možné v čase, ktorý sa kladie obžalovanému za vinu, doviesť na parcelu 984,8 t, ktoré mu kladie za vinu prokurátor, znalec vyčísluje celkový počet ton odpadu nachádzajúci sa na predmetnej parcele na 885,3 t. Prokurátor podľa nich neunesol dôkazné bremeno, že obžalovaný skutočne dal pokyn na vyvezenie takého množstva odpadu, ktoré uviedol v obžalobe. Svedkou výpoveďou svedka Ch. a technickými možnosťami, ktoré mal automobil, ktorý odpad vozil, bolo vyvrátené množstvo odpadu a poukázali na tú skutočnosť, že nie je možné presne zistiť, aké množstvo odpadu bolo vyvezené na pokyn obžalovaného, pretože svedok CH. si nevedol žiaden denník, lebo uvedený odpad nevozil oficiálne, ale ako tzv. fušku v rámci bartrového obchodu s vlastníkom budovy družstva, z ktorej odpad dovážali. Obhajca tiež poukázal na to, že televízia Markíza vo svojej reportáži vo večerných Televíznych novinách, necelý týždeň po hlavnom pojednávaní, na ktorom vypovedal znalec rozsahu skutku, odvysielala, že odpad je na predmetnú parcelu

vyvážený naďalej rôznymi osobami. Teda je pravdepodobné, že to bolo tak i predtým.

Obhajoba dala súdu do pozornosti, že množstvo odpadu je rozhodujúce pre určenie rozsahu činu a následne pre kvalifikáciu skutku a že základnou zásadou trestného práva je zásada *in dubio pro reo*, a teda že treba v pochybnostiach postupovať v prospech páchatela. Tiež poukázali na zlú kvalifikáciu konania obžalovaného v zmysle zákona o odpadoch. V uznesení a začatí trestného stíhania sa uvádzalo, že obvinený sa mal skutku dopustiť tak, že dal pokyn naviezť na predmetnú parcelu 984,8 t stavebného odpadu (stavebný odpad netriedený 615 t a výkopová zemina 369,8 t), čím mal spôsobiť škodu na životnom prostredí vo výške 48 609,05 EUR, ktorú výšku ustanovil znalec v odbornom vyjadrení. Teda protiprávnosť jeho konania mala spočívať v porušení § 13 písm. a), b) zákona č. 79/2015 Z. z. o odpadoch. V obžalobe už prokurátor tvrdil, že svojím konaním mal porušiť ustanovenia § 12, § 13 písm. a), b), § 14 ods. 1 písm. a), b), d) bod 4 a písm. e) zákona č. 79/2015 Z. z. o odpadoch. Obhajoba tiež dala do pozornosti súdu, že konania v zmysle § 14 ods. 1 sa obžalovaný nemohol dopustiť, pretože nie je podnikateľom. A tiež, že precizovanie skutku v zmysle zákona o odpadoch je v obžalobe uvedené nesprávne – určitý odpad nemôže byť zároveň zneškodňovaný aj zhodnocovaný. § 3 ods. 15 zákona o odpadoch hovorí: *Zneškodňovanie odpadu je činnosť, ktorá nie je zhodnocovaním, a to aj vtedy, ak je druhotným výsledkom činnosti spätné získanie látok alebo energie; zoznam činností zneškodňovania odpadu je uvedený v prílohe č. 2.* V zmysle citovaného teda pôjde o zhodnocovanie. Obžalovaný podľa nich odpad zhodnotil, a to tak, že ho použil v zmysle § 97 ods. 1 písm. s) zákona o odpadoch – čo potvrdila vo svojej výpovedi aj svedkyňa Ing. K., keď na otázku zmocnenca poškodeného odpovedala, že stavebný odpad (ekologicky nezávadný, ako je to i v tomto prípade) je možné použiť na terénne úpravy. Jediné porušenie, ktorého sa obžalovaný podľa obhajoby dopustil bolo, že vykonal terénne úpravy bez súhlasu príslušného úradu, a teda konal v rozpore s § 13 písm. d) zákona o odpadoch. Teda nebezpečnosť skutku obžalovaného mala spočívať len v tom, že vykonal terénne úpravy bez predchádzajúceho povolenia.

Ďalej argumentovali, že nepopierajú, že obžalovaný konal v rozpore s Trestným zákonom a že svojím konaním naplnil skutkovú podstatu trestného činu neoprávneného nakladania s odpadom v zmysle § 302 Trestného zákona, no poukázali na potrebu hodnotenia daného prečinu v intenciách § 10 ods. 2, ktorý vymedzuje, za akých okolností nepôjde o prečin, aj keď sú formálne naplnené všetky znaky skutkovej podstaty trestného činu – tzv.

materiálny korektív, ktorý zákonodarca zaviedol, aby odsúdenie páchatel'ov bolo nielen zákonné, ale aj spravodlivé. V tejto súvislosti poukázali na tú skutočnosť, že trestnosť činu spočívala v absencii povolenia na terénne úpravy. Následky činu sú také, že poškodený v trestnom konaní využíva upravenú parcelu na zväzanie a uskladňovanie dreva, aj svedok Ch. vypovedal, že: „Využíva sa to dodnes, ľudia to využívajú.“ Pohnútkou páchatel'a bolo zveľadiť parcely, čo sa mu evidentne i podarilo. Jeho konaním nedošlo k poškodeniu ani ohrozeniu životného prostredia, pretože išlo o ekologicky nezávadný odpad, čo potvrdil aj znalec, aj svedkyňa Ing. K., aj svedok Ch., pričom takýto stavebný odpad sa používa na terénne úpravy, presne ako ho použil obžalovaný, čo opäť potvrdila aj svedkyňa Ing. K. Závažnosť skutku podľa ich názoru zo všetkých stránok teda naplňa znak nepatrnosti a nemôže ísť o prečin.

2.4.1.4 Resumé skutkových a právnych okolností

Na popísanom prípade je možno vidieť niekoľko nedostatkov, ktoré sú vlastné trestnému konaniu v oblasti ochrany životného prostredia. Prvým a snád' aj všetky problémy spôsobujúcim nedostatkom je príliš dlhý čas, odkedy bol skutok zistený, do rozhodnutia vo veci. Skutok bol oznámený v apríli 2016, ale až v júni 2018 bolo páchatel'ovi vznesené obvinenie napriek tomu, že od samého začiatku bol známy, spolupracoval s OČTK a svoju vinu nepopieral. Konanie na súde už prebiehalo pomerne rýchlo a od prvého hlavného pojednávania do vyhlásenia odsudzujúceho rozsudku súdu prvého stupňa ubehli necelé 4 mesiace. Celé konanie trvalo však viac ako dva roky. Otázkou ostáva, čo by sa stalo v prípade, keby páchatel' nespupracoval, odmietol vypovedať, alebo ak by nebol známy. Vzhľadom na odstup skutku a výsluchov jednotlivých svedkov nie je možné čudovať sa, že títo odpovedali spôsobom, ktorý sme naznačili, teda že si presne nepamätajú, že to bolo zhruba toľko, asi toľko a podobne. Takéto odpovede potom dostávajú obžalobu do ťažkej pozície, keď musí preukazovať dané informácie aj inými spôsobmi.

Ďalším nedostatkom je neznalosť všeobecne záväzných právnych predpisov zúčastnených subjektov. Najmä zmocnenec poškodeného nemal absolútne poňatie o skutkovej podstate trestného činu, keď celý čas operoval s pojmom „škoda“ a úplne ignoroval pojem „rozsah skutku“. Dokonca sa v tomto duchu vyjadroval aj pred médiami, keď tvrdil, že jeho klientovi vznikla škoda a ako ju obžalovaný bude musieť nahradiť. S poľutovaním možno konštatovať, že tento rozdiel nepochopil ani potom, čo mu dané vysvetlil prokurátor, obhajca i súd. To, že neovládal zákon o odpadoch, a tak z neznalosti alebo úmyselne klamal, že majiteľ pozemku bude povinný od-

strániť odpad na vlastné náklady, bolo pre nás nepochopiteľné. Rovnako však dané neovládal ani súd, keď uznal obžalovaného za vinného s odôvodnením, že sa mal dopustiť – okrem iného – konania v rozpore s § 14 ods. 1 písm. a), b), d) bod 4 a písm. e) zákona č. 79/2015 Z. z. o odpadoch v znení neskorších predpisov. Pričom hneď v § 14 ods. 2 je ustanovené, že tieto povinnosti sa nevzťahujú na fyzickú osobu, ktorá nie je podnikateľom. Taktiež znalec zapísaný v zozname znalcov pri vyhotovovaní odborného vyjadrenia viackrát použil pojem „škoda“, miesto pojmu „rozsah činu“, čo bolo taktiež nesprávne. Podľa nášho názoru neznalosť právnych predpisov v oblasti nakladania s odpadmi spočívala aj v tej skutočnosti, že kompetentní nevedeli o možnosti použitia stavebného odpadu na terénne úpravy. A teda neuvažovali nad možnosťou, že protiprávne konanie páchatela spočívalo v absencii súhlasu na tieto úpravy, tak ako na to poukázala obhajoba. A to i napriek tomu, že svedkyňa Ing. K – zamestnankyňa okresného úradu, odboru starostlivosti o životné prostredie, pôsobiaca na úseku odpadového hospodárstva na túto skutočnosť upozornila a vo svojom odbornom vyjadrení uviedla, že po vykonanej obhliadke na mieste zistila, že na danom pozemku bol uložený stavebný odpad, ktorý bol na pozemku rozhrnutý. Uviedla, že je možné konštatovať, že odpad bol na pozemku uložený s cieľom rozšíriť pozemok, resp. uskutočniť terénne úpravy pozemku. V tomto smere vypovedala aj na hlavnom pojednávaní a jej výpoveď nebola nikým spochybnená ani vyvrátená.

Ďalšie dve problematické otázky v konaní sa týkali času spáchania skutku a rozsahu činu. Pôvodne stanovila obžaloba čas skutku na 5 dní, a to od 20. 4. 2016 do 25. 4. 2016. Tu vychádzala jednak z dátumu, keď bol skutok zistený, a to najmä z oznámení poškodenej na príslušné orgány a tiež z výpovede svedka P. – majiteľa a pôvodného držiteľa odpadu, ktorý vypovedal, že v čase od 20. 4. 2016 do 25. 4. 2016 bol letecky so synom v Španielsku na futbalovom zápase a vtedy sa odpad vozil. Obhajoba sa bránila, že tento odpad sa vozil len dva dni, čo zhodne vypovedal aj svedok Ch., ktorý daný odpad vozil, že toto trvalo jeden alebo dva dni. Zaujímavé je, že aj na anonymnom oznámení písanom rukou z 25. 4. 2016 je zrejmé, že sa mal skutku obžalovaný dopúšťať v piatok a sobotu (podľa kalendára 22. 4. a 23. 4. 2016), teda dva dni. Neskôr, konkrétne v záverečnej reči, obžaloba zmenila čas spáchania skutku na presne neurčený čas od začiatku roku 2016 do 25. 4. 2016, čo zdôvodnila skutočnosťou, že poškodená vypovedala, že na danej konkrétnej parcele bola začiatkom roku 2016 a odpad sa tam nenachádzal. Priamo z výpovede tejto poškodenej však vyplýva, že ona nerobila obhliadku každej jednej parcely v spoluvlastníctve pozemkového spoločenstva, ale tak všeobecne

raz až dvakrát do roka. Teda jediný usvedčujúci dôkaz, ktorý má vymedziť čas spáchania skutku, je výpoveď svedkyne v právnom postavení poškodennej, ktorá si od samého začiatku konania uplatňovala škodu a ktorá v tejto časti odpoveď menila. Podľa nášho názoru sa obžalobe nepodarilo spoľahlivo určiť čas spáchania skutku, pričom obžalovaný, a to aj v prípravnom konaní, aj v pozícii svedka vypovedal rovnako ako svedok Ch., ba dokonca sa ich výpovede zhodovali s anonymným trestným oznámením.

Čas spáchania skutku je rozhodujúcim aj z dôvodu rozsahu činu. Obhajoba sa bránila, že technicky nebolo možné naviezť za 5 dní, ktoré sa kládli obžalovanému za vinu také množstvo stavebného odpadu, aké bolo určené v odbornom vyjadrení. Naopak poukazovali na to, že daná parcela je verejne dostupná a ľudia tam chodili vyhadzovať odpad už pred obžalovaným a z reportáže v médiách sa potvrdilo, že v tom pokračujú i v súčasnosti. Ani rozsah skutku sa podľa nášho názoru nepodarilo obžalobe spoľahlivo preukázať, resp. obžaloba vychádzala z množstva odpadu na mieste činu, avšak nepreukázala obžalovanému, že všetok tento odpad tam navozil on. Javí sa nelogickým, že by 75-ročný dôchodca, ktorý nevlastní žiadne motorové vozidlo, nieto ešte vozidlo spôsobilé odviezť vyššie váhy, navozil bez povšimnutia 885,3 t, keď okamžite potom, ako tam odpad vozil, toto bolo oznámené tak predsedníčke pozemkového spoločenstva, ako i polícii, ako i všetkým možným úradom. Teda zrejme by tak ľudia postupovali vždy, keď by videli, že sa na danú parcelu odpad vozí. Vzhľadom na tú skutočnosť, že typ vozidla, na ktorom sa odpad vyvážal má maximálnu prípustnú nosnosť 12 t, tak by sa toto auto muselo otočiť na danú parcelu takmer 74-krát aj to v prípade, že by bolo naložené maximálnou hmotnosťou. Ak by auto išlo každý deň 10-krát, trvalo by mu to viac ako týždeň, čo však opäť technicky nebolo možné, pretože svedok Ch. vypovedal, že vyvážanie odpadu bolo spojené aj s búraním a triedením odpadu a jeho rozbíjaním na menšie kúsky. Od množstva odpadu závisí rozsah činu a ten je rozhodujúci pre právnu kvalifikáciu skutku.

Poslednou (no pre nás najzarážajúcejšou vecou) je skutočnosť, že OČTK žiadnym spôsobom nepostupovali voči pôvodnému držiteľovi a majiteľovi predmetného stavebného odpadu. Tento vystupoval v konaní len ako svedok, no podľa nášho názoru mal byť minimálne spolupáchateľom, ktorý taktiež nakladal s odpadom v rozpore so všeobecne záväznými predpismi, pretože tento zneškodnil, resp. zhodnotil odpad inak ako v súlade so zákonom o odpadoch¹⁶⁵ a ako držiteľ odpadu – podnikateľ odovzdal odpad osobe, kto-

¹⁶⁵ Pozri § 13 písm. b) zákona č. 79/2015 Z. z. o odpadoch v znení neskorších predpisov.

rá nebola osobou oprávnenou nakladať s odpadom v zmysle zákona.¹⁶⁶ Tento dokonca vypovedal len v prípravnom konaní a na hlavné pojednávanie sa nedostavil ani raz, a to s ospravedlnením v októbri, že ide na dlhodobu plánovanú a zaplatenú dovolenku a v decembri, že má oslavu narodenín.

2.4.2 Procesnoprávne návrhy de lege ferenda

Na základe popísaných skutočností je možné povedať, že ťažiskovým problémom v trestnoprosesnej oblasti neoprávneného nakladania s odpadmi je zlyhávanie vyšetrovateľov. Na základe zisteného je možné konštatovať, že obdobná je situácia pri všetkých trestných činoch proti životnému prostrediu. Akonáhle sú informácie získané počas vyšetrovania nedostatočné, resp. akonáhle je postup OČTK nespôsobilý zadovážiť kvalitné podklady pre trestné stíhanie, páchatel nikdy nebude spravodlivo potrestaný. Prokurátor môže byť následne akokoľvek odborne pripravený, keď nemá dobré podklady k prípadu, tento nebude schopný doviest' do úspešného konca, ktorým je zistenie páchatela a jeho primerané potrestanie.

Problém vzniká už pri prvom kontakte s oznámením skutočností nasvedčujúcich, že došlo k neoprávnenému nakladaniu s odpadmi. Jednotliví príslušníci Policajného zboru nevedia, aké prvotné úkony majú vykonať, nevedia, ako majú kvalifikovať daný skutok, nevedia, aké majú klásť otázky prípadným svedkom, no najmä sa nevedia orientovať vo všeobecných právnych predpisoch pre danú oblasť. Podobný problém mali v minulosti i prokurátori. Tento bol však v roku 2008 odstránený zavedením špecializácie prokurátorov na konkrétne trestné činy, medzi nimi i na environmentálnu kriminalitu. Podľa nášho názoru je práve toto spôsob vyriešenia nastoleného problému. Už od roku 2016 sa opakovane hovorí o potrebe zavedenia tzv. „prírodnej polície“, avšak dodnes je toto len v rovine úvah. Generálna prokuratúra SR v roku 2017 navrhla vytvorenie špecializovaného policajného orgánu – prírodnej polície, ktorá sa mala venovať odhaľovaniu a trestaniu páchatel'ov, ktorí sa nejakým spôsobom previnia voči prírode. Tento návrh však nemal legislatívnu podobu ani žiadne konkrétne kontúry.

Podľa nášho názoru by bolo potrebné novelizovať zákon č. 177/1993 Z. z. Národnej rady Slovenskej republiky o Policajnom zbore. Išlo by konkrétne o ustanovenie § 4 ods. 1, kde by ako ďalšia služba bola zavedená už spomínaná prírodná polícia. Ustanovenie § 4 ods. 1 by znelo: *Policajný zbor sa čle-*

¹⁶⁶ Pozri § 14 ods. 1 písm. e) zákona č. 79/2015 Z. z. o odpadoch v znení neskorších predpisov.

ní na službu kriminálnej polície, službu prírodnej polície, službu finančnej polície, službu poriadkovej polície, službu dopravnej polície, službu železničnej polície, službu ochrany objektov, službu hraničnej a cudzineckej polície, službu osobitného určenia, službu ochrany určených osôb a inšpekčnú službu; organizačnou súčasťou Policajného zboru je aj útvar kriminalisticko-expertíznych činností, ktorý vykonáva odbornú činnosť a znaleckú činnosť podľa osobitných predpisov.

Po takejto legislatívnej zmene by boli následne vyčlenené finančné prostriedky na dôkladné preškolenie vybraných príslušníkov Policajného zboru v oblasti ochrany životného prostredia, boli by vytvorené metodiky pre vyšetrowanie, materiálne by boli zabezpečené všetky prostriedky potrebné na odhaľovanie a stíhanie environmentálnych trestných činov. Takýmto postupom by sa jednak zlepšil stav objasnenosti v danej oblasti, jednak by podľa nášho názoru klesla latentnosť týchto skutkov. V neposlednom rade by sme sa priblížili k vyspelým európskym krajinám, kde dnes už takmer všetky disponujú takýmto špecializovaným orgánom, podobne, ako je to napríklad pri drogovej trestnej činnosti.

3 NEOPRÁVNENÉ NAKLADANIE S ODPADMI Z POHĽADU KRIMINOLÓGIE

Napriek tomu, že väčšina právnickej i laickej populácie si v súvislosti s trestným právom predstaví len trestné právo hmotné a trestné právo procesné, podľa nášho názoru je vždy potrebné na daný problém nazerať aj „očami“ súvisiacich neprávnych vedných odborov. Týmito súvisiacimi vednými odborami sú najmä kriminológia – veda o príčinách a prevencii kriminality a taktiež o páchateloch, viktimológia – veda o obetiach kriminality, penológia – veda o ukladaní a výkone trestu, kriminalistika – veda zaoberajúca sa kriminalisticky relevantnými informáciami o spáchaných činoch. Nezanedbateľný význam pre trestné právo majú aj poznatky forenzných disciplín, kam sa radí najmä súdne lekárstvo, súdna psychológia a psychiatria a súdne inžinierstvo. Sme toho názoru, že pre zákonodarcu má najväčší význam práve kriminológia, pretože keď budeme poznať pohnútky páchatelov, budeme vedieť presnejšie nastaviť zákonný rámec ich trestania, a tým sa aj zlepši prevencia.

„*Trestné právo bez kriminológie je slepé a kriminológia bez trestného práva bezbrehá.*“¹⁶⁷ Táto medzi kriminológmi notoricky známa veta dôkladne vymedzuje význam kriminológie v oblasti trestného práva. A práve preto, aby naša publikácia nebola „slepá“, zameriame sa i na kriminologické aspekty skúmanej problematiky.

Kriminológia má najsilnejšiu väzbu na trestné právo hmotné. Jej poznatky majú podľa nás najväčší význam najmä pri tvorbe právnej úpravy, teda mali by mať. V Slovenskej republike však prijímanie právnych predpisov v oblasti trestného práva reflektuje skôr na „nálady spoločnosti“, ako na seriózne kriminologický alebo akýkoľvek iný výskum. Považujeme až za absurdné, že štát na jednej strane finančne podporuje nemalými sumami rôzne výskumné projekty, ktorých výsledkom sú v oblasti práva vždy návrhy *de lege ferenda*, ktorých koncipovanie je založené na niekoľkoročnom výskume, no na strane druhej na tieto žiadnym spôsobom legislatívne, ale ani inak nereflektuje. V oblasti trestného práva procesného sa poznatky z kriminológie využívajú podľa nás lepšie. Aj keď si to OČTK a ani súd často nevedomujú, pri svojej práci používajú poznatky kriminológie. Súd vždy skúma príčiny konania páchatela, jeho osobu, spôsob spáchania činu a tieto informácie vyhodnocuje

¹⁶⁷ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. et al. 2001. *Kriminologie*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001, s. 22.

v rámci priťažujúcich a poľahčujúcich okolností a následne v zmysle zistení ukladá trest. Penológia ako súčasť kriminológie má najväčší význam vo vykonávacej etape trestného konania, pretože ako veda o trestoch svojimi poznatkami prispieva k zlepšeniu nielen výkonu trestu odňatia slobody. Nezanedbateľný význam kriminológie je aj v oblasti prevencie. Tento aspekt sa v súčasnosti dostáva do popredia v našej spoločnosti, čo je možné hodnotiť veľmi pozitívne. Existuje veľké množstvo preventívnych programov v rôznych oblastiach kriminality. Kompetentné orgány pracujú s deťmi priamo v predškolských a školských zariadeniach, médiá robia rôzne ochranné kampane, či dokonca zákonodarca priamo v zákonne predpokladá existenciu takýchto programov, napríklad v oblasti odpadového hospodárstva.

Existuje veľké množstvo definícií pojmu kriminológia, ktoré môžeme zhrnúť takto: „...*kriminológia skúma podstatu trestného činu ako sociálneho javu, jeho charakter, príčiny a podmienky vzniku, osobnosť páchatela, vzťah medzi páchatelom a obeťou, ako aj stav štruktúru a dynamiku zločinnosti, význam a zmysel trestania a tiež formy prevencie ... je považovaná za empirickú na multidisciplinárnych základoch založenú vedu*“.¹⁶⁸

Na úvod je potrebné vymedziť si základné úlohy kriminológie. Už v roku 1999 Kuchta uviedol, že základnou úlohou kriminológie v oblasti výskumu je skúmať javové podoby kriminality, príčiny kriminality, páchatelov a ich obeť, sociálnu kontrolu zločinnosti a zaobchádzanie s páchatelmi trestných činov. Kolektív autorov pod vedením Sabopála v roku 2003 vymedzil základné úlohy kriminológie do štyroch kategórií. Do prvej patrí získavanie objektívnych poznatkov o podstate kriminality, druhou je interdisciplinárne prepojenie kriminologických poznatkov, tretiu kategóriu tvorí spracovanie týchto poznatkov a návrhy systému kontroly kriminality a poslednou, no nemej významnou kategóriou je skvalitnenie vzdelávania v predmete kriminológia a jej uplatňovanie v spoločenskej praxi.

V zmysle Kuchtovej definície úloh kriminológie budeme skúmať trestný čin neoprávneného nakladania s odpadmi. Pri štúdiu literatúry sme nenašli na žiadneho autora, ktorý by sa venoval ochrane životného prostredia z pohľadu kriminológa. Rovnako sme nenašli žiadnu publikáciu, ktorá by sa kriminologicky zaoberala neoprávneným nakladaním s odpadmi.

¹⁶⁸ DIANIŠKA, G., STRÉMY, T., VRÁBLOVÁ, M., et al. 2016. *Kriminológia*. III. aktualizované a doplnené vydanie. Plzeň: Vydavateľstvá a nakladateľstvá Aleš Čeněk, 2016, s. 295 – 296.

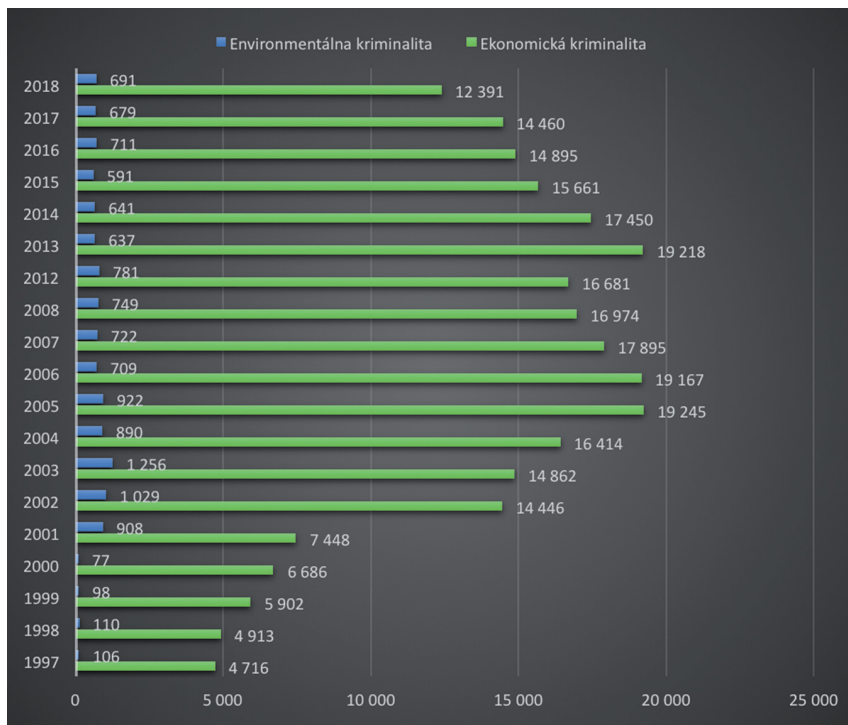
3.1 Fenomenológia

„Kriminalita je jav znepokojujúci, ktorý je premenlivý a neustále sa vyvíjajúci, ktorý reaguje na spoločenské zmeny a ktorý využíva nedostatky nielen v legislatíve, ale tiež v orgánoch, ktorých primárnym cieľom je ju potláčať, a preto je dôležité zaznamenávať fenomenologické poznatky o kriminalite.“¹⁶⁹ Základom výskumu kriminológie by malo byť skúmanie stavu, štruktúry a dynamiky kriminality. Na základe zhromaždenia údajov o týchto skutočnostiach je následne možné skúmať jej príčiny a prevenciu. Stav kriminality predstavuje najvšeobecnejšiu kvantitatívnu charakteristiku kriminality, je vyjadrený absolútnymi číslami a v podstate ide o vyčíslenie počtu spáchaných trestných činov. Štruktúra kriminality je na druhej strane ukazovateľom kvalitatívnym. V podstate ide o vyjadrenie podielu určitého druhu trestnej činnosti v rámci celkovej trestnej činnosti, ktorý sa skúma za určité obdobie a na určitom území. Dynamikou kriminality sú vyjadrené zmeny počtu spáchaných trestných činov na určitom území a v určitom čase.

V našej práci sme sa zamerali na environmentálnu kriminalitu páchanú na území Slovenskej republiky v období od roku 1997 až po rok 2018, pričom osobitný dôraz kladieme na trestný čin neoprávneného nakladania s odpadmi, resp. jeho ekvivalenty podľa predchádzajúcej právnej úpravy. V našom výskume sme štatisticky vychádzali z verejne dostupných údajov o počte trestných činov vedených a zverejnených Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky (ďalej len MV SR) a všetky číselné údaje sú obsiahnuté v prílohe. Je potrebné dať do pozornosti, že MV SR samostatne štatisticky ako druh kriminality neskúma a ani nevymedzuje environmentálnu kriminalitu, ale trestné činy, ktoré spadajú do tejto kategórie, systematicky radí do ekonomickej kriminality. Pri vymedzení tohto druhu kriminality sme postupovali tak, že sme matematicky sčítali všetky trestné činy, ktorých objektom bola/je ochrana životného prostredia. Kritériami, ktoré sme v jednotlivých rokoch skúmali, bol počet zistených trestných činov, miera ich objasnenosti, výška škody, ktorá bola nimi spôsobená a počet mladistvých páchatelov. Vzhľadom na systematické zaradenie trestných činov proti životnému prostrediu do ekonomickej kriminality, je v prvom rade potrebné skúmať, aký je podiel environmentálnych trestných činov na ekonomickej kriminalite (pozri príloha 1). V rokoch 1997 až 2000 je tento podiel na úrovni okolo 2 %, no už v roku 2001 je prudký nárast až na 12 %, pričom toto je aj rok s najvyšším po-

¹⁶⁹ DIANIŠKA, G., STRÉMY, T., VRÁBLOVÁ, M., et al. 2016. *Kriminológia*. III. aktualizované a doplnené vydanie. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016, s. 58.

dielom na ekonomickej kriminalite. V rokoch 2002 až 2003 sa situácia drží okolo 10 %, od roku 2004 až do roku 2012 jej podiel klesá a drží sa v rozmedzí 4 % až 5 %, ktorý trend si s miernym stúpaním drží až dodnes,¹⁷⁰ jednotlivé údaje môžeme vidieť v grafe 1.

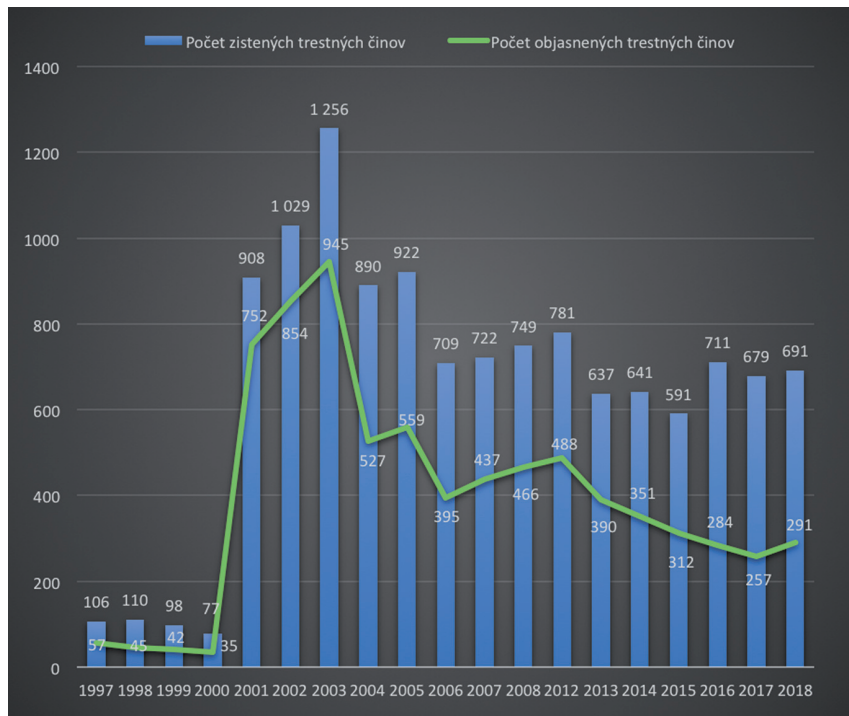

Graf 1 Počet environmentálnych a ekonomických trestných činov

V grafe 2 je možné vidieť dynamiku environmentálnej kriminality na našom území od roku 1997 a mieru jej objasnenosti. Najvyšší počet environmentálnych trestných činov, konkrétne 1 256, bol spáchaný v roku 2003, pričom prudký nárast je možné vidieť už v roku 2001, keď bolo spáchaných 908 takýchto činov. Naopak ich najnižší počet bol zaznamenaný v roku 2000, keď

¹⁷⁰ Presné percentuálne vyjadrenie v jednotlivých rokoch je: 1997 – 2,25 %, 1998 – 2,24 %, 1999 – 1,66 %, 2000 – 1,15 %, 2001 – 12,19 %, 2002 – 7,12 %, 2003 – 8,45 %, 2004 – 5,42 %, 2005 – 4,79 %, 2006 – 3,70 %, 2007 – 4,03 %, 2008 – 4,41 %, 2012 – 4,82 %, 2013 – 3,31 %, 2014 – 3,67 %, 2015 – 3,77 %, 2016 – 4,77 %, 2017 – 4,69 %, 2018 – 5,55 %.

bolo zistených 77 činov. Miera objasnenosti sa pohybuje v rozmedzí medzi 45 % až 55 %, pričom v rokoch 2001 a 2002 presiahla 80 %. Najnižšia miera objasnenosti bola v roku 2017, keď dosiahla len 38 %. Zaujímavým ukazovateľom je aj výška škody spôsobenej týmito trestnými činmi. Najnižšia bola v roku 1998, keď predstavovala sumu 166 000 EUR, naopak najvyššia bola v roku 2014, keď dosiahla výšku až 15 999 000 EUR.

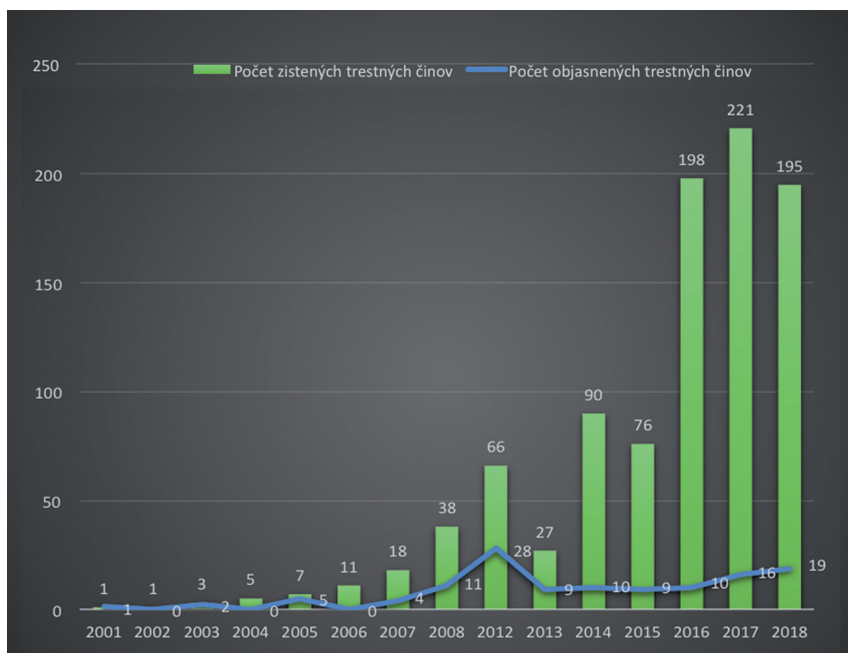

Graf 2 Počet zistených a objasnených environmentálnych trestných činov

V grafe 3 je možné pozorovať jednak dynamiku vývoja trestného činu neoprávneného nakladania s odpadmi podľa § 302 Trestného zákona,¹⁷¹ jednak jeho mieru objasnenosti. Prvý trestný čin v súvislosti s odpadom bol zistený v roku 2001 (§ 181f), a paradoxne ho spáchal mladistvý. Postupne začal po-

¹⁷¹ Z grafického hľadiska budeme za tento trestný čin považovať aj jeho ekvivalenty podľa zákona č. 140/1961 Zb. upravené v § 181e a § 181f tohto zákona, pričom podrobný rozpis jednotlivých paragrafov je v prílohe tejto publikácie.

čet týchto trestných činov narastať, keď v roku 2006 prvýkrát presiahol počet 10, čo je možné dať do súvisu s rekodifikáciou trestného práva. Odvtedy je možné vidieť prudký a veľmi výrazný nárast. Maximálny strop tohto trestného činu nastal v roku 2017, keď bolo zistených až 221 trestných činov. Napriek tomu, že miera objasnenosti environmentálnej kriminality je pomerne vysoká, pri trestnom čine neoprávneného nakladania s odpadmi toto neplatí. Vo všeobecnosti sa miera objasnenosti od prijatia Trestného zákona z roku 2005 pohybuje okolo 10 %, čo je veľmi nízke číslo. Tieto nepriaznivé výsledky boli ojedinele prekonané v rokoch 2012 a 2013, keď miera objasnenosti presiahla 30 %. V roku 2001 bola miera objasnenosti 100 %, čo je však len anomália spôsobená skutočnosťou, že bol zistený len jeden trestný čin a ten bol aj objasnený, podobne to bolo aj v rokoch 2003 a 2005, keď miera objasnenosti síce presiahla 80 %, avšak počet zistených trestných činov neprekročil číslo 7.

Graf 3 Počet zistených a objasnených trestných činov neoprávneného nakladania s odpadmi

Napriek popísaným údajom je potrebné zdôrazniť, že environmentálna kriminalita má vysoký stupeň latencie. Podľa názoru Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky „*trestný čin neoprávneného nakladania s odpadmi vykazuje vysoký stupeň latencie, aký sa pri ostatných trestných činoch nevyskytuje*“. To znamená, že údaje uvádzané Ministerstvom vnútra SR o stave kriminality v danej oblasti nie sú reálne. Čierne čísla environmentálnej kriminality sú mnohonásobne vyššie oproti zjavnej kriminalite.

3.2 Etiológia

Etiológia vo všeobecnosti predstavuje skúmanie príčiny vzniku určitých javov. Etiológia kriminality teda skúma príčiny trestnej činnosti, pričom príčinami sa označujú skutočnosti, ktoré vyvolávajú kriminalitu. V minulosti sa etiológia kriminality považovala skôr za súčasť filozofických smerov. Príčiny páchania trestnej činnosti a jej prevenciu hľadali už starovekí Gréci. Napríklad Sokrates považoval za jej príčinu nevedomosť ľudí a myslel si, že vzdelávaním a výchovou je možné kriminalitu odstrániť, avšak už jeho žiak Platón bol presvedčený, že aj múdri ľudia sú schopní zlých skutkov. Hippokrates zase videl príčinu kriminality v ľuďoch trpiacich určitým fyzickým hendikepom. Kresťania považovali a dodnes považujú zločinnosť ako výsledok zlého vzťahu s Bohom. Thomas More, ktorý je považovaný za zakladateľa utopického socializmu, považoval za príčinu kriminality existenciu súkromného vlastníctva a odstránením súkromného vlastníctva sa malo podľa jeho názoru odstrániť všetko zlo. Je možné konštatovať, že každý jeden z týchto predstaviteľov si existenciu kriminality vysvetľoval po svojom a tak, aby to vyhovovalo jeho teóriám. O reálnej etiologickej kriminológii môžeme hovoriť až od druhej polovice 18. storočia, keď základy vedeckých metód skúmania kriminality položila klasická škola trestného práva na čele s právnikom Cesarom Beccariom.

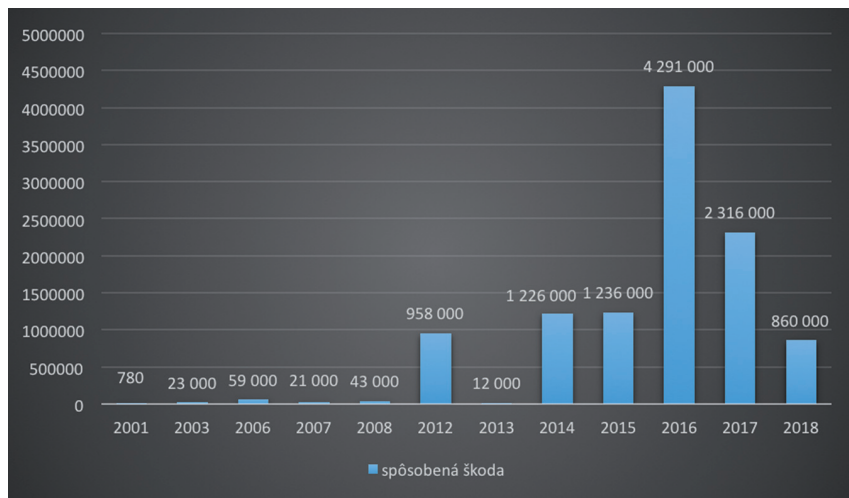
„*Názory na zločinnosť sa postupne na prelome 19. a 20. storočia sformovali do ucelených smerov založených na biologickej, psychologickej, sociologickej a multifaktorovej podstate.*“¹⁷² Už zo samotného názvu týchto smerov je možné vyvodit', kde sú podľa nich príčiny kriminality. Biologické kriminologické teórie vidia tieto príčiny v biologických činiteľoch, teda podľa nich existujú isté genetické predispozície, resp. dedičnosť na páchanie určitej trestnej čin-

¹⁷² DIANIŠKA, G., STRĚMY, T., VRÁBLOVÁ, M., et al. 2016. *Kriminológia*. III. aktualizované a doplnené vydanie. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016, s. 82.

nosti. S ohľadom na neoprávnené nakladanie s odpadom je aj bez bližšieho výskumu zrejmé, že nikto sa nerodí s predispozíciou na vytváranie nelegálnych skládok. Rovnaký záver by sa mohol javiť i pri smere psychologických kriminologických teórií. Tu je však potrebné byť vo vyjadreniach opatrnejší. Existujú viaceré štúdie, ktoré dokazujú, že ľudia, ktorí majú isté psychické problémy, nie sú schopní udržiavať svoje okolie v čistote. Je pravdou, že sme nenašli žiaden výskum, ktorý by bolo možné aplikovať na trestnoprávne aspekty neoprávneného nakladania s odpadmi z hľadiska slovenskej právnej úpravy, ale je potrebné dať do pozornosti duševnú poruchu obsedantno-kompulzívneho charakteru tzv. „hoarding disorder“, inými slovami chorobné hromadenie vecí, resp. zberačstvo, ktorou podľa najnovších amerických štúdií trpí 1,5 % svetovej populácie. Táto porucha môže prerásť až do takého stavu, keď osoba nerozlišuje, aký odpad hromadí, či kde ho hromadí, a tak sa môže dopustiť viacerých konaní v rozpore so všeobecnými záväznými predpismi v oblasti nakladania s odpadom. Smer sociologických kriminologických teórií bude vzhľadom na nami skúmanú problematiku najvýznamnejší. Tento smer hľadá príčiny kriminality v reálnom prostredí života človeka. Význam prikladá výchove v rodine, vplyvu priateľov, resp. kolegov v rámci tzv. sociálnych skupín, vplyvu školy a vzdelania. Všetky tieto skutočnosti sú spôsobilé ovplyvniť človeka v jeho vývoji a majú vplyv na jeho kriminalitu. Sem môžeme zaradiť akýsi „chtič“/túžbu mať lepšie bývanie, lepšie oblečenie, lepšie auto a iné materiálne veci. Paradoxne tieto túžby nie sú spôsobené rolou, ktorú máme, ale rolou, o ktorej sme presvedčení, že ju máme mať.

A práve na základe uvedeného môžeme vymedziť dve základné príčiny, resp. dve skupiny príčin páchania trestného činu neoprávneného nakladania s odpadmi. Do prvej skupiny je možné zaradiť snahu o získanie ekonomického prospechu a do druhej skupiny je možné zaradiť nevedomosť, nezáujem a ľahostajnosť k potrebe ochrany životného prostredia. Snaha o ekonomický prospech je v tom najpozitívnejšom a zároveň i v tom najnegatívnejšom zmysle hnacím motorom spoločnosti. Z previerok vykonávaných Generálnou prokuratúrou SR vyplýva, že väčšina nami skúmanej trestnej činnosti je páchaná s ekonomickým motívom. Pre páchatela je omnoho lacnejšie vyviezť odpad akéhokoľvek druhu do hory, na lúky či do areálu opusteného objektu, ako jeho legálne odovzdanie na skládku. V nami analyzovanom prípade suma na odvezenie a uskladnenie stavebného odpadu dosiahla takmer 40 000 EUR, pričom išlo o ekologicky nezávadný odpad, ktorý vzniká denne pri prerábkach bytov, domov a podobne. Zneškodňovanie nebezpečného,

resp. ekologicky nezávadného odpadu je finančne ešte náročnejšie.¹⁷³ V grafe 4 je možné vidieť, aká bola výška škody spôsobená trestným činom neoprávneného nakladania s odpadmi v jednotlivých rokoch od roku 2001, keď bol spáchaný prvý takýto čin, až do roku 2018. Ak navyše vezmeme do úvahy vysokú latentnosť, výsledky sú priam šokujúce.

Graf 4 Výška škody spôsobená neoprávneným nakladaním s odpadmi v eurách

Druhú skupinu príčin tvorí jednak nevedomosť páchatel'ov o následkoch svojho konania, jednak nezáujem a ľahostajnosť páchatel'a k ochrane životného prostredia. O nevedomosti hovoríme skôr u starších páchatel'ov, ktorí vyrastali v období, keď sa ochrane životného prostredia nepripisoval príliš veľký význam. Mladšia generácia narodená po roku 2000 je od útleho veku konfrontovaná s potrebou ochrany životného prostredia, najmä prostredníctvom projektov na školách. Z nášho pohľadu závažnejšou príčinou je spomenutý nezáujem a ľahostajnosť. Človek je prirodzene tvor lenivý, ktorý robí len

¹⁷³ „Bolo zistené, že kvantifikáciou zisku z trestnej činnosti z nelegálneho nakladania s odpadmi v prípade odpadu v objeme cca 3.000.000 kg za rok majú páchatelia reálny zisk vo výške cca 1.680.000,- Eur len zo samotného obchodovania, pričom objem metalického olova získaného z tohto odpadu o hmotnosti 750.000 kg je v hodnote 732.000,- Eur.“ In: VOOKOVÁ, T. 2014. *Environmentálna kriminalita – teoretická štúdia a právna prax z hľadiska trestného práva*. Dizertačná práca. Trnava, 2014, s. 74.

to, čo má pre neho nejaký význam. Ľudia si len s ťažkosťami vedia predstaviť, že jeden cigaretový ohorok, ktorý hodia na zem, sa bude v prírode rozkladať 500 rokov, alebo že keď budú vypúšťať žumpu do potoka, za niekoľko desiatok rokov uhynú všetky ryby. Hľadia väčšinou na krátkodobý cieľ, ktorým je v danom prípade zbaviť sa obsahu žumpy. Vzhľadom na skúsenosti zo zahraničia je potrebné konštatovať, že nezájum ľudí a ľahostajnosť k potrebe ochrany životného prostredia je spôsobená zlými výchovnými návykmi a nedostatočným vzdelaním od útleho veku. Je len samozrejmé, že ak dieťaťu vysvetľujú v škole potrebu recyklácie odpadu, no vidí pani učiteľku či rodiča, že reálne k recyklácii nedochádza, toto nebude robiť ani dieťa. Napríklad vo Švajčiarsku sú bytové domy stavané tak, aby bol v každom byte priestor na odpadové nádoby na jednotlivé druhy odpadu a na ceste nenájde jediná žuvačku či ohorok z cigarety.

Je však potrebné povedať, že príčiny neoprávneného nakladania s odpadmi nie sú len na strane páchatelov, ale i na strane kompetentných orgánov. Jednak orgánov, ktoré majú na úseku odpadového hospodárstva zákonom stanovené povinnosti, sem patrí napríklad obec, okresný úrad, Ministerstvo životného prostredia SR a jednak orgány, ktoré majú dohliadať na dodržiavanie predpisov, kam môžeme zaradiť najmä mestskú políciu či hliadky polície. Z preverky, ktorú v roku 2016 vykonávala Generálna prokuratúra SR je zjavné, že všetky spomenuté orgány si svoje úlohy neplnia dostatočne, čo je príčinou vysokej miery výskytu tohto trestného činu a vysokej latencie. Orgány obce nenahlasujú nelegálne skládky odpadu, o ktorých majú často vedomosť, a to z dôvodu, že finančnú záťaž na ich odstránenie by museli znášať samy, v prípade ak sa nezistí páchatel. Vzhľadom na to, že objasnenosť je v tejto oblasti nízka (okolo 10 %), obce by dané znášali takmer vždy z vlastných rozpočtov, na čo nemajú finančné prostriedky. Ešte väčšie pochybenia boli zistené v činnosti Slovenskej inšpekcie životného prostredia,¹⁷⁴ keď preverení 290 vecí v rámci celého Slovenska inšpekcia nepodala ani jedno jediné trestné oznámenie. Na strane polície bolo zistené, že v rámci svojej hliadkovej činnosti nezistili existenciu ani jedinej nelegálnej skládky a iniciatívne nezačali konať. Najčastejším oznamovateľom nelegálnych skládok sú paradoxne médiá a až v momente, keď sa daný prípad medializuje, kompetentné orgány začnú konať. Rovnako tak sú pasívne aj mestské (obecné) polície, ktorým povinnosť chrániť životné prostredie a dbať na čistotu v uliciach vyplýva priamo zo zákona o obecnej polícii. Práve títo by mali byť znalí pomerov v obci,

¹⁷⁴ Systémovo tvorí súčasť Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky, je napojená na jeho rozpočet a jednou z oblastí jej pôsobenia je aj odpadové hospodárstvo.

v ktorej pôsobia a mali by byť akýmsi miestom prvého kontaktu tak pri zisťovaní nelegálnych skládok, ako i pri odhaľovaní ich páchatel'ov.

3.3 Páchatel' a obeť

V zmysle dikcie Trestného zákona je páchatel'om trestného činu ten, kto spáchal trestný čin sám. Na to, aby mohol páchatel' niesť zodpovednosť za svoje konanie, musí dovŕšiť 14., resp. 15. rok svojho veku a musí byť pričetný. Z pohľadu kriminológie je významný každý páchatel' i ten, ktorý je nepríčetný alebo pre nedostatok veku trestne nezodpovedný. Z pohľadu trestného práva je rozhodujúci u páchatel'a len jeho vek, a to, či bol v čase protiprávneho konania schopný rozpoznať jeho protiprávnosť a ovládať svoje konanie. U mladistvých páchatel'ov mladších ako 15 rokov navyše skúma ich mravnosť a rozumovú vyspelosť. Avšak záujem kriminológie o páchatel'a je omnoho širší a patrí sem, okrem už spomínaného veku, aj jeho pohlavie, rodinný stav, povolanie, vzdelanie, charakter prostredia, v ktorom vyrastal a iné. Pri jednotlivých druhoch kriminality rôznym skúmaním páchatel'ov najmä znalcami sú vytvorené rôzne typológie, resp. kategorizácia páchatel'ov daného druhu kriminality alebo daného trestného činu. Ako sme už uviedli, kriminologický pohľad na neoprávnené nakladanie s odpadmi v odbornej literatúre absentuje, a preto neexistuje ani definícia páchatel'a tohto trestného činu. Keďže environmentálne trestné činy sú špecifické, vo viacerých smeroch nie je možné určiť, či konkrétne skutky páchajú viac ženy alebo muži, aký význam hrá vzdelanie a podobne. Avšak na základe skúmaných podkladov môžeme určiť tieto typy páchatel'a neoprávneného nakladania s odpadmi:

1. ekonomicky motivovaný páchatel',
2. ľahostajný páchatel',
3. spoliehajúci sa páchatel',
4. nevedomý páchatel'.

Ekonomicky motivovaný páchatel' je taký, ktorý si v plnej miere uvedomuje protiprávnosť svojho konania i jeho možné následky, avšak má pocit, že sa mu viac oplatí odpadu sa zbaviť nelegálne, bez vynaloženia akýchkoľvek finančných prostriedkov, pretože si je vedomý, že šanca jeho odhalenia a dolaňenia je veľmi nízka. Jeho prípadná vedomosť, že svojím konaním ničí životné prostredie, nehrá žiadnu rolu. A to z dôvodu, že jeho primárnym cieľom

a motívom konania je ekonomický prospech, a preto jeho vnútorná hodnotová orientácia je primárne zameraná na peniaze.

Lahostajný páchatel' si je tiež vedomý protiprávnosti svojho konania, no neprikladá mu vážnosť, nebojí sa následkov. Lahostajný je najmä k negatívnym dosahom svojho skutku na životné prostredie. Týmto sa nezaobrá, aj keď má o ňom určitú vedomosť. Jeho motiváciou je lenivosť. Hľadá to najjednoduchšie riešenie svojho problému s odpadom. Takýto človek je väčšinou lahostajný i k iným aspektom života a nezamýšľa sa nad následkami svojho konania, je pre neho rozhodujúce to, čo je tu a teraz.

Veľmi podobný je spoliehajúci sa páchatel', ktorý však má istý vzťah k ochrane životného prostredia. Uvedomuje si, že je nevyhnutné prírodu chrániť, no spolieha sa na to, že to urobí niekto iný a to bude postačujúce. Taktiež sa spolieha na to, že keď sa budú všetci ostatní správať zodpovedne, jeho „prehrešky“ proti prírode nemôžu mať negatívne následky. Trestnoprávne riziká svojho konania si takmer neuvedomuje, lebo sa vo svojom okolí nestretol s postihom za takéto konanie.

Poslednú skupinu tvorí tzv. nevedomý páchatel'. Pôjde o osobu, ktorá si nie je vedomá, že koná v rozpore so zákonom. Typickým prípadom takéhoto páchatela bol aj obžalovaný v analyzovanom prípade. Od začiatku konania až po jeho koniec nedokázal pochopiť, že robil niečo zlé, čo vyplývalo zo všetkých jeho prednesov. *„Opakujem, chcel som len dobre a skutočne som si myslel, že životné prostredie som neznečistil, tým stavebným odpadom som to len spevnil a nemyslel som si, že to niekto bude riešiť, alebo že to bude niekomu vadíť. Nechcel som nikomu poškodiť ani urobiť zle, čo si myslím, že sa ani nestalo, veď je v podstate spevnená cesta, ani auto sa tam neprevráti, je to bezpečnejšie. Je to jediná cesta ku mne hore, teda k tej drevenej búde, ktorú mám.“*

Samozrejme, jeden páchatel' sa môže typovo hodiť do viacerých skupín. Pre jeho zaradenie bude rozhodujúce, ktorý typ v jeho prípade dominuje.

Obet' je často skloňovaným trestnoprávnym pojmom. Neustále počúvame, aká je ich ochrana nesmierne významná, ako im je potrebné poskytovať stále väčší štandard ochrany. Na tento účel bol prijatý aj zákon o obetiach trestných činov, v dôsledku ktorého boli novelizované viaceré ustanovenia tak Trestného zákona, ako i poriadku, no k praktickej ochrane podľa nášho názoru nedochádza. Hlavným predmetom záujmu trestného práva bol, je a podľa nás i ešte dlho bude páchatel'. Z kriminologického pohľadu sa obeti kladie minimálne taký význam ako páchatel'ovi, ak nie väčší. Kriminológia hovorí, že každá osobnosť sa stáva obeťou v momente, keď sú svojvoľne narušené jej práva. Súčasťou kriminológie je viktimológia, ktorá je vedeckou

disciplínou zaoberajúcou sa výlučne obeťou a procesom jej viktimizácie. Pri niektorých druhoch kriminality je veľmi jednoduché určiť, kto je páchatelom a kto obeťou trestného činu. Pri environmentálnej kriminalite a osobitne pri trestnom čine neoprávneného nakladania s odpadmi vieme jednoznačne určiť páchatela, avšak v otázke obete to tak nie je. Obeťou je podľa nášho názoru každý jeden človek, a to vrátane páchatela daného činu, čo si rovnako ako pri ekonomickej kriminalite ľudia často neuvedomujú. Pri ekonomickej kriminalite páchatel väčšinou nemá výčitky zo svojho konania a spoločnosť takého páchatela príliš neodsudzuje, pretože má pocit, že konaním páchatela nebolo zasiahnuté do jej sféry. Opak je však pravdou. Ak budeme tolerovať daňové podvody či korupciu, budeme okrádať sami seba. Rovnako je to aj pri environmentálnej kriminalite. Pokiaľ si spoločnosť, a teda každý jeden človek neuvedomí, že trestné činy proti životnému prostrediu znehodnocujú jeho život a život jeho blízkych, bude táto činnosť stále existovať. Podľa nášho názoru až v momente, keď si uvedomíme, že vyhodenie odpadu mimo legálnej skládky je to isté ako jeho nasypenie do svojho jedla, sme na dobrej ceste nepáchať túto trestnú činnosť.

3.4 Prevencia

*„Prevencia kriminality je výraznou zložkou, ktorá zvyšuje bezpečnosť občana v danom štáte, a to nielen pomocou trestnoprávných prostriedkov, ale i pomocou aktivít mimotrestného charakteru, ktoré sa zameriavajú na odstránenie kriminogénnych faktorov, kriminogénnych situácií a využitie viktimologických poznatkov v praxi. Základnou úlohou prevencie právneho štátu je predchádzanie trestnej činnosti a zabezpečenie verejného poriadku.“*¹⁷⁵ Veľký význam prevencie kriminality môžeme vidieť vo viacerých oblastiach. Na celospoločenskej úrovni existuje Rada vlády Slovenskej republiky pre prevenciu kriminality, taktiež napríklad Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky vytvára početné programy prevencie. Existuje samostatný zákon o prevencii kriminality,¹⁷⁶ no rôzne formy prevencie sú upravené aj v osobitných záko-

¹⁷⁵ DIANIŠKA, G., STRÉMY, T., VRÁBLOVÁ, M., et al. 2016. *Kriminológia*. III. aktualizované a doplnené vydanie. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016, s. 126.

¹⁷⁶ Zákon č. 583/2008 Z. z. o prevencii kriminality a inej protispoločenskej činnosti v § 3 písm. a) definuje prevenciu kriminality ako „cieľavedomé, plánovité, koordinované a komplexné pôsobenie na príčiny a podmienky, ktoré vyvolávajú alebo umožňujú kriminalitu a inú protispoločenskú činnosť, s cieľom ich predchádzania, potlačania a zamedzovania; to sa vzťahuje aj na prevenciu inej protispoločenskej činnosti“.

noch. Samotné trestné právo medzi svoje základné úlohy, resp. funkcie radí preventívnu funkciu, ktorá je zakotvená priamo v Trestnom zákone v § 34 ods. 1, kde je stanovené, že účelom trestu má byť zabrániť páchatelovi v páchaní trestnej činnosti – tzv. individuálna prevencia a taktiež odradiť iných od páchania trestnej činnosti – tzv. generálna prevencia. V rámci prevencie kriminality vzniká veľké množstvo preventívnych programov, ktorých cieľom je edukáciou predchádzať tomu, aby sa z človeka stal tak páchatel, ako aj obeť.

V oblasti neoprávneného nakladania s odpadmi, resp. v oblasti odpadového hospodárstva je vytvorenie programu predchádzania odpadu, resp. programov odpadového hospodárstva priamo upravené v zákone o odpadoch, konkrétne v ustanoveniach § 7 až § 11, resp. ustanoveniach § 80 až § 81. V zmysle § 7 ods. 3 má program predchádzania vzniku odpadu obsahovať ciele predchádzania vzniku odpadu vrátane odpadu z obalov, existujúce opatrenia na dosiahnutie týchto cieľov a v prípade potreby návrhy nových opatrení na dosiahnutie týchto cieľov. Tento program vyhotovuje Ministerstvo životného prostredia SR, schvaľuje ho vláda a následne ho ministerstvo uverejňuje vo svojom vestníku a na webovom sídle. Tento program sa má vytvárať spravidla na 10 rokov (podľa starej právnej úpravy to bolo na 5 rokov). Historicky prvým, a zatiaľ i posledným, takýmto dokumentom bol Program predchádzania vzniku odpadu SR na roky 2014 – 2018. *„Hlavným cieľom programu je posun od materiálového zhodnocovania ako jedinej priority deklarovanej v programoch odpadového hospodárstva SR do roku 2010 k predchádzaniu vzniku odpadu. To znamená, že v roku 2018 bude odpadové hospodárstvo SR zosúladené s hierarchiou odpadového hospodárstva podľa § 3 novely zákona o odpadoch.“*¹⁷⁷ Vyhodnotenia plnenia cieľov programu, ktoré má urobiť ministerstvo ešte nie je k dispozícii. Podľa nášho názoru Slovenská republika v tejto oblasti zaznamenala obrovský posun, avšak vzhľadom na okolité, vyspelejšie krajiny stále zaostávame. Programy odpadového hospodárstva sú programové dokumenty, ktoré sa vypracovávajú pre určenú územnú oblasť v súlade s hierarchiou a cieľmi odpadového hospodárstva obsahujúce analýzu súčasného stavu odpadového hospodárstva tejto územnej oblasti a opatrenia, ktoré je potrebné prijať na zlepšenie environmentálne vhodnej prípravy na opätovné použitie, recykláciu, zhodnocovanie a zneškodňovanie odpadu, ako aj hodnotenie, ako bude program podporovať plnenie týchto cieľov a ustanovení zákona o odpadoch.¹⁷⁸ Vypracovávať sú ich

¹⁷⁷ Program predchádzania vzniku odpadu SR na roky 2014 – 2018, s. 32.

¹⁷⁸ § 8 ods. 1 zákona č. 79/2015 Z. z.

povinné ministerstvo, okresné úrady v sídle kraja a obce, ktorých počet obyvateľov prevyšuje 1000. Teoreticky je teda legislatíva v tejto oblasti na veľmi vysokej úrovni, keďže však neobsahuje sankcie za nesplnenie týchto povinností, v praxi existuje minimum zákonom predvídaných programov. Napriek tomu, že Program predchádzania vzniku odpadu bol vytvorený len do roku 2018, nový nie je ešte k dispozícii. Väčšina obcí, a to najmä v Trenčianskom, Banskobystrickom, Žilinskom a Prešovskom kraji nemá vytvorený žiaden program o odpadovom hospodárstve. Väčšina obcí tvrdí, že takto postupujú z dôvodu, že im nebol doručený program pre kraj, podľa ktorého by mohli následne postupovať. Toto tvrdenie je, žiaľ, realitou.

Okrem týchto zákonom predvídaných programov, ktoré v podstate neexistujú, existuje veľké množstvo projektov, a to najmä na základných a stredných školách, ktoré pozitívnou motiváciou podporujú žiakov, resp. školy k ochrane životného prostredia a v jej rámci sa zaoberajú aj predchádzaním vzniku odpadov. Ide napríklad o projekt Zelená škola, no i samotné školy výchovne pôsobia na deti, keď napríklad v rámci účelových cvičení na ochranu človeka a prírody chodia zbierať odpadky do lesa a podobne. Rovnako je možné vidieť postupné snahy obchodníkov o minimalizovanie odpadu, keď napríklad začínajú na Slovensku vznikať bezobalové obchody s drogériou či potravinami. Najväčším problémom pri prevencii v odpadovom hospodárstve je nekonzistentnosť postupu, nedostatočné finančné zabezpečenie a podceňovanie dôležitosti predchádzania odpadu. Pozitívne možno hodnotiť napríklad proces prijímania zákona, v rámci ktorého plastové fľaše a plechovky budú vratným artiklom, a tým sa predpokladá zníženie produkcie tohto druhu odpadu o 70 % až 90 %. Rovnako tiež sú pozitívne tendencie Únie o zákaz používania jednorazového plastového riadu, slamiek, tyčiniek do uší a podobne. Vždy bude lepšie odpad nevytvárať, ako riešiť neoprávnené nakladanie s ním.

ZÁVER

„Príroda nie je schopná sa sama postaviť na vlastnú obranu proti ľudskej spoločnosti a brojiť ‚ľudskými‘ prostriedkami proti zásahom človeka.“¹⁷⁹

Cieľom predloženej publikácie bolo zmapovať trestný čin neoprávneného nakladania s odpadmi z teoretického i praktického hľadiska, vymedziť základné aplikačné problémy a koncipovať návrhy *de lege ferenda*. Východisková hypotéza znela: *Právna úprava trestného činu neoprávneného nakladania s odpadmi podľa § 302 Trestného zákona č. 300/2005 Z. z. účinného od 1. 1. 2019 predstavuje účinnú ochranu životného prostredia*. Nami predložená hypotéza sa nepotvrdila. Práve naopak, zistili sme, že teoretické spracovanie skutkovej podstaty trestného činu neoprávneného nakladania s odpadmi je problematické.

Ústavná garancia práva na životné prostredie je upravená v článkoch 44 a 45 Ústavy SR. Článok 44 garantuje právo na priaznivé životné prostredie a článok 45 právo na informácie o životnom prostredí. K spôsobu vymedzenia týchto práv má právna teória viacero výhrad. Jeden z najväčších problémov, ktorý má odborná verejnosť s právnou úpravou ustanovení v článku 44 Ústavy SR, je jeho obsahová a výkladová nejednoznačnosť. Právni teoretici vidia problém pri výklade pojmu „právo na priaznivé životné prostredie“. Jednak ho neposkytuje priamo ústava a uvedené necháva na právne predpisy nižšej sily, no napriek tomu, že ich je na vnútroštátnej úrovni nespočetné množstvo, tieto výklad predmetného pojmu neobsahujú. Definícia uvedeného pojmu by sa mala odvíjať od účelu, ktorému dané právo zakotvené v ústave slúži. Košičiarová zastáva názor, že: „Obsahom tohto práva by *de constituti-one ferenda* malo byť právo každého žiť v životnom prostredí, ktoré umožňuje uspokojovať základné životné potreby a využívať ho vo svoj prospech tak, aby sa neznižovala rozmanitosť prírody a zachovali sa prirodzené funkcie ekosystémov. Takéto chápanie obsahu práva na priaznivé životné prostredie by súčasne napomáhalo udomácnovaniu princípu trvalo udržateľného rozvoja spoločnosti, ktorý je zatiaľ právne reglementovaný len zákonnou, a nie ústavnoprávnou formou, pričom by nevyklúčovalo tézu o právnej podstate životného prostredia človeka ako verejného statku.“¹⁸⁰ V súvislosti s právom na informácie o ži-

¹⁷⁹ MASLEN, M. 2016. *Verejná správa a právo na priaznivé životné prostredie*. Praha: Leges, 2016, s. 53.

¹⁸⁰ KOŠIČIAROVÁ, S. 2001. Ústavné právo na priaznivé životné prostredie – forma bez obsahu? In *Justičná revue*. 2001, roč. 53, č. 10, s. 1001. ISSN 1335-6461.

votnom prostredí je najväčším problémom skutočnosť, že Ústava SR na jednej strane poskytuje informáciám o životnom prostredí akýsi nadštandard ochrany oproti všeobecným informáciám, no zákonodarca na toto nereflexkuje, resp. toto aplikuje spôsobom, ktorý *de facto* znamená, že informácie sú úplne rovnaké a žiadnu nadštandardnú ochranu v zákonnej rovine nemajú. Už z tohto pohľadu je možné badať akúsi ľahostajnosť slovenského zákonodarcu k ochrane životného prostredia, ktorú síce *de iure* poskytuje, preferuje, hovorí aká je dôležitá, no *de facto* prijíma zákony bez vyššej koncepcie, ako je to možné vidieť na spomenutom príklade.

Ako už bolo povedané, priamu ochranu životného prostredia Dohovor nepozná, no článkami 2 a 8 toto chráni nepriamo. Nepriamo je životné prostredie chránené tiež v čl. 1 Protokolu č. 1 Dohovoru. Článok 2 zakotvuje právo na život a článok 8 právo na rešpektovanie rodinného a súkromného života. Článkom 1 Protokolu je poskytnutá ochrana na pokojné užívanie majetku. Všetky tieto články primárne chránia práva odlišné od environmentálneho práva, avšak ESLP opakovane rozhodol, že k porušeniu jedného z týchto práv môže dôjsť aj poškodením životného prostredia. ESLP si dôsledne osvojil tézu, že ochrana životného prostredia je verejným záujmom, a s týmto cieľom štátu môžu v rámci vnútroštátnej úpravy prijať takmer akékoľvek opatrenia, ak bude nimi sledovaný legitímny cieľ, opatrenia neprekročia mieru nevyhnutnosti a budú v rovnováhe medzi právami jednotlivca na pokojné užívanie majetku, resp. na nakladanie so svojím majetkom podľa vlastného uváženia a záujmami spoločnosti na ochrane a zachovaní priaznivého životného prostredia.

Úvahy o potrebe životného prostredia sa v roku 1972 pretavili do zorganizovania medzinárodnej konferencie 113 štátov. Tzv. Štokholmská konferencia odštartovala na medzinárodnej úrovni „zlatý vek životného prostredia“, v rámci ktorého bolo prijatých viacero medzinárodných dokumentov týkajúcich sa ochrany životného prostredia.¹⁸¹ Aj keď svet začínal pomaly chápať význam ochrany životného prostredia, v Československu socialisticky zmýšľajúci štát riešil iné problémy a o životné prostredie sa nezaujímal.

Až do roku 1989 náš (československý) právny poriadok neobsahoval samostatnú skutkovú podstatu akéhokoľvek trestného činu, ktorého primárnym objektom by bola ochrana životného prostredia. Istá miera trestnopráv-

¹⁸¹ Napríklad: Rezolúcia Valného zhromaždenia OSN č. 45/1994 (1990) o nutnosti zaistiť zdravé životné prostredie pre blaho jednotlivca; Deklarácia z Rio de Janeiro o životnom prostredí a rozvoji z roku 1992; Rámcový dohovor Organizácie Spojených národov o zmene klímy z roku 1994; rozšírenie Dohovoru o zmene klímy Kjótskym protokolom z roku 1997 a iné.

nej zodpovednosti za environmentálnu kriminalitu bola postihnuteľná prostredníctvom trestných činov poškodzovania majetku v socialistickom vlastníctve, zneužívania právomoci verejného činiteľa, všeobecného ohrozenia a poškodzovania cudzej veci. Avšak až prijatím zákona č. 159/1989 Zb., ktorý novelizoval vtedy platný Trestný zákon s účinnosťou od 1. 2. 1990, bol do nášho právneho poriadku zavedený prvý environmentálny trestný čin – ohrozenie životného prostredia. Postupne boli novelami pridávané ďalšie trestné činy, ktorých objektom bola ochrana životného prostredia, resp. niektoré z jeho zložiek. V súčasnosti pozná naša právna úprava 10 trestných činov, ktorých primárnym objektom je ochrana životného prostredia. Sú nimi: ohrozenie a poškodenie životného prostredia (§ 300 – § 301), neoprávnené nakladanie s odpadmi (§ 302), neoprávnené vypúšťanie znečisťujúcich látok (§ 302a), porušovanie ochrany vôd a ovzdušia (§ 303 – § 304), neoprávnená výroba a nakladanie s látkami poškodzujúcimi ozónovú vrstvu (§ 304a), porušovanie ochrany rastlín a živočíchov (§ 305), porušovanie ochrany stromov a krov (§ 306), šírenie nákazlivej choroby zvierat a rastlín (§ 307 – § 308), únik organizmov (§ 309) a pytliactvo (§ 310). „Pri posudzovaní škodlivosti či závažnosti následkov konania pri ekologických trestných činoch, na rozdiel od iných, vstupuje do popredia základná odlišnosť. Posúdenie nielen skutočnej, reálne vzniknutej škody v poňatí materiálnej hodnoty, ale tiež možného rizika poškodenia životného prostredia ako celku, vrátane negatívnych dopadov na spoločnosť. Omnoho širšie priestorové aj časové dimenzie škody spôsobenej trestným činom proti životnému prostrediu je „vlastnosť“, ktorá tento druh protiprávneho konania odlišuje od iných trestných činov.“¹⁸²

V súvislosti s trestnými činmi proti životnému prostrediu je významný spôsob výpočtu škody, resp. rozsahu skutku, ktoré sú od klasickej škody značne odlišné. Od účinnosti nového kodifikovaného Trestného zákona, teda od 1. 1. 2006, je pojem škoda v súvislosti s trestnými činmi proti životnému prostrediu definovaný osobitne, a to v prvom diele piatej hlavy všeobecnej časti Trestného zákona v § 124 až § 126. Škodou spôsobenou trestnými činmi proti životnému prostrediu sa rozumie súhrn majetkovej škody a ekologickej ujmy. Majetková škoda na tieto účely v sebe subsumuje aj náklady na uvedenie životného prostredia do predošlého stavu. Ďalej je stanovené, že pri ujme na životnom prostredí, na chránených druhoch živočíchov a rastlín, exemplároch alebo drevinách, teda pri ujme na životnom prostredí a všetkých jeho zložkách bude smerodajnou hodnotou na určenie

¹⁸² VOOKOVÁ, T. 2013. Škoda a poškodený subjekt pri ekologickej trestnej činnosti. In *Justičná revue*. 2013, roč. 65, č. 5, s. 722.

výšky škody, resp. rozsahu ujmy ich hodnota stanovená zákonom alebo všeobecne záväzným právnym predpisom¹⁸³ vydaným na základe zákona. Ekologická ujma je i naďalej definovaná mimo Trestného zákona ako strata alebo oslabenie prirodzených funkcií ekosystémov vznikajúca poškodením ich zložiek alebo narušením vnútorných väzieb a procesov v dôsledku ľudskej činnosti.¹⁸⁴

Popri osobitnej úprave škody pri životnom prostredí je navyše zvlášť upravený výpočet pre trestný čin neoprávneného nakladania s odpadmi podľa § 302. V danom prípade nehovoríme o škode ani ekologickej ujme, ale zákonodarca hovorí o tzv. rozsahu činu. Pričom rozsahom činu neoprávneného nakladania s odpadmi sa rozumie súčet ceny, za ktorú sa odpad v čase a mieste zistenia činu (teda nie v čase rozhodovania o skutku) obvykle zbiera, prepravuje, vyváža, dováža, zhodnocuje, zneškodňuje alebo ukladá a cena za odstránenie odpadu z miesta, na ktorom sa neoprávnené nachádza.¹⁸⁵

Prvýkrát bol do nášho právneho poriadku trestný čin v súvislosti s odpadom zakotvený v roku 1994, a to v dôsledku medzinárodných záväzkov vyplývajúcich z prístúpenia k Bazilejskému dohovoru o riadení pohybov nebezpečných odpadov cez hranice štátov a ich zneškodňovaní. V súvislosti s manipuláciou s odpadmi bola zavedená v roku 2001 ešte jedna skutková podstata, ktorá postihovala nakladanie s odpadmi v rozpore so všeobecne záväznými právnymi predpismi. Aktuálne platný Trestný zákon definuje trestný čin neoprávneného nakladania s odpadmi ako jeden samostatný trestný čin, ktorý v sebe subsumuje oba predchádzajúce skutky. Napriek tomu, že základná skutková podstata tohto trestného činu je strohá a jednoduchá, jej aplikácia je v praxi veľmi zložitá a komplikovaná, čo v konečnom dôsledku spôsobuje nedostatočné napĺňanie základných funkcií trestného práva. Najmä preventívnu a represívnu funkciu trestného práva sa nedarí naplniť vôbec, alebo len s veľkými ťažkosťami.

Pri skúmaní kriminologických aspektov neoprávneného nakladania s odpadmi sme zistili, že evidenčné údaje nezodpovedajú realite a trestné činy proti životnému prostrediu vykazujú vysokú mieru latencie, pričom trestný čin neoprávneného nakladania s odpadmi je najlatentnejším trestným činom

¹⁸³ Napr. vyhláška č. 24/2003 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon č. 543/2002 o ochrane prírody a krajiny a v ktorej je stanovená spoločenská hodnota jednotlivých chránených rastlín a živočíchov alebo zákon č. 329/2018 Z. z. o poplatkoch za uloženie odpadov a o zmene a doplnení zákona č. 587/2004 Z. z. o Environmentálnom fonde a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

¹⁸⁴ § 10 zákona č. 17/1992 Zb. o životnom prostredí.

¹⁸⁵ § 124 ods. 3 druhá veta zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon.

vôbec. Príčiny tohto javu sú spôsobené ekonomickou motiváciou páchatelov, ale aj nedostatočnou činnosťou kompetentných orgánov. Polícia, ale i mnoho prokurátorov i sudcov považuje danú problematiku za parciálny problém, neriešia ju, prehliadajú ju, a tým spôsobujú vysokú mieru tejto kriminality. V oblasti vyšetrovania je najväčším problémom nedostatočné personálne, ale i materiálne vybavenie polície. Či už poverení príslušníci policajného zboru, alebo vyšetrovatelia nie sú dostatočne školení, resp. nie sú v danej oblasti školení vôbec, nemajú skúsenosti, vedomosti a ani vybavenie na vyšetrovanie týchto trestných činov. V odborných kruhoch rezonuje otázka zavedenia prírodnej polície, ktorá by tieto nedostatky odstránila, no jednotlivé rezorty sa navzájom vyhovávajú na nedostatočné finančné prostriedky na takýto krok, aj keď tvrdia, že majú záujem o jej zavedenie. Vzhľadom na nízku objasnenosť tohto trestného činu je možné konštatovať aktuálnu neschopnosť kompetentných orgánov odhaliť a následne usvedčiť páchatelov.

Ako sme už uviedli, súčasný stav skúmanej problematiky je nedostatočný. Existuje slovenská, európska i medzinárodná právna úprava v oblasti nakladania s odpadmi. Právna úprava je pomerne nekonzistentná, obsiahnutá v abnormálnom počte právnych predpisov rôznej právnej sily. Trestnoprávna teória sa skúmanou problematikou nezaobera takmer vôbec, resp. len okrajovo. V oblasti trestného práva hmotného je problematika obsiahnutá parciálne v dvoch komentároch k Trestnému zákonu, v učebniciach trestného práva a v niekoľkých článkoch v odborných periodikách. V oblasti trestného práva procesného a kriminológie neexistuje jediná publikácia akéhokoľvek druhu tak u slovenských, ako ani u českých autorov. Podobne je to aj v oblasti kriminalistiky, kde sa však autori aspoň čiastočne dotýkajú skúmanej problematiky. Veríme, že predloženou publikáciou sa nám podarí aspoň čiastočne odstrániť tento nedostatok a bude výzvou pre autorov pokračovať v skúmaní danej problematiky.

Musíme sa priznať, že pred osvojením si tejto problematiky sme ochranu životného prostredia podceňovali. Uvedomovali sme si síce jej dôležitosť, avšak nevedeli sme, aký obrovský problém to je. Rôzne katastrofické filmy, ktoré ukazujú Zem vyprahnutú, bez zdrojov jedla a vody nie sú fikciou, ale reálnou budúcnosťou, ktorá nás všetkých o pár rokov čaká, ak sa nezmeníme, nezmeníme svoje správanie a laxný prístup k životu a prírode.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

- BALOG, B. 2016. *Zákon o štátnej správe starostlivosti o životné prostredie. Komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2016. 139 s. ISBN 978-80-8168-346-6.
- BLAHOŽ, J. et al. 2003. *Právo a životní prostředí. Sborník referátů z vědecké konference*. Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 2003. 108 s. ISBN 80-86775-00-3.
- BLAŽEK, R. 2016. *Kriminalistika*. Šamorín: Heuréka, 2016. 264 s. ISBN 978-80-7380-433-6.
- BRÖSTL, A. 2013. *Ústavné právo Slovenskej republiky*. II. upravené vydanie. Praha: Vydavateľství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. 423 s. ISBN 978-80-7380-248-6.
- BURDA, E. et al. 2010. *Trestný zákon. Všeobecná časť. Komentár*. I. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2010. 1106 s. ISBN 978-80-7400-324-0.
- ČENTĚŠ, J. et al. 2013. *Trestný zákon. Velký komentár*. II. vydanie. Bratislava: Eurokódex, 2013. 880 s. ISBN 978-80-8155-020-1.
- ČIČ, M. et al. 2012. *Komentár k Ústave Slovenskej republiky*. Bratislava: Eurokódex, 2012. 831 s. ISBN 978-80-89447-93-0.
- DIANIŠKA, G., STRÉMY, T., VRÁBLOVÁ, M. et al. 2016. *Kriminológia*. III. aktualizované a doplnené vydanie. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. 408 s. ISBN 978-80-7380-620-0.
- DRGONEC, J. 1993. *Štát a právo v službách životného prostredia*. Prešov: Abies, 1993. 143 s. ISBN 80-88699-00-2.
- DRGONEC, J. 2012. *Ústava Slovenskej republiky. Komentár*. III. vydanie. Šamorín: Heuréka, 2012. 1620 s. ISBN 80-89122-73-8.
- GAVALEC, M. 2015. *Judikatura vo veciach ochrany životného prostredia*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2015. 360 s. ISBN 978-80-8168-230-8.
- IVOR, J., POLÁK, P., ZÁHORA, J. 2016. *Trestné právo hmotné I. Všeobecná časť*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2016. 555 s. ISBN 978-80-8168-509-5.
- IVOR, J., POLÁK, P., ZÁHORA, J. 2017. *Trestné právo hmotné II. Osobitná časť*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2016. 646 s. ISBN 978-80-8168-585-9.
- IVOR, J., POLÁK, P., ZÁHORA, J. 2017. *Trestné právo procesné I*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017. 526 s. ISBN 978-80-8168-593-4.
- IVOR, J., POLÁK, P., ZÁHORA, J. 2016. *Trestné právo procesné II*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017. 492 s. ISBN 978-80-8168-618-4.
- JALČ, A. 2008. *Teoretické a praktické otázky dokazovania v trestnom konaní*. Bratislava: Eurounion, 2008. 151 s. ISBN 978-80-89374-02-1.
- KATRLÍK, R. 2016. *Zákon o posudzovaní vplyvov na životné prostredie. Komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2016. 393 s. ISBN 978-80-8168-340-4.

- KOŠIČIAROVÁ, S. et al. 2009. *Právo životného prostredia*. II. zmenené a rozšírené vydanie. Žilina: Eurokódex, 2009. 680 s. ISBN 978-80-89363-13-1.
- KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. et al. 2005. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck, 2005. 568 s. ISBN 80-7179-813-4.
- MASLEN, M. 2016. *Verejná správa a právo na priaznivé životné prostredie*. Praha: Leges, 2016. 248 s. ISBN 978-80-7502-198-4.
- MAŠLANYOVÁ, D. et al. 2016. *Trestné právo hmotné. Osobitná a všeobecná časť*. II. vydanie. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. 624 s. ISBN 978-80-7380-618-7.
- NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. et al. 2001. *Kriminologie*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. 419 s. ISBN 80-86432-08-4.
- PEKÁREK, M. et al. 2009. *Právo životního prostředí. I. díl*. II. prepracované vydanie. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 323 s. ISBN 978-80-210-4926-0.
- PISCOVÁ, M. et al. 2010. *Životné prostredie. ISSP Slovensko 2009 – 2010*. Bratislava: MiKo-graf, 2010. 158 s. ISBN 978-80-85544-64-0.
- ŠIMOVIČEK, I. et al. 2011. *Kriminalistika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. 408 s. ISBN 978-80-7380-343-8.
- ŠIMOVIČEK, I. et al. 2016. *Trestné právo procesné*. II. rozšírené vydanie. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. 408 s. ISBN 978-80-738-0617-0.
- ŠIRICOVÁ, L. 2011. *Medzinárodné právo životného prostredia. Zborník príspevkov zo študentského sympózia konaného dňa 20. apríla 2011 na Právnickej fakulte UPJŠ v Košiciach*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2011. 212 s. ISBN 978-80-7097-886-3.
- VOOKOVÁ, T. 2014. *Environmentálna kriminalita – teoretická štúdia a právna prax z hľadiska trestného práva*. Dizertačná práca. Trnava, 2014. 217 s.
- WAIŠOVÁ, Š., KLÍMOVÁ, N., KUDLÁČKOVÁ, L. 2016. *Environmentální spolupráce jako nástroj řešení konfliktů. Aktéři, podmínky vzniku a fungování*. Praha: Libri, 2016. 191 s. ISBN 978-80-7277-551-4.

Periodiká

- JARMIČ, L. 2010. Trestní právo a ochrana životního prostředí. In: *Trestněprávní revue*. 2010, roč. 9, č. 9, s. 269 – 275. ISSN 1213-5313.
- KOŠIČIAROVÁ, S. 2001. Ochrana životného prostredia v Trestnom zákone – úvahy de lege lata a de lege ferenda. In: *Justičná revue*. 2001, roč. 53, č. 4, s. 407 – 415. ISSN 1335-6461.
- KOŠIČIAROVÁ, S. 2001. Ústavné právo na priaznivé životné prostredie – forma bez obsahu? In: *Justičná revue*. 2001, roč. 53, č. 10, s. 1000 – 1008. ISSN 1335-6461.

- POKORNÁ, L., ZICHA, J. 2012. Nová úprava niektorých skutkových podstat trestných činů proti životnému prostrediu. In: *Trestněprávní revue*. 2012, roč. 12, č. 4, s. 72 – 85. ISSN 1213-5313.
- SEPEŠI, P. 2011. Implementácia Smernice o ochrane životného prostredia prostriedkami trestného práva do právneho poriadku Slovenskej republiky. 1. časť. In: *Justičná revue*. 2011, roč. 63, č. 2, s. 248 – 261. ISSN 1335-6461.
- SEPEŠI, P. 2011. Implementácia Smernice o ochrane životného prostredia prostriedkami trestného práva do právneho poriadku Slovenskej republiky. 2. časť. In: *Justičná revue*. 2011, roč. 63, č. 3, s. 392 – 400. ISSN 1335-6461.
- SOBOTKA, M. 2015. K souběhu deliktů odpovědnosti a odpovědnosti za ekologickou újmu při nakládání s odpady. In: *Acta Universitatis Carolinae. Iuridica*. 2015, roč. 61, č. 1, s. 87 – 96. ISSN 0323-0619.
- STRAUS, J., SADÍLEK, Z. 2017. Metodika vyšetřování trestných činů proti životnému prostrediu. In: *Forenzní vědy, právo, kriminalistika*. 2017, roč. 2, č. 2, s. 204 – 215. ISSN 2533-4395.
- VOOKOVÁ, T. 2013. Škoda a poškodený subjekt pri ekologickej trestnej činnosti. In: *Justičná revue*. 2013, roč. 65, č. 5, s. 722 – 730. ISSN 1335-6461.
- ZÁHORA, J. 2009. Európska únia a trestnoprávna ochrana životného prostredia. In: *Justičná revue*. 2009, roč. 61, č. 6 – 7, s. 868 – 876. ISSN 1335-6461.

Právne predpisy a rozhodnutia

- Bazilejský dohovor o riadení pohybov nebezpečných odpadov cez hranice štátov a ich zneškodňovaní z 22. 3. 1989.
- Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky II. ÚS 58/01-69 z 31. 10. 2001.
- Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky III. ÚS 100/08-32 z 1. 4. 2008.
- Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky PL. ÚS 22/06-81 z 1. 10. 2008.
- Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky PL. ÚS 3/03 z 28. 1. 2009.
- Rozsudok ESLP vo veci Giacomeli proti Taliansku z 2. 11. 2006 pod č. 59909/00.
- Rozsudok ESLP vo veci Greenpeace a ďalší proti Nemecku z 12. 5. 2009 pod č. 18215/06.
- Rozsudok ESLP vo veci Kapsalis a Nina-Kapsali proti Grécku z 23. 9. 2004 pod č. 59909/01.
- Rozsudok ESLP vo veci López Ostra proti Španielsku z 9. 12. 1994 pod č. 16798/90.
- Rozsudok ESLP vo veci Niemietz proti Nemecku zo 16. 12. 1992 pod č. 13710/88.
- Rozsudok ESLP Taşkın a ďalší proti Turecku z 29. 1. 2004 pod č. 46117/99.
- Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 8 Tz 29/95.
- Rozsudok veľkého senátu ESLP vo veci Öneriyildiz proti Turecku z 30. 11. 2004 pod č. 48939/99.

Rozsudok Súdneho dvora (veľká komora) vo veci Komisia Európskych spoločností proti Rade Európskej únie z 13. 9. 2005 pod č. C-176/03.

Rozsudok Súdneho dvora (veľká komora) vo veci Lesoochranárske zoskupenie VLK proti Ministerstvu životného prostredia z 8. 3. 2011 pod č. C-240/09.

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2009/123/ES z 21. 10. 2009, ktorou sa mení a dopĺňa smernica 2005/35/ES o znečisťovaní mora z lodí a zavedení sankcie za porušenie.

Ústava Slovenskej republiky zverejnená pod č. 460/1992 Z. z.

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky 3 Tdo 18/2017 zo 6. 6. 2017.

Zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon.

Zákon č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 17/1992 Zb. o životnom prostredí v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 177/1993 Z. z. Národnej rady Slovenskej republiky o Policajnom zbore.

Zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 525/2003 Z. z. o štátnej správe starostlivosti o životné prostredie a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 15/2005 z. z. o ochrane druhov voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín reguláciou obchodu s nimi a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 79/2015 Z. z. o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zmluva o Európskej únii, Úradný vestník Európskej únie C 83/16 z 30. 2. 2010.

Zmluva o fungovaní Európskej únie, Úradný vestník Európskej únie C 83/16 z 30. 2. 2010.

Iné pramene

Dôvodová správa k zákonu č. 253/2001 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon.

Dôvodová správa k Trestnému zákonu č. 300/2005 Z. z.

Generálna prokuratúra SR: Zhodnotenie stavu zákonnosti v postupoch a rozhodnutiach orgánov činných v trestnom konaní, orgánov štátnej správy a samosprávy pri uplatňovaní zákona č. 79/2015 Z. z. o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Program predchádzania vzniku odpadu SR na roky 2014 – 2018.

O AUTORKE

JUDr. Dominika Kučerová v roku 2016 obhájila svoju diplomovú prácu na tému „Analýza ústavných a trestnoprávných záruk práva na osobnú slobodu a spravodlivý proces na vybranom trestnom prípade“ a v roku 2017 svoju rigoróznú prácu na tému „Systém a účel trestov a ich efektívnosť v spoločenskej praxi“.

Už ako študentka mala záujem o problematiku kriminológie a trestného práva, čo vyústilo v pokračovaní štúdia v rámci doktorandského štúdia na Právnickej fakulte Trnavskej univerzity v Trnave v študijnom odbore trestné právo od akademického roka 2016/2017. Autorka sa počas doktorandského štúdia venuje najmä výučbe trestného práva hmotného a procesného a taktiež kriminológie. V rámci publikačnej činnosti sa zameriava najmä na násilnú kriminalitu.

PRÍLOHY

Príloha 1 Počet ekonomických a environmentálnych trestných činov

Druh kriminality					
Ekonomická kriminalita	1997	1998	1999	2000	2001
zistené	4 716	4 913	5 902	6 686	7 448
objasnené	3 178/ 67 %	3 372/ 69 %	4 145/ 70 %	4 972/ 74 %	5 673/ 76 %
spôsob. škoda v tis. eur	180 215,-	90 058,-	380 419,-	467 604,-	265 610,-
počet mladistvých	47	71	104	96	110
Environmentálna kriminalita					
zistené	106	110	98	77	908
objasnené	57/54 %	45/41 %	42/43 %	35/45 %	752/83 %
spôsob. škoda v tis. eur	255,-	166,-	242,-	215,-	287,-
počet mladistvých	5	2	2	2	151

Druh kriminality					
Ekonomická kriminalita	2002	2003	2004	2005	2006
zistené	14 446	14 862	16 414	19 245	19 167
objasnené	8 243/ 57 %	7 907/ 53 %	9 239/ 56 %	10 498/ 55 %	9 616/ 50 %
spôsob. škoda v tis. eur	817 396	1 895 946	1 255 951	1 748 243	302 714
počet mladistvých	205	116	90	158	152
Environmentálna kriminalita					
zistené	1 029	1 256	890	922	709
objasnené	854/83 %	945/75 %	527/54 %	559/61 %	395/56 %
spôsob. škoda v tis. eur	2 894	4 685	3 757	4 385	1 691
počet mladistvých	215	209	75	94	51

Druh kriminality	2007	2008	2012	2013	2014
Ekonomická kriminalita					
zistené	17 895	16 974	16 681	19 218	17 450
objasnené	8 237/ 54 %	7 521/ 44 %	7 272/ 44 %	7 995/ 42 %	8 060/ 46 %
spôsob. škoda v tis. eur	388 823	277 652	583 768	438 816	355 595
počet mladistvých	218	196	127	116	92
Environmentálna kriminalita					
zistené	722	749	781	637	641
objasnené	437/61 %	466/62 %	488/62 %	390/61 %	351/55 %
spôsob. škoda v tis. eur	4 019	3 269	6 627	8 559	15 999
počet mladistvých	62	49	45	38	14

Druh kriminality	2015	2016	2017	2018
Ekonomická kriminalita				
zistené	15 661	14 895	14 460	12 391
objasnené	7 375/ 47 %	6 994/ 47 %	7 108/ 49 %	6 207/ 50 %
spôsob. škoda v tis. eur	313 247	303 166	1 425 195	256 301
počet mladistvých	131	110	91	105
Environmentálna kriminalita				
zistené	591	711	679	691
objasnené	312/53 %	284/40 %	257/38 %	291/42 %
spôsob. škoda v tis. eur	10 555	11 281	8 058	5 538
počet mladistvých	27	23	18	17

Príloha 2

§ 181e zákona č. 140/1961 Zb.	2002	2003	2004	2005
zistené	1	2	3	6
objasnené	0/0 %	2/100 %	0/0 %	5/83 %
spôsob. škoda v tis. eur	/	/	/	/
počet mladistvých	/	/	/	/

Príloha 3

§ 181f zákona č. 140/1961 Zb.	2001	2002	2003	2004	2005
zistené	1	/	1	2	1
objasnené	1/100 %	/	0/0 %	0/0 %	0 %
spôsob. škoda v tis. eur	0,78	/	23	/	/
počet mladistvých	1	/	/	/	/

Príloha 4

§ 302 zákona č. 300/2005 Z. z.	2006	2007	2008	2012	2013
zistené	11	18	38	66	27
objasnené	0/0 %	4/22 %	11/29 %	28/42 %	9/33 %
spôsob. škoda v tis. eur	59	21	43	958	12
počet mladistvých	/	/	/	1	/

§ 302 zákona č. 300/2005 Z. z.	2014	2015	2016	2017	2018
zistené	90	76	198	221	195
objasnené	10/11 %	9/12 %	10/5 %	16/7 %	19/10 %
spôsob. škoda v tis. eur	1 226	1 236	4 291	2 316	860
počet mladistvých	/	/	/	/	1

REGISTER

E

ESLP 12, 25 an., 91

E

ľudské práva 11 an., 25 an.

K

kriminológia 75 an., 93 an.

N

nakladanie s odpadmi 39 an.,
57 an., 75 an.

O

obec 18, 58, 84

obeť 75 an., 85 an.

OČTK 52, 60 an., 73 an.

obvinený 67 an.

P

páchateľ 34 an., 45, 48 an., 56 an.,
62, 70, 73, 75 an., 83 an., 85 an.,
87 an.

poškodený 65 an., 67, 70 an.

prevencia 75 an., 81, 87

prokurátor 35, 60 an., 94

R

rozsudok 35, 36, 64 an., 70

S

SDEU 21, 41

skládka 26, 48, 50, 60 an., 82 an.

súd 25 an., 36 an., 54 an., 60 an.,
71, 75

Š

škoda 36 an., 44 an., 61, 63, 67,
70 an., 92 an.

T

trest 30 an., 56 an., 63, 65

U

ústavný súd 16, 18, 20 an.